

ОДБРАНА

Година VII ■ Број 144 ■ 15. септембар 2011. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Кад потпоручнице марширају

Интервју

Генерал Су Цаихоу,
потпредседник
Централне војне
комисије Кине

Кинеска рука пријатељства

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

 Lasta
eurolines

www.lasta.rs

**subvencionisani
stambeni krediti
za profesionalna
vojna lica**

Uverite se da smo najbrži u plasiranju stambenih kredita!

Iskoristite povoljne uslove i poklonite svoje poverenje Societe Generale banci koja je pravi izbor zbog profesionalnog odnosa i iskustva u radu sa stambenim kreditima vojnih lica od 2008 godine.

- **period trajanja kredita:** 120 do 360 meseci
- **iznos kredita (EUR):** minimalno 10.000, maksimalno 100.000
- **učešće države:** 14% do 25% od kupoprodajne cene nekretnine, tj. traženog iznosa kredita koji se obezbeđuje iz budžeta Republike Srbije
- **učešće klijenta:** 0% do 6% u zavisnosti od učešća države
- **nominalna kamatna stopa:** na kredit banke šestomesečni EURIBOR + 3,5% - na kredit države 0,10%*

* Period otplate stambenih kredita od 120 do 360 meseci. Minimalan iznos kredita je 10.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS, a maksimalan 100.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS. Nominalna varijabilna kamatna stopa: šestomesečni EURIBOR + 3,5%/0,10% na godišnjem nivou. Varijabilna kamatna stopa se usklađuje jednom mesečno sa promenom šestomesečnog EURIBOR-a. Trošak obrade kredita 1% od iznosa kredita. **EKS od 3,51% do 3,98%** na godišnjem nivou, obračunat 01.09.2011. Bez dodatnih troškova za otvaranje računa, uz mesečnu nadoknadu od 120 do 420 dinara za paket usluga uz tekući račun. Navedeni uslovi važe za odobravanje kredita klijentima sa prenetim primanjima na račun u Societe Generale banci.

Za vojnike po ugovoru jedinstvena ponuda

**KREDIT
za mene**

**DINARSKI KEŠ KREDITI
SA FIKSNOM RATOM**

- **ista rata u dinarima do kraja otplate**
- **zaštita od kamatnog rizika**
- **bez depozita**
- **rok otplate do 36 meseci****

** Period otplate dinarskog gotovinskog kredita sa fiksnom kamatnom stopom: od 12 do 36 meseci. Iznos kredita: od 50.000 dinara. Maksimalan iznos kredita zavisi od kreditne sposobnosti klijenta. Nominalna fiksna kamatna stopa: 19,50% na godišnjem nivou. Trošak obrade kredita 2% od iznosa kredita. **EKS od 22,85% do 26,45%** na godišnjem nivou, obračunat 01.09.2011. Bez dodatnih troškova za otvaranje računa, uz mesečnu nadoknadu od 120 do 420 dinara za paket usluga uz tekući račun. Navedeni uslovi važe za odobravanje kredita klijentima sa prenetim primanjima na račun u Societe Generale banci.

Jer igramo u istom timu

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић

Душан Глишић

Стални сарадници

Станислав Арсић, мр Себастиан Балаш,
мр Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
Владица Крстић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Миладиновић, мр Миљан Милкић,
Крсман Милошевић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Даримир Банда (уредник)
Горан Станковић и Јово Мамула (фоторепортери)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

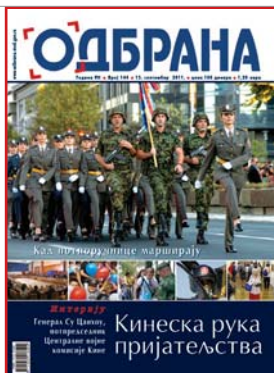
Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

Македонска 29
ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

БРОЈ 144

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ:

Прве потпоручнице Војске Србије на свечаној промоцији испред Дома Народне скупштине, 10. септембра 2011.

Снимио Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

■ АКТУЕЛНО

6 Промоција нових официра Војске Србије

КАД ПОТПОРУЧНИЦЕ МАРШИРАЈУ

15 Састанак начелника Генералштаба ВС и команданта КФОР-а

ДОПРИНОС СТАБИЛНОСТИ НА СЕВЕРУ КОСОВА

16 Сусрет министра Шутановца са генералом Су Цаихоуом

НАПРЕДАК СТРАТЕШКОГ ПАРТНЕРСТВА

Министар одбране Драган Шутановац састао се са потпредседником Централне војне комисије Народне Републике Кине генералом Су Цаихоуом у Дому Гарде на Топчидеру и том приликом

потписали су Протокол о сарадњи министарстава одбране Србије и Кине

18 Сусрет начелника Генералштаба и команданта Националне гарде Охаја

ОБУКА У ЦЕНТРУ ПАЖЊЕ

Делегације Националне гарде Охаја присуствовала је и промоцији нових официра Војске Србије и извођењу бригадне штабне вежбе „Јесен 2011“ у Краљеву

22 Председник Тадић у „Првом партизану“

НОВЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У НАМЕНСКОЈ ПРОИЗВОДЊИ

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ 57

Савремено наоружање
и опрема код нас и у свету

Министар Шутановац у Параћину

ДОБРА САРАДЊА СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

- 26 Сусрети министра Шутановца са делегацијама земаља Покрета несврстаних

КВАЛИТЕТНА САРАДЊА У ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ

■ ИНТЕРВЈУ

- 30 Генерал Су Цаихоу, потпредседник Централне војне комисије Кине

КИНЕСКА РУКА ПРИЈАТЕЉСТВА

■ ОДБРАНА

- 34 Ишчекујући официрске „звездице“

ДАНИ У УНИФОРМИ

- 40 Добровољно служење војног рока

ДРУГА ГЕНЕРАЦИЈА У ЦЕНТРИМА ЗА ОБУКУ

У центрима за обуку у Лесковцу, Ваљево и Сомбору обуку је започела друга генерација војника на добровољном служењу и већина њих верује да им је то први корак ка професионалној војничкој каријери

- 42 Ваздухопловци Војске Србије у Чешкој

ПОТПУКОВНИКУ РИСТИЋУ НАЈВЕЋЕ ПРИЗНАЊЕ

Пред неколико десетина хиљада посетилаца, у летачком делу програма наступио је потпуковник Миодраг Ристић из Техничког опитног центра, који је демонстрирао врхунско умеће пилотирања авионом J-22 орао

реч уредника

Потпоручнице

5

Д ефили нових официра Војске Србије и кадета Војне академије последњих година били су улепшани кадеткињама, које се већ четири године, раме уз раме са колегама, припремају за официрски позив. На овогодишњој промоцији испред Дома Народне скупштине, најлепшој церемонији коју имамо и којом су одушевљени и све бројнији гости из региона и света, девојке у свечаним војничким униформама биле су још лепше, јер су на њиховим еполатама биле прве официрске звездице.

У прве официрске чинове промовисано је 127 кадета 131. и 132. класе Војне академије, а међу њима, први пут у историји Србије, у чин потпоручница промовисано је 19 кадеткиња.

То је посебно богатство и оне су ресурс који може да оплемени и да сигнализира да равноправност у струци много значи, нарочито када је о војсци реч, оценила је после промоције председница Народне скупштине Славица Ђукић-Дејановић, а генерал-мајор Дебра Ешенхрст, командант Националне гарде Охаја која је такође присуствовала церемонији, желела је да исказе своје одушевљење овом манифестацијом и истакне да су „прве потпоручнице у Војсци Србије важан дан за њену историју, али и за припаднице војски широм света“.

Потпоручнице са најбољим успехом током школовања су Вања Мрђа, Виолета Брковић и Марија Марковић, којима су председник Тадић и министар Шутановац уручили Војне спомен-медаље за допринос систему одбране Републике Србије, а Вањи је министар одбране покљонио пиштољ са поветом.

И још један податак за историју, у строју нових потпоручница су и прве три девојке пилоти - Сандра Радовановић, Ања Крнета и Ана Тадић.

Издавањем колегиница, не желимо да умањимо успех њихових колега, нових потпоручника у строју Војске Србије који су такође са поносом окачили прве официрске звездице. За све њих прошле су лепе године студирања, а сада их чека посао за који су се годинама напорно припремали.

Они, одмах по дипломирању, добијају посао, што је сан многих њихових вршњака. То говори о предности њиховог позива, али и обавези служења отаџбини, што је одувек била част војничке професије.

Сада, са све више жена на командним дужностима и у редовима професионалних војника, војнички колективи оплеменењени су новом енергијом која само може допринети успеху захтевне обуке и испуњењу свакодневних задатака.

Зато новим потпоручницама и потпоручницама желимо успех на новим дужностима, да се осети нова снага реформисане војске, спремне за одбрану мира где и када затреба! ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Кад потпору

Србија је данас мирна и демократска земља која пружа руку пријатељства и сарадње, а чија Војска представља кључни регионални фактор стабилности. Војска Србије сарађује и партнер је са армијама великих сила и земаља данашњег света, а кроз Програм *Партнерство за мир* остварује своју мировну улогу у свету. Учешћем припадника Војске Србије у мисијама Европске уније у пракси се исказује приврженост Србије и европским интеграцијама, поручио је председник Борис Тадић на промоцији нових официра, међу којима је, први пут у историји Србије, 19 потпоручница од којих су три девојке пилоти.

Чнице марширају

СНИМАО Д. БАНДА

Свечаност поводом завршетка школовања кадета 131. и 132. класе Војне академије одржана је 10. септембра испред Дома Народне скупштине Републике Србије. У прве официрске чинове промовисано је 127 кадета 131. и 132. класе Војне академије, међу којима и један припадник Војске Црне Горе. Оно што овогодишњу свечаност издваја од претходних година јесте што је први пут у историји Србије у чин потпоручника промовисано 19 кадеткиња.

Промоцији нових официра присуствовали су председник Републике Србије Борис Тадић, председница Скупштине Републике Србије Славица Ђукић Дејановић, председник Владе Мирко Цветковић, министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милоје Милетић, државно и војно руководство, бројни гости из земље и иностранства, међу којима и потпредседник Централне војне

комисије Народне Републике Кине генерал Су Цаихоу и командант Националне гарде Охаја генерал-мајор Дебра Ешенхрст. Промоцији су присуствовали и кадети из Словачке и Француске, делегације Црне Горе и Словеније.

Председник Борис Тадић уручио је сабље, симбол официрске чести, тројци најбољих у рангу, Предрагу Андрићу, дипломираном инжењеру машинства, који је постигао општи успех 9,40, Владимиру Петровићу, такође инжењеру машинства, с успехом 9,27, те Ненаду Кањевцу, дипломираном инжењеру менаџмента, који је школовање на Академији завршио оценом 9,21.

Председник Србије је, такође, Кадетској бригади Војне академије доделио војну заставу, што је још једна од новина која је обележила овогодишњу свечаност.

Министар одбране Драган Шутановац је најуспешнијим кадетима вида Копнене војске Рајку Гујаничићу (9,12) и Ваздухопловства и про-

тивваздухопловне одбране Богдану Ковачевићу (8,90), те најбољој кадеткињи Вањи Мрђи (9,14) уручио пиштоље са посветом.

Честитајући официрске чинове најмлађим потпоручницима, председник Тадић изразио је задовољство што је шести пут у могућности да се обрати онима који су се определили да им животни позив буде служење држави у војничкој униформи.

– Пут до првих официрских званица трајао је годинама, а ваљало је на том путу истрајати и савладати различите тешкоће. Ваши професори и старешине кажу да сте током школовања вредно учили и да сте заслужили место у свечаном строју који је данас пред Србијом – поручио је председник Тадић, додајући да жели посебно да честита кадеткињама које су ове године завршиле Војну академију.

– После четири године које су кадеткиње провеле у тој високој школи, стекле су чинове, што ће остати трајно забележено јер се дешава први пут

у историји војног школства у Србији. За који дан, жене официри командоваће јединицама Војске Србије и то је важан реформски подухват у нашој војсци. Оне ће се наћи на челу састава у којима се већ налазе жене, које су у протеклих неколико година постале професионални војници – нагласио је председник Републике.

Према његовим речима, присуство жена донело је тој организацији нову димензију, а истовремено је Војска постала стабилнија јер се приликом попуне ослања на цело друштво.

– У свом првом председничком говору zaloжио сам се за афирмацију и поштовање женског принципа и родне равноправности у нашој Србији, што се, како данас видимо, делом и остварује. Због свега тога, могу са задовољством да констатујем да Војна академија годинама ствара кадар способан да професионално реагује на безбедносне изазове савремене заједнице, успешно бранећи највише националне и државне интересе – истакао је председник Тадић.

Говорећи о највишем државном интересу, председник је нагласио да се истовремено ради и о очувању легитимних права нашег народа на Косову и о чланству Србије у Европској унији.

– Они који мисле да су та два интереса супротстављена и да се међусобно искључују су у заблуди и греше у закључивању. Једино стабилна и јака Србија, која напредује ка чланству у Европску унију има шансе да одбрани своје легитимне интересе на Косову и Метохији. Само просперитетна Србија, која има пријатеље и савезнике, може да обезбеди перспективу свим својим грађанима – оценио је председник и додао да Србија мора да има пријатеље у свету и у региону.

Србија оставља за собом конфликте из прошлости, како је нагласио, и жели да заувек стави тачку на сукобе које увек на крају плаћају народ и грађани.

– То је основно полазиште наше политике и наше српске демократи-

је. Због тога ми желимо да решавамо историјске конфликте Срба и Албанаца на Косову и Метохији и желимо да пронађемо модел како би припадници оба народа, поштујући свој и туђи идентитет, достојанство и интересе, могли да обезбеде мир и живот без страха за своју децу – рекао је председник.

Према његовим речима, тај конфликт мора да се решава пажљиво, упорно, корак по корак, дијалогом, јер само је договором могуће наћи компромисна и одржива решења која ће обезбедити дуготрајан мир на нашем простору, а дијалог није увек лак.

– Он захтева да се ради мирно и стрпљиво, захтева пуну озбиљност, али захтева и да се сви, без обзира на политичке и идеолошке разлике, суздржимо од неистинитог и сензационалистичког тумачења постигнутих решења, јер управо тим неистинитим тврдњама поткопавају се државни интереси за које се они који неистине износе декларативно и самодекларативно залажу – истакао је председник Тадић.

Он је нагласио да је све регионалне проблеме у југоисточној Европи могуће решити само политиком мира и да је помирење народа једини сигуран пут који наш регион и на-

шу земљу води у унију равноправних европских народа.

– На западном Балкану има места за све, тако и на нашем Косову има места за све. Србија не жели сукобе и рат, зато и упозоравам упорно и на време наше европске партнере на опасности које би произвела свака једнострана акција Приштине на северу Косова, свака акција која би имала за циљ промену постојећег стања на терену. Такав след догађаја би у потпуности обесмислио дијалог којем смо приступили искрено и у доброј вери, а одговорност за све последице које би простекле из таквог чина била би искључиво на оном ко се латио насиља и на оном ко га је охрабрио и ко мисли да насиље може бити корисније за решавање проблема на Косову од дијалога. Такве су идеје погрешне, опасне и оне се морају на време осујетити – нагласио је Тадић.

Према речима председника Тадића, Србија је данас мирна и демократска земља која пружа руку пријатељства и сарадње, а чија Војска представља кључни регионални фактор стабилности. Војска Србије сарађује и партнер је са армијама великих сила и земаља данашњег света, а Програмом *Партнерство за*

– Господо официри, Војска Србије с вама добија нову генерацију оних који настављају традицију Степе Степановића, Радомира Путника, Петра Бојовића, Живојина Мишића, Павла Јуришића Штурма. Ступате данас на пут части, на пут који су утрли великани српске историје. У улози командира на својим првим официрским дужностима, као официри наше војске, свакодневно ћете доносити важне одлуке и мораћете да потврдите да сте способни да се успешно прилагодите различитим ситуацијама и обавезама. Све што чините увек нека буде часно, поштено и одговорно. Будите одговорни према својим надређенима и према својим подређенима. Будите одговорни према себи и својој породици. На тај начин бићете одговорни и према својој земљи, према својој отаџбини Србији. Честитам вам официрски чин. Живела Србија! – поручио је председник Тадић, још једном честитајући најмлађим официрима Војске Србије на њиховим новостеченим чиновима.

мир остварује своју мировну улогу у свету. Учешћем припадника Војске Србије у мисијама Европске уније у пракси се исказује приврженост Србије и европским интеграцијама.

– На основу активности које спроводе Министарство одбране и Војска у више наврата добијена је потврда да је Србија међународни партнер на кога се може ослонити у изградњи међународне безбедности. То нам даје простора да са партнерима, са којима интензивно сарађујемо у многим областима, поведемо разговоре о решавању свих безбедносних питања као додатном елементу сарадње – оценио је председник Србије. Подсећајући на годишњицу терористичког напада у Њујорку, председник Тадић нагласио је да Србија, уз почаст жртвама, и подсећање на опасност од тероризма, још једном потврђује своју и приврженост њене Војске и грађана борби против тог међународног зла.

НАЈУСПЕШНИЈИМ ВОЈНЕ СПОМЕН-МЕДАЉЕ

На пријему у Дому Народне скупштине, после промоције нових официра, председник Борис Тадић и министар Драган Шутановац уручили су Војне спомен-медаље за допринос систему одбране Републи-

ке Србије, најуспешнијим кадетима и кадеткињама: Предрагу Андрићу, Виолети Брковић, Рајку Гујаничићу, Богдану Ковачевићу, Марији Марковић, Владимиру Петровићу, Вањи Мрђи и Ненаду Кањевцу.

Регионални капацитет Војне академије

Поздрављајући окупљене, начелник Војне академије бригадни генерал др Младен Вуруна поручио је да је интеграција кључна реч која је обележила школовање ове генерације, али и српско војно школство.

– У протекле четири године урађено је много на усклађивању школовања у Војној академији с реформама у Министарству одбране и Војсци Србије – истакао је генерал Вуруна, додајући да је пре четири године Војна академија била установа с великим бројем студијских програма од којих већина није пружала могућност запошљавања изван Војске, јер програми каријерног усавршавања нису пратили развој каријере, а Војна академија је у то време била организационо сложенија с мањим опсегом активности.

– Данас је Војна академија јединствен образовни центар, с капацитетима који могу да задовоље потребе региона, установа у којој се образују официри, а у којој ће се од ове годи-

разовни процес и обуку организационо потпуно здружени видови и родови Војске Србије – рекао је генерал Вуруна, објашњавајући да Академију чини и програм Војне гимназије, 13 студијских програма академских студија сва три нивоа, пет заједничких студијских програма с факултетима Београдског и Крагујевачког универзитета, четири програма ка-

ријерно усавршавање у Школи националне одбране завршило је 150 официра Војске Србије и девет из других држава. На разним курсеви-ма оспособили смо 500 лица, на заједничким студијским програмима тренутно образујемо 88 студената. Следећег месеца долазе нам и студенти цивили.

Најбољем у рангу Предрагу Андрићу официрску сабљу уручио је његов заменик Борис Тадић

Према његовим речима, у том окружењу и на путу таквог развоја нашли су се и данашњи слављеници, кадети 131. и 132. класе, међу којима је и прва генерација девојака, 107 потпоручника и 19 потпоручница Војске Србије.

– Њихово школовање обележило је четрдесетак испита, много месеци терена, стручне праксе и стажирања. Обележило је и више од 50 медаља с многобројних спортских такмичења, али и посете војним академијама у свету, те учешће на научним и студентским конференцијама у земљи и иностранству – истакао је генерал Вуруна и додао да су пре четири године изабрали институцију у којој је част имовина, школу у којој су научили када и како треба да ратују, а како и када да граде мир, а данас су изабрали да часно служе Србији.

– Такав избор вредан је дубоког

Најуспешнијем кадету вида Коинене војске Рајку Гујаничићу његовој сабљи уручио је министар Драган Шћепановић

не школовати и студенти цивили и високи државни службеници. Она је институција с високим степеном међународне сарадње, у целини интегрисана у научнообразовни простор Републике Србије, у којој су кроз об-

ријерног усавршавања и више од 60 разних курсева.

– У Војној гимназији имамо више од 300 ученика, на основним студијама школујемо око 800 кадета и кадеткиња, а у протеклој години ка-

поштовања и ја им на том избору честитам – поручио је начелник Војне Академије.

Спремни за изазове

У име свих студената те генерације, најбољи међу њима, Предраг Андрић истакао је да је студирање на Војној академији, институцији с традицијом дужом од 160 година, која је изнедрила многе академике, докторе наука и врсне војсковође, за све кадете велика част.

– После четири, односно пет година напорног рада и много одрицања, наше студије привели смо крају. Стекли смо многа корисна знања и вештине које ћемо применити у очувању мира и слободе Републике Србије. Ове године у строју најмлађих потпоручника Војске Србије је прва

генерација девојака која је студирала на Академији. Оне су показале да су способне да се носе са свим изазовима с којима су се сусрели током студирања – истакао је Андрић, придружујући се честиткама које су, како је рекао, његове колегинице заслужиле и пожелело им среће у даљој каријери официра.

– Обећавам да ћемо наш посао обављати часно, поштено и одговорно, да ћемо бити спремни да се суочимо са свим изазовима које нам будућност доноси, али у исто време никада нећемо заборавити славну традицију наше војске и државе. Захвалио бих и нашим професорима и старешинама, родитељима и пријатељима који су нас бодрили током школовања и веровали у нас и наш успех – нагласио је Андрић.

Уз дефиле, свечаност су увеличали авиони и хеликоптери Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије, који су надлетали Београд и Панчево, а грађани су имали прилику да гледају егзерцир Гарде и уживају у музичком програму Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“ и Репрезентативног оркестра Гарде.

– Служите часно свом народу и будите понос наше отаџбине. Живела Србија! – поручио је мајор Александар Пипоски, заменик команданта 101. ловачко-авијацијске ескадриле, из једног од авиона који су надлетали престоницу у част нових официра.

Био је то знак да официрске шапке најмлађих потпоручника и потпоручница традиционално полете у ваздух.

НАЈЛЕПША СВЕЧАНОСТ

Председница Народне скупштине Републике Србије Славица Ђукић Дејановић с поносом је истакала да, од када је председница Скупштине, учествује на промоцијама официра, али да је овогодишња посебна због нових потпоручница у нашој војсци.

– То је посебно богатство и оне су ресурс који може да оплемени и да сигнализира да равноправност у струци много значи, нарочито када је о војсци реч. Желим да оваквих манифестација буде још више – поручила је председница Скупштине, додајући да се таквим свечаностима јача нит између Војске и народа.

– За оне који заврше факултет утисак је увек феноменалан, зато што почињу један нови живот, а овде смо имали прилику да видимо оне који су завршили војни факултет и да том свечаном чину присуствују многобројни грађани и највиши државни званичници. Мислим да је ова свечаност једна од најлепших која се одржава код нас, што се видело и на њиховим лицима у тренутку када су бацали шапке. Све је било јако добро увежбано и војска је оставила импресиван утисак – истакао је премијер Србије Мирко Цветковић. Ми-

нистар одбране Драган Шутановац изразио је посебно задовољство што се свечаност одржава по шести пут испред Дома Народне скупштине, уз присуство високих делегација и грађана Србије. Промоција нове генерације официра и официрки јесте вероватно најбољи церемонијал који се одржава у нашој земљи.

– Младим официрима желим да све оно што су, речима најбољег изговорили, испуне и да се посвете послу. Дани на Академији су им били лепи и очекујем да им дани у Војсци буду још лепши, али и озбиљнији – истакао је министар Шутановац.

– Кадеткиње, као део реформе, не само да оплеменују, него уносе и нови такмичарски дух и убеђен сам да ће уласком у Војску та група кадеткиња допринети њеној модернизацији – истакао је министар, додајући да му је велико задовољство што први пут у историји Србије имамо и три девојке пилоте.

– Показале су да могу да буду равноправне с мушкарцима и потпуно сам убеђен да је то исправан став и желим им „ведро небо“, као и сви ма који су данас промовисани. Желим им да добијене пиштоље држе у

витринама и да никада не буду у прилици да их употребе, већ да служе на част и њима и будућим генерацијама – поручио је министар Шутановац.

– Ово је заиста импресиван догађај, осећа се празнична атмосфера, а то значи истинска радост, нарочито код оних који су завршили Академију и после уложеног напора ставили тачку на један посао. Истовремено су започели и нови и другачији посао. Мислим да је значајно да свака земља, па и наша, васпитава нове официрске кадрове, јер је војска један од кључних фактора сигурности државе – оценио је владика Порфирије, додајући да је био усхићен свиме што је током свечаности имао прилике да види.

– Церемонија је била спектакуларна, дефиле и програм изузетни, а чињеница да је ово класа у којој има и девојака које су дипломирале веома је важан дан, не само за вашу војску већ и за припаднице војски широм света. Веома ми је драго да сам била део данашње церемоније и сведок значајног дана за све жене у Војсци Србије. Желим им сву срећу – поручила је генерал-мајор Дебра Ешенхрст, командант Националне гарде Охаја.

Дан за понос

Пресрећни родитељи најбољег кадета Војне академије потпоручника Предрага Андрића не крију задовољство због чињенице да Србија на величанственој свечаности промовише најмлађе официре.

– Навикли смо на успехе сина, али смо данас пресрећни и због начина на који се промовишу српски официри. Ово је величанствена свечаност, промоција какву заслужују сви младићи и девојке који се одреде за војни позив. Увек смо били уз свог Пецу, још док је био у Војној гимназији, кад му је било и теже и неизвесније, него у Академији. Колико смо му помагали ми, његови родитељи, још више су му, тих година, значили његови наставници. Имали

су разумевања за све несташлуке петнаестогодишњег дечака – каже Петар Андрић, а мајка Вера додаје да је, практично, последњих девет

година са сином била тек с времена на време.

– Ми смо из Лознице, то није баш тако близу, али смо увек били са

сином и он с нама. Није ми дозвољено да плачем, чак ни сузе радоснице да пустим, али ово је свечаност какву ни у сну нисам мислила да ћу доживети. Захвална сам сину што ми је својим успехом омогућио да се осећам величанствено – каже Петрова мајка Вера.

Због љубави двадесетчетворогодишња Соња Јашин чека да се пресели из родног Елемира. Не бира где ће њен дечко бити премештен, важно је само да буде уз њега.

– Дошла сам због дечка Слободана Хорњака који данас завршава Војну академију и постаје официр. Поносна сам на њега јер је ово круна његовог целокупног рада – каже Соња.

Снежана Видић из Крагујевца, поносна мајка младе официрке Милице Милосављевић, каже да је коначно дочекала дан када ће њена дика бацити капу испред Скупштине.

– Моја кћерка је данас пресрећна и задовољна. Рекли су им да се јаве у Ниш где ће их распоредити према потреби службе. За то се припремала све ове године – одушевљена је Снежана.

Нису сви у публици данас имали свог новопеченог официра. Марија из Жагубице дошла је да погледа свечану промоцију.

– Обожавам овакве прославе. Увек су ми се свиђале војничке униформе. Ја сам 96. годиште и планирам да за коју годину упишем Војну академију – прича Марија.

Розалија Ковач допутовала је у Београд из Јаше Томића да би видела унука Јаноша Кардоша. Због њега је заузела место у првом реду.

– Поносна сам на њега до неба. Он је овде у строју и данас му је рођендан. Не постоји тренутно нико срећнији од њега – узвикује Розалија.

Саша Радовановић је отац прве девојке која у Војсци Србије управља млазним борбеним авионом, Сандре Радовановић.

– Веома сам поносан на њу, али и на млађу кћерку која је на другој години Војне академије, на инжињерији. Ми смо војничка породица – задовољан је Саша.

И у Жабљу се славило. Недељко Шатара завршио је Војну академију. Његови пријатељи су дошли у српску престоницу да га поздраве и поведу на прославу.

– Недељко је добар пријатељ, ђак, другар, војник... Читаво друштво је поносно на њега, баш као и мама Љиља. После промоције идемо кући да се веселимо – каже Јаро Урошевић, пријатељ младог официра.

После бацања шапки, млади потпоручник Срђан Станојковић нам је рекао да је девет година чекао на овај дан, још од дана када је уписао Војну гимназију.

– Узбуђен сам, ово је финиш нашег школовања на Војној академији. Дошла ми је породица, ту је и девојка и заиста не знам како да искажем

своја осећања – прича потпоручник Станојковић.

– Извели смо синове да виде војнике. За најмлађег знамо већ да ће бити пилот и он је дошао због авиона. Морао сам да га водим и јуче на пробу, све због млазњака. Воли да гледа униформе, управо га учим која шта значи. Све упија, кажем, биће татин војник – прича Бранко Мајкић.

– Дошли смо на промоцију због комшије Драгана који је од данас официр. Памтим га још кад је био мали, када се испред зграде играо рата с друговима. Данас смо сви поносни на њега. Мој син Марко каже да ће и он бити војник кад порасте – каже Зорица Марковић из Београда.

– Комшија Александар нам је у строју, поносни смо што га гледамо данас. Дошли смо из Лесковца. Пресрећни смо! – каже Добривоје Вељковић, а његова супруга Јелица истиче да је ово тренутак за сузе радоснице, посебно за мајке чија су деца у строју.

Зорица Савић наводи да јој је кум данас постао официр.

– Дошли смо из Обреновца због њега. Окупила се цела породица, тага га снима, мајка фотографише, сви смо на положају, како би он то и рекао – све гласније говори Зорица, јер је испред Дома Народне скупштине живо и весело, слави се и радује због завршетка још једне генерације нових официра Војске Србије. ■

Екипа новинара и сниматеља
ОДБРАНЕ

Састанак начелника Генералштаба ВС и команданта КФОР-а

Допринос стабилности на северу Косова

Генерали Милетић и Билер разговарали су о ситуацији на Косову и Метохији, о конкретним детаљима недавних догађаја на северу Косова и Метохије, али и о мерама које је тим поводом предузео КФОР

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милоје Милетић и командант КФОР-а генерал-мајор Ерхард Билер разговарали су 31. августа у италијанској бази *Вилађо* у Пећи. Реч је о састанку високог нивоа Заједничке комисије за примену Војно-техничког споразума.

На састанку је генерал Билер изразио уверење да је његово посредовање у недавним догађајима на северу Косова и Метохије помогло да дође до договора и истакао да је КФОР деловао независно, руковођен искључиво безбедносним разлозима. Он је објаснио контролне процедуре и ограничења које је КФОР увео на административним прелазима ради безбедности и навео да је пролаз дозвољен приватним возилима и аутобусима, док је, осим у изузетним случајевима, забрањен камионима. Дозвољено је допремање добара за Српску православну цркву и хуманитарне помоћи.

Генерал Билер је захвалио генералу Милетићу на размени информација и доброј комуникацији током трајања кризе. Он се осврнуо на умирујући ефекат одмерених и корисних изјава српског војног руководства током протеклих недеља и изразио уверење да је Заједничка комисија на свим нивоима обезбедила своје фун-

кционисање и ефикасност од самог почетка кризе током ноћи 25. јула.

Сарадњу између Војске Србије и КФОР-а генерали Милетић и Билер оценили су као добру и професионалну, засновану на узајамном уважавању, чак и у напетим тренуцима. Примери ове успешне сарадње су једновремене патроле дуж административне линије, размена информација од значаја за стање безбедности између мултинационалних борбених група КФОР-а и јединица Војске Србије, те укупна сарадња у оквиру Заједничке комисије.

Генерали Милетић и Билер сагласили су се да је, изузимајући инциденте током прве недеље кризе, општа ситуација дуж административне линије релативно мирна и стабилна. Неке криминалне активности попут кријумчарења, илегалних миграција или илегалне сече шуме биће сузбијане професионалном сарадњом безбедносних снага са обе стране и једновременим патролама. Ова сарадња биће прилагођена новој ситуацији, о чему ће се разговарати на нивоу Заједничке комисије.

Био је ово и последњи састанак генерала Милетића и генерала Билера, који је командовао КФОР-ом до 9. септембра. Након разговора, двојица генерала обишли су манастир Високи Дечани. ■ С. С.

Вежба Команде Копнене војске

Командно-штабна вежба Команде Копнене војске – „Јасстребац 2011“ недавно је реализована у Дољевцу. Вежбом је руководио начелник Штаба бригадни генерал Војин Ч. Јондић. Циљ је да се унапреди оспособљеност Команде и њених јединица приликом припреме снага Копнене војске за ангажовање у операцијама. ■ З. М.

Напредак стратешког ПАРТНЕРСТВА

Министар одбране Драган Шутановац састао се са потпредседником Централне војне комисије Народне Републике Кине генералом Су Цаихоуом у Дому Гарде на Топчидеру и том приликом потписали су Протокол о сарадњи министарстава одбране Србије и Кине

Разговорима двеју делегација, 9. септембра, присуствовали су и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милоје Милетић са члановима колегијума и представници Министарства одбране.

После разговора државни секретар др Зоран Весић и заменик начелника Генералштаба Народноослободилачке армије Кине генерал-пуковник Ма Сјаотјен потписали су Споразум о донацији меди-

цинске опреме за потребе војномедицинских установа Министарства одбране Републике Србије.

Говорећи о значају посете, министар Шутановац је нагласио да је, осим поменутог Споразума о донацији вредној 2,4 милиона долара медицинске опреме, реч о највишој и најбројнијој делегацији која је икада посетила нашу земљу коју, између осталих, чини и једанаест генерала кинеске армије.

– Све то више него јасно сведочи о високом нивоу сарадње коју негујемо са Министарством одбране Кине, као и сарадњи између две државе – оценио је министар Шутановац.

Према речима министра Шутановца, Кина је најзначајнији политички партнер наше земље са којом имамо потписан стратешки уговор о сарадњи којим учвршћујемо сарадњу у области одбране.

– Захвалио бих и на принципијелним ставовима које Кина има када је реч о проблему Косова и Метохије, али и да у исто време нагласим да и Србија подржава и чврсто стоји на принципима уједињене Кине – поручио је министар Шутановац.

– Када је реч о војној сарадњи, она се из године у годину обогаћује и у последњих седам година 24 припадника оружаних снага Србије боравило је на школовању у Кини – нагласио је министар, додајући да два официра кинеске армије ових дана започињу школовање на Командноштабном усавршавању на нашој Војној академији.

У наставку, министар је истакао да донација у области здравства указује на жељу обе стране за сарадњом у области војне медицине, а такође је изразио уверење да

ће сарадња у области војног школства бити настављена и обогаћена и у наредним годинама.

– Разговарали смо и о могућностима војноекономске и војнотехничке сарадње као и размени официра у војним вежбама, а ово је била прилика и да генерала обавестим о јубилеју који обележавамо следеће године – сто година ваздухопловства у Србији и да позовемо кинеску делегацију на свечаност и аеро-митинг који ће том приликом бити одржан – нагласио је министар Шутановац.

Генерал Су Цаихоу и министар Шутановац су пре обраћања новинарима симболично линковали сајтове министарстава одбране Кине и Србије.

– Линковање сајтова је знак да су наше државе још ближе. Мотив наше посете је међусобно упознавање с циљем учвршћивања и развијања пријатељства и сарадње између наших земаља. Министар Шутановац и ја водили смо ефикасне и подробне разговоре и дошли до јединствених ставова о кључним питањима партнерства Србије и Кине – рекао је генерал Су.

– Наставићемо и стручну размену у областима војне медицине, војне технике и у области кадровских обучавања. Уверен сам да ће се уз заједничке напоре односи између наших армија и даље развијати, што ће допринети напретку стратешког партнерства Србије и Кине – додао је генерал Су.

Кинеска делегација је током вишедневне посете нашој земљи присуствовала свечаној промоцији нових официра Војске Србије, а обишла је и Војну академију, Војно-медицински академију и 250. ракетну бригаду. ■

Б. МИЉИЋ
С. КОМНЕНИЋ
Снимео Ј. МАМУЛА

*Пошћисивање Сїоразума
о донацији медицинске
оїреме*

Снимио Ј. МАМУЛА

Сусрет начелника Генералштаба и команданта Националне гарде Охаја

Обука у центру пажње

Делегације Националне гарде Охаја присуствовала је и промоцији нових официра Војске Србије и извођењу бригадне штабне вежбе „Јесен 2011“ у Краљеву.

Начелник Генералштаба генерал Милоје Милетић састао се 12. септембра са командантом Националне гарде Охаја генерал-мајором Дебром Ешенхрст.

Генерал Милетић је након сусрета истакао да сви они који прате збивања у Војсци Србије знају да је сарадња наше војске са Националном гардом Охаја један од посебних видова сарадње успостављених још 2006. године у оквиру Програма државног партнерства.

– Данас је то модел добре сарадње, која је у Сједињеним Америчким Државама оцењена као један од најуспешнијих програма сарадње, од 62 колико је успостављено. За нас је јако значајна размена искустава са припадницима Националне гарде Охаја, посебно када је реч о подофицирском корпусу, обуци и цивилно-војној сарадњи – оценио је генерал Милетић, додајући да су приоритети наше војске када је

реч о међународној војној сарадњи у савршавање и обука.

Генерал Милетић је рекао да се, поред посете делегације високог нивоа, изводи и заједничка бригадна штабна вежба „Јесен 2011“, на којој уз госте из САД учествују и Здружена оперативна команда Генералштаба Војске Србије, Друга бригада Копнене војске и Сектор за ванредне ситуације МУП-а Србије. У току су и четири семинара из области ваздухопловства, управљања људским ресурсима и логистике.

– У нашој земљи је тренутно 28 припадника Националне гарде Охаја, специјалиста из различитих области који са припадницима нашег система одбране и МУП-а Србије размењују искуства. Тежишна тема вежбе је реаговање у ванредним ситуацијама – нагласио је начелник Генералштаба.

Генерал Милетић је рекао да су се разговори са америчком делегацијом углавном односили на даљи развој односа у оквиру Програма државног партнерства, заједнички рад на развоју капацитета базе „Југ“, коју је генерал Ешенхрст посетила у току боравка у Србији и са акционим тимом Министарства одбране Србије разговарала о развоју те базе.

Изражавајући задовољство боравком у Србији, командант Националне гарде Охаја генерал-мајор Дебра Ешенхрст је истакла да је почастована што је била у прилици да присуствује свечаној промоцији најмлађих официра.

– Задивљена сам професионализмом наших домаћина у сарадњи и размени искустава. Та сарадња се не огледа само на професионалном плану, већ је дошло и до успостављања личних пријатељских веза које имају огроман утицај у нашим приватним животима како у Србији тако и у Охају – оценила је генерал Ешенхрст.

Она је такође истакла да је веома радује што је била у прилици да на промоцији види прву генерацију жена официра наше војске, будући да је она прва жена на дужности команданта Националне гарде Охаја.

Делегација Националне гарде Охаја присуствовала је извођењу бригадне штабне вежбе „Јесен 2011“ у Краљеву. Генерал Ешенхрст истакла је да ће 35 припадника Националне гарде заједно са српским војницима наредне године реконструисати оштећену физкултурну салу приликом земљотреса у Основној школи „Светозар Марковић“ у том граду. ■

Б. МИЉИЋ

УНАПРЕЂЕЊЕ ВОЈНОЕКОНОМСКЕ САРАДЊЕ СРБИЈЕ И ТУСКЕ

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је током првог самита ЕУ–Србија, са министром за европске интеграције Републике Турске Егменом Баишом.

На састанку, 9. септембра, било је речи о могућностима даљег унапређења веома добре сарадње између две државе у војноекономској, али и у економској области и заједничким пројектима.

Министар Шутановац је информисао министра Баиша о досадашњим искуствима у процесу професионализације Војске Србије и реформама које се спроводе у Министарству одбране. Такође, он је истакао значај сарадње на пројекту изградње аеродрома „Морава“ у Краљеви и захвалио на донацији Турске.

Саговорници су разменили мишљења о регионалној сарадњи у Југоисточној Европи и процесу европских интеграција. Констатована је узајамна подршка Србије и Турске у приближавању Европској унији. Министри Шутановац и Баиш изразили су убеђење да ће досадашња успешна сарадња управо у том процесу бити и даље унапређивана. ■

ВАЖНОСТ КОНТРОЛЕ СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ

Циљ дводневне Регионалне конференције парламентарних тела за надзор безбедносно-обавештајних служби земаља Југоисточне Европе, који је одржан у Београду, јесте информисање стручне јавности о постојећим механизмима парламентарне контроле над безбедносним и обавештајним службама у региону, са посебним акцентом на поверљивости података.

Конференцију су отворили председница Скупштине Славица Ђукић Дејановић, заменик шефа мисије ОЕБС-а у Србији Томас Мур и заменик директора Женевског центра за демократску контролу оружаних снага (DCAF) Филип Флури.

Славица Ђукић Дејановић је, на отварању конференције, рекла да ће Одбор за одбрану и безбедност, после конституисања новог скупштинског сазива, бити трансформисан у два одбора, Одбор за одбрану и унутрашње послове и Одбор за контролу служби безбедности.

На Конференцији су учествовали представници парламената Албаније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Македоније, Румуније, Хрватске и Црне Горе, као и гости из парламената Мађарске и Словеније. Прва таква конференција одржана је у Сарајеву 2009. године, а друга 2010. у Хрватској. ■

ГЕНЕРАЛ МИЛЕТИЋ У ЈЕДИНИЦАМА ЦЕНТРАЛНЕ ЛОГИСТИЧКЕ БАЗЕ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милоје Милетић обишао је 1. септембра део јединица Централне логистичке базе у гарнизону Краљево.

Обилазак је почео у објекту „Јеминска стена“ у близини Пожеге, где је начелника Генералштаба дочекао начелник Управе за логистику бригадни генерал Данко Јовановић. Заменик команданта Централне логистичке базе пуковник Драган Симоновић реферисао је генералу Милетићу о раду и задацима Централне логистичке базе.

Генерал Милетић потом је обишао 104. и 108. складиште 1. складишног батаљона Централне логистичке базе у Пожеги и селу Кремна, где је стекао увид у складишне капацитете и услове у којима се чувају средства. ■

ВЕЛИКО ИНТЕРЕСОВАЊЕ ЗА ДОБРОВОЉНО СЛУЖЕЊЕ ВОЈНОГ РОКА

У септембарском упутном року за добровољно служење војног рока пријавило се 1.514 кандидата, што је скоро три пута више од планираног броја.

Планом упута предвиђено је да се у центре за обуке Војске Србије и на Курс слушалаца за резервне официре пошаље 580 кандидата.

На добровољно служење војног рока упућено је и одазвало се осам ученика Војне гимназије, који нису успели да се упишу на школовање у Војну академију. Они ће након тога бити у могућности да постану подофицири Војске Србије.

Међу кандидатима за добровољно служење војног рока су и 92 жене. Њих 78 упућено је у центре за обуку, а 14 на Курс слушалаца за резервне официре. ■

Jane's Defence Weekly о реформама система одбране Србије

ДОСТИЗАЊЕ НАЈБОЉИХ СТАНДАРДА

Најновије издање престижног британског недељника за питања безбедности, наоружања и опреме *Jane's Defence Weekly* као тему има реформе које се спроводе у Министарству одбране и Војсци Србије. Под називом „Постављање на своје ноге – Војска Србије се унапређује и модернизује како би постигла НАТО стандарде”, аутор прилога Џерард Кован, уредник *Jane's* за Европу, на већем броју страница часописа представља тренутно стање и перспективе развоја одбрамбеног сектора у Србији.

Констатујући да је дошло до промене темпа и да Србија ради на унапређењу имиџа својих оружаних снага, покретањем реформи како би достигле НАТО и ЕУ стандарде, прилог посебно наглашава начин на који је вођена ситуација око кризе на северу Косова и Метохије из августа 2011. године.

„Реакција на инциденте била је жестока са обе стране али углавном дипломатска... Европска унија је послала високог званичника да подржи разговоре између Београда и Приштине, а српски официри започели су дијалог са колегама из КФОР-а дуж границе. Непостојање кризе великих размера наглашава до које мере је Војска Србије еволуирала од краја Милошевићеве ере, 2000. године”, наводи се у часопису.

Издвојена је изјава министра одбране Драгана Шутановца да смо „... у овом тренутку суочени са нечим што је за нас још увек у потпуности неприхватљиво; то је нешто што је Приштина одлучила да уради у тајности, под велом мрака, да једнострано промени ситуацију на северу Косова. Али ми желимо да променимо слику Србије из деведесетих када смо покушавали да решимо своје проблеме користећи мишиће”.

Кован констатује да је Војска Србије морала да се адаптира на промене можда брже и у много већем обиму од било које друге европске војске у скорије време и да Министарство одбране агресивно спроводи реформе ради подизања војске

Finding their feet

The Serbian Armed Forces streamline and modernise to reach NATO standards

Japan to become first international SeaRAM operator – p4
Libya's new leaders look to the future – p5

на стандарде које поседују НАТО и земље ЕУ. Оно је ојачало везе са НАТО, приступањем Програму *Партнерство за мир*, 2006. године, обавезно служење војног рока је званично укинута почетком ове године, док српски официри пролазе обуку на најпрестижнијим академијама на западу, укључујући Вест Поинт у САД и Сан Сир у Француској. Споразуми о сарадњи су потписани са многим земљама, укључујући Бразил и Кину.

Поверење народа

Међутим, промена није лака и наишла је на неодобравање код одређеног дела јавности, која је иначе посвећена Војсци као институцији. Према анкетама, Војска је организа-

Европске интеграције

ција којој се највише верује у држави, поред Православне цркве. У прилогу су наведени и резултати анкета Београдског центра за безбедносну политику који показују да иако већина испитаника верује да је Војска сувише мала и недовољно опремљена, огромна већина и даље сматра да је она у стању да одбрани Србију. Само се 22 процента испитаних није слагало с тим.

Као објашњење аутор наводи речи министра Шутановца: „Када прелазите са организације са обавезним служењем војног рока на професионалну војску, то је нешто што мења не само војску, већ је то реформа целог друштва. Ово је вероватно највећа реформа од 2000. године. А оно што је веома занимљиво јесте да је у почетку војска била сумњичава, док је друштво давало подршку. На крају смо видели да је војска подржава док одређени делови друштва сада жале јер је то српска традиција“.

Резултати уз смањење буџета

Прилог *Jane's Defence* наглашава да се све ово догодило у околностима значајног пада буџета одбране током протекле три године, са 71,8 милијарди динара уложених у војну потрошњу, што је преко 20 процената мање од износа који је Министарство добило 2008. године. Професионална војска има економског смисла у овом контексту, према речима генерала Милоја Милетића, начелника Генералштаба Војске Србије. „У оперативном смислу, професионални војник је боље обучен и припремљен да извршава све задатке у земљи и мултинационалним операцијама у иностранству. Трошкови почетне обуке професионалних војника су већи, али након интензивне обуке трошкови се смањују, док су трошкови обуке војника на обавезном служењу војног рока исти током читаве године. Наравно, у про-

фесионалне војнике се више улаже, али они годинама остају у војсци тако да се инвестиције вишеструко врате.“

Генерал Милетић је објаснио да у условима кризе нема војске која се не сусреће са њеним последицама: „Као свуда у свету, последице економске кризе се осећају и у Србији. Економска криза је погодила и буџет за одбрану, а самим тим и набавке. Одлучили смо да извршимо преглед средњорочних и годишњих планова набавки и модернизације наоружања и опреме. Финансијски захтевнији пројекти, као што су набавка вишенаменских борбених авиона, ракетних система и оклопних возила точкаша, реализоваће се спорије него што је првобитно планирано али ми нисмо од њих одустали.“

Начелник Генералштаба је посебно нагласио да је приоритет у овој години опремање јединица за учешће у мултинационалним операцијама, набавка телекомуникацијске и информационе опреме, опреме за електронско ратовање и српског производа, школског авиона ласџа 95.

Нови систем обуке

У посебним додацима, прилог у часопису *Jane's Defence* бави се Копненом војском и Ваздухопловством.

У разговору о професионализацији Војске Србије, командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић нагласио је да највећи изазов представља стварање новог режима обуке. „Почели смо да стварамо нови систем управљања обуком који је усмерен на професионални састав и повећање њихове способности да извршавају додељене мисије и задатке. Према овом новом систему, команданти ће појединачно имати већу одговорност за планирање обуке, како у општем смислу, тако и за појединачне задатке. Ово је засновано на поукама које је Србија извукла у војној

Прилог се бави и питањима интеграција у европске и евроатлантске структуре, а аутор констатује да све срдачнији односи са НАТО представљају извор контроверзе за Србе, иако су ставови према Алијанси разноликији него што се на око може приметити. Иако значајан број грађана Србије није за чланство у НАТО, ипак 50 процената њих се слаже да би приступање помогло модернизацији војске и да би чланство смањило претње од спољног војног напада.

Министар Шутановац је објаснио да „... у овом тренутку мислимо да је тренутни оквир довољан. Има много могућности у оквиру ПЗМ и од прошле године имамо наше представнике у Штабу НАТО. Сада је најближа и најважнија сарадња она коју имамо са КФОР-ом. Сматрамо их партнерима... У вези са приступањем у НАТО, не мислим да о томе

сарадњу са НАТО и другим државама партнерима, што је процес који је помогао и Копненој војсци да побољша интероперабилност са тим војскама“.

Генерал Диковић је рекао да постоји план „да се наше оклопне јединице унапреде до нивоа савремених армија, а борбени тенк М-84 модернизује до нивоа 4. генерације тенкова“. Међутим, смањење буџета подразумевало је да су такви пројекти преиспитају, при чему је модернизација М-84 „привремено обустављена, али не и суспендована“. Још један приоритет представља набавка хаубица 155 mm које могу да „задовоље захтеве савременог бојног поља, посебно у погледу покретљивости и прецизности“, рекао је генерал Диковић.

треба на кратак рок причати. То је питање за будућност“.

Џерард Кован констатује да нема разлике међу српским политичарима у вези са жељом да приступи Европској унији, и да је то главни циљ спољне политике Београда. Такође, он истиче да министар Шутановац снажно подржава појачану безбедносну улогу Уније, што је контроверзна тема међу неким државама чланицама и наводи став министра да је „...унапређење Заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ у интересу целог света, у интересу Европске уније и у интересу Републике Србије. Глобална безбедност је неодојива од безбедности Европе. Европска унија ће још више добити на значају у областима економске и социјалне интеграције уколико унапреди своју спољну политику и безбедносне аспекте, а Србија, као будућа држава чланица ЕУ, неодојиво је везана за будућност европског континента и Европске уније. Тако ми отворено подржавамо унапређење безбедносних интеграција у оквиру Уније“.

За аутора прилога посебно је интересантно да Министарство одбране покушава не само да побољша изгледе земље за приступање већ и своју војну позицију брзим реформисањем, како би достигли ниво држава чланица ЕУ, без обзира на то да ли ће земља постати пуноправна чланица Уније. У том смислу наводи речи министра Шутановца: „Не размишљам о моменту када ћемо постати чланица ЕУ, ја то посматрам као 'када ћемо достићи стандарде ЕУ'. Приступање ЕУ ће, коначно, када будемо достигли ове стандарде бити много лакше. У овом случају ми смо проактивни тако што радимо унапред. Када сам се састао са шефом Војног комитета ЕУ (генерал Хакан Сирен) рекао сам му да смо вољни да учествујемо у мисијама ЕУ, иако нисмо чланица ЕУ. Био је искрено и веома пријатно изненађен.“

У прилогу је наглашено да је учешће у мисијама ЕУ озваничено оквирним споразумом између ЕУ и Србије, а да ће српски официри вероватно бити упућени у операције ЕУ у Сомалији до краја године: у

John James.com • BW • 7 September 2011 • 27

23 troops. These are spread across UNOCI in Côte D'Ivoire, UNMIL in Liberia, UNFIL in Lebanon, UNFICYP in Cyprus, MONUSCO in the Democratic Republic of the Congo and MINUSTAH in Haiti. A niche in which the MoD is convinced it can offer expertise to international missions is the provision of military medicine. The Military Medical Academy in Belgrade is the largest in the Western Balkans and one of the largest in southeast Europe, with 1,200 beds for military and civilian patients. Given the recent history of the Western Balkans, the centre has gained a deep pool of first-hand knowledge that is arguably lacking in other European states. "We have a lot of experience about trauma, about war surgery, anaesthetics, resuscitation and so on, far more than others," said Colonel Predrag Romic, head of education and scientific research. "Our projects in scientific research are based on these experiences; we have about 50 major projects about trauma, for example: a very important topic in military medicine. I have been in education for over 30 years; you can make a good presentation on the internet or put it in a book, but when you have experienced all of what you are going to talk about, it is a real education." A key element of the academy's strategy is imparting its knowledge to students from

Republic of SERBIA
Belovar ul. 2, 11150 Beograd
Phone: (+381 11) 222 4444 • Fax: (+381 11) 222 4599
e-mail: info@yugoimport.rs • www.yugoimport.com

Операцију Аџаланџа, мисију за борбу против пирата у близини обале те афричке државе, и у мисију обуке за безбедносне снаге у Сомалији, која је организована у Уганди. Такође се примећује да Србија жели да повећа своје учешће у међународним мисијама у целини, у области у којој је имала истакнуту улогу пре распада Југославије.

Унапређење РЕГИОНАЛНЕ сарадње

Билатерална и мултилатерална сарадња је нешто што војска настоји да прошири и часопис преноси задовољство министра Шутановца потезима који се чине у правцу веће регионалне сарадње, напомињући недавни споразум о војној сарадњи са Хрватском. „Људи у војсци нису покретали ратове: то су чинили политичари. Они се међусобно боље разумеју него политичари. Понекад када постоји сукоб, они то могу лакше решити. Тако да сарадња на војном плану у региону за нас представља предност“. ■

Приоритети ваздухопловства

У додатку који се односи на ваздухопловство, констатује се да је Србија једна од малобројних европских нација у погледу тендера за набавку вишенаменског борбеног авиона у наредним годинама. Међутим, док Београд тренутно врши процену техничких информација које су доставили тимови који су представили авионе кандидате, мало је вероватно да ће ово тендерско надметање ускоро прећи на нови ниво.

Командант Ваздухопловства и противваздушне одбране, бригадни генерал Ранко Живак је у разговору за магазин нагласио да је набавка авиона „... сложен и дуготрајан процес, који осим техничких спецификација подразумева и веома значајан економски аспект који ће у знатној мери утицати на коначну одлуку и избор“.

Генерал Живак је као још један од главних приоритета нагласио набавку модерних радарских система, али и доградњу и модернизацију постојеће опреме. Тако се наводи да су хеликоптери Ми-8 и Ми-17 рементовани у Војнотехничком заводу „Мома Станојловић“, при чему су добили сложенију опрему која ће омогућити летење по неповољним временским условима и ноћу, као и реализовање задатака трагања и спасавања, а да је авион Ан-26 рементован и његов век употребе продужен.

Генерал Живак је закључио да смо „... извршили и неопходну модернизацију навигацијске опреме потребне за летове изван граница Србије у зависности од обавеза Србије у међународним операцијама“.

Из интервјуа министра Шутановца за Jane's Defence Добре перспективе одбрамбене индустрије

Погледајте глобус:
тешко је наћи Србију!
Погледајте статистике:
Србија се лако налази,
истиче министар
Шутановац у интервјуу
угледном британском
недељнику

Интервју за *Jane's Defence* министар Шутановац започиње проблемом непропорционалности расподеле средстава из буџета одбране, наводећи да око трећине овогодишњег буџета у износу од 71,8 милијарди динара (1,02 милијарде \$) одлази на војне пензије, друга трећина одлази на плате, док се остатак издваја за операције и опрему. Министар Шутановац је нагласио да овај последњи сегмент мора бити повећан и констатује: „Да смо набавили нову опрему током протеклих пет година, то онда не би био проблем, али ми, на пример, нисмо купили ниједан нови ваздухоплов од 1987. године. Сада долазимо у ситуацију када је боље да купимо нову опрему, него да задржимо стару која ће из дана у дан бити у све лошијем стању.“

Шутановац у разговору за *Jane's Defence* као најбитније потребе истиче нови вишенаменски авион, нови противваздухопловни систем и нова оклопна возила. „Као што је случај и са другим земаља, овде се не ради само о цени. Када купујете

ловачки авион, морате да узмете у обзир све што је неопходно, од саме опреме до обуке за пилоте, хангара и резервних делова. Затим, ту има и политике, а тек онда долази коначна одлука.“

Министар констатује да је буџет одбране у претходних пет година опадао, уз смањење од 175 милиона евра (252 милиона \$) од 2008. године, али ће професионализација на крају довести до ребалансирања трошкова, при чему ће уштеђени новац бити усмерен за опрему и инвестиције. И док буџет вероватно неће бити повећан у наредним годинама, уштеде до којих се дође путем реструктурирања Војске и других области, довешће до „здравље“ слике утрошка средстава.

У прилогу министар истиче да „... не верујем да ће буџет бити повећан. Мислим да ће бити стабилизван: такође сматрам и да ће се српска привреда стабилизovati. Тренутно су издвајања за Војску на нивоу 1,41 % БДП. Циљ је да то буде 2%, али чак би и цифра од 1,5 или 1,6 % била много боља“.

Један од начина како ојачати и буџет одбране и привреду уопште, могу бити активности на повећању војног извоза, а то је област у којој Србија оживљава послове започете у време бивше Југославије. Данас њени кључни производи укључују дијапазон малокалибарског наоружања и муницијских производа, школски авион за основну летачку обуку *ласџа 95*, хаубицу *нора*, калибра 155 мм и вишенаменско борбено оклопно возило *лазар*.

Шутановац у разговору за лист очекује мање посла у 2011. и 2012.

години у односу на претходне године, али верује да би домаћа индустрија могла извршити пробој на тржишта у северној и подсахарској Африци и у Азији, као и одлуку куввајтске владе о томе да ли ће закључити уговор са Србијом за ремонт 149 борбених тенкова М-84 који су набављени почетком деведесетих година прошлог века. „Србија је мала земља, али резултати које је постигла наша одбрамбена индустрија показују да заиста поседујемо добар капацитет, да имамо квалитетну опрему и добре цене, као и да се испоруке врше на време.“

„Не ради се само о класичној одбрамбеној индустрији. Ми бисмо желели да се више ангажујемо у области изградње војних лука, аеродрома, војних болница. Желели бисмо да се вратимо том делу наше привреде. Тренутно испитујемо тржиште“, каже, сем осталог, министар Шутановац у интервјуу за *Jane's Defence*.

Председник Тадић у „Првом партизану”

НОВЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У НАМЕНСКОЈ ПРОИЗВОДЊИ

Председник Републике Србије Борис Тадић посетио је 31. августа Ужице и том приликом обишао фабрику муниције *Први партизан – Наменска производња*. Током обиласка, председник је положио белу ружу покрај спомен-плоче подигнуте у знак сећања на страдале у несрећи која се у тој фабрици догодила 3. септембра 2009. године.

– Морамо да водимо рачуна о томе како да заштитимо раднике и подигнемо ниво заштитних мера, али и да едукујемо људе да током рада воде рачуна, како о себи тако и о другима – истакао је председник Тадић захваљујући још једном председнику општине и општинским службама због правовременог реаговања у време трагедије и кризе након ње.

Председник Тадић је истакао да је посета и прилика за сагледавање перспектива за проширење производње, јер како је рекао, прода се практично све што се произведе у наменској индустрији наше земље.

– Сада се суочавамо са неком врстом теснаца када је реч о инвестицијама у наменској производњи и одбрамбеном сектору, јер ту постоји велико и неиспитано тржиште на глобалном плану. Могли бисмо да размислимо о томе да обезбедимо нове инвестиције и истовремено нове технологије које би максимално штитиле грађане – поручио је председник Тадић.

Током посете Ужицу, председник Тадић је у друштву министра животне средине, рударства и просторног планирања Оливера Дулића и градоначелника тог града Јована Марковића обишао и нови Градски стадион. ■

Б. МИЉИЋ

Снимио Р. ПОПОВИЋ

Министар Шутановац у Параћину

Добра сарадња

Уговор по коме Дом војске у Параћину постаје власништво града, још је један пример да Министарство одбране подржава и сарађује са локалном самоуправом широм Србије

Потписивање Уговора о преносу права коришћења између општине Параћин и Републичке дирекције за имовину, којим Дом војске постаје власништво града, повод је за посету министра одбране Драгана Шутановца, 7. септембра.

Том приликом министар Шутановац разговарао је са председником општине Сашом Пауновићем и директором Републичке дирекције за имовину Братиславом Пејковићем.

– Захваљујући агилности локалне самоуправе и градоначелнику Пауновићу, пре одређеног времена покренули смо активност са локалном самоуправом с циљем размене непокретности на територији општине Параћин, на основу процене Пореске управе која, као и свуда у Србији, даје процену вредности. Након тога, као и овом приликом, Дирекција за имовину потписује уговор у име Министарства одбране – рекао је министар Шутановац.

Министар је такође нагласио да је потписивање уговора пример позитивне енергије коју Министарство одбране улаже у решавање проблема. На тај начин, нешто

Одговори на новинарска питања

Одговарајући на новинарско питање о сарадњи са КФОР-ом, министар Шутановац је рекао да има утисак да КФОР и даље жели да остане статусно неутралан.

– Чињеница јесте да је КФОР у једном тренутку био злоупотребљен свесно или несвесно и да је то тешко проценити – нагласио је министар, подсећајући на саопштење високе званичнице ЕУ Кетрин Ештон да Европа не подржава начин на који су косовске институције желе да заузму административне прелазе Јариње и Брњак. Министар је поручио да се мора схватити да би се без КФОР-а на Косову и Метохији дешавали сукоби ши-

што је у одређеним условима баласт за Министарство, доноси стамбени простор и новац у зависности од процене Пореске управе.

Постоје и председници општина, рекао је министар, који мисле да постоје другачији начини за добијање војне имовине, иступајући у новинским текстовима у којима се изражавају негативно о Војсци и о некретнинама.

– Позивам све представнике локалних самоуправа да са Министарством одбране размене или откупе имовину на фер и коректан начин, уз адекватне процене Пореске управе – рекао је министар Шутановац на крају обраћања.

Према речима председника општине Саше Пауновића, вредност потписаног уговора је око десет милиона динара. Он је, такође, истакао да је реч о примеру успешне сарадње којим ће се комуналне службе просторно објединити, а самим тим бити доступније и корисније за грађане Параћина. Пауновић је подсетио на успешно реализовани уговор о куповини касарне у том граду, која се простире на седам хектара, и

неколико хиљада квадратних метара објеката, који ће бити делом плаћени становима, а делом средствима из буџета.

У наставку посете, министар Шутановац је обишао Дом војске у Параћину и касарну „Бранко Крсмановић“.

Б. МИЉИЋ

Снимили Ј. МАМУЛА и Д. АТЛАГИЋ

рих размера. То, како је истакао, никако не би водило стабилизацији већ напротив дестабилизацији и угрожавало не само оне који живе на Косову и Метохији, него и много шире.

Упитан да прокоментарише наводе „Викиликса“ да је он хтео да организује митинг НАТО авијације у Београду, министар је одговорио да је ту најпроблематичнији сам наслов текста.

– Наслов је бомбастичан и извучен из контекста и дезавуише цео текст у коме се јасно види да је реч о неистини и потпуном апсурду. Сматрам да такви наслови могу само да донесе штету.

Према речима министра, када је организован митинг на њега су позване не само земље НАТО-а, већ и Русија и

Кина, и жеље је била да се грађанима приреди нешто што у Србији никада није виђено.

– Митинг је посетило око сто хиљада грађана који су дошли растеређени прошлости, у жељи да виде најновије летелице и достигнућа у области ваздухопловства – истакао је министар Шутановац.

Говорећи о статусу складишта „Параћинске утрине“, министар је рекао да је жеља Министарства да и део тог складишта, које може да се очисти од неексплодираних убојних средстава, размени са општином.

– Постоји простор на Пасуљанским ливадама који је у власништву општине, и том разменом би заокружили полигон који нам је изузетно значајан – закључио је Шутановац.

Сусрети министра Шутановца са делегацијама земаља
Покрета несврстаних

Квалитетна сарадња у области одбране

Током 50. јубиларне министарске конференције
Покрета несврстаних земаља, министар Шутановац
састао се са делегацијама више земаља са којима
Србија има веома добру сарадњу у области
одбране, која је са неким од њих и стуб
међудржавне сарадње

Конференција несврстаних земаља која се одржава у Београду јединствена је прилика да разговарамо са великим бројем делегација земаља учесница, са којима Министарство одбране гради изузетно квалитетну сарадњу у области одбране и које су међу највећим купцима производа наше одбрамбене ин-

дустије – оценио је министар одбране Драган Шутановац, након састанка са министрима спољних послова Ирака и Алжира, Хошјаром Зебаријем и Мурадом Меделсијем.

Ирак

– Издавајам посебно Ирак и Алжир, земље са којима смо у протекле четири године изградили изузетно добре и квалитетне односе. Жеља нам је да ту сарадњу наставимо, да је проширимо, у складу са нашим могућностима. Верујемо да наши производи у области војне индустрије, као и војно школство и здравство и те како могу да буду интересантни за већину земаља учесница Конференције – рекао је министар Шутановац.

Министар Шутановац је у разговору са ирачким министром Зебаријем изразио задовољство реализацијом досадашњих уговора и посебно истакао испоруку 20 школских авиона „ласта“. Министар Зебари пренео је очекивања да ће се у наредном периоду сарадња проширити и на војнообразовну, као и сарадњу у области обуке.

Алжир

У разговору са алжирским министром Меделсијем, министар Шутановац изразио је задовољство што су капацитети војног школства Министарства одбране Србије препознати као високо професионални и што ће и ове године официри из Алжира наставити са школовањем на мастер и докторским студијама на Војној академији у Београду. Министар Менделси пренео је заинтересованост Алжира за унапређење и интензивирање билатералне војне сарадње.

Другог дана министарске конференције несврстаних земаља, 6. септембра у палати „Србија“, министар одбране Драган Шутановац састао се са замеником премијера и министром спољних послова Краљевине Камбоџе Хором Намхонгом и министрима спољних послова: Репу-

блике Чиле Алфредом Мореном Чармеом, Арапске Републике Египат Мохамедом Камел Али Амром, Републике Индонезије Мартијем Наталегавом, Малезије Анифахом Хаџи Аманом и Републике Шри Ланке Гамини Лакшман Пеирисом.

Камбоџа

Министар Шутановац је у разговору са замеником премијера и министром спољних послова Камбоџе Хором Намхонгом пренео заинтересованост Министарства одбране за успостављање сарадње у области одбране, пре свега у војноекономској сфери.

Министар Хор рекао је да је његова земља заинтересована за успостављање сарадње у области одбране са Србијом и предложио да се у наредном периоду организују експертски сусрети у Пном Пену и Београду, на којима ће бити дефинисане области сарадње и даљи кораци у том смеру.

Чиле

На састанку са министром спољних послова Републике Чиле Алфредом Мореном Чармеом, министар Шутановац нагласио је да постоје добри предуслови за успостављање сарадње у области одбране. Обострано је потврђен значај развијања војноекономске сарадње, а у последње три године извоз наоружања и војне опреме у Чиле достигао је ниво од око четири милиона америчких долара. Такође, на састанку је било речи о могућностима за проширење војноекономске сарадње и састанцима на нивоу војних експерата, ради разматрања могућности за успостављање на-учнотехничке, војнообразовне и војномедицинске сарадње.

Министар Морено је изразио заинтересованост за успостављање билатералне војне сарадње и подржао предлог министра Шутановца за отпочињање процеса закључивања Споразума о сарадњи у области одбране. Министри су разменили

мишљења и ставове и о глобалној политичко-безбедносној ситуацији.

Египат

– Република Србија и Арапска Република Египат имају традиционално добру сарадњу и војноекономску размену на годишњем нивоу од два милиона долара – истакао је министар Шутановац у разговору са министром спољних послова Египта Мохамедом Камел Али Амром. Он је оценио да се након посета високих званичника Србије Египту, пре свега председника Бориса Тадића у априлу 2009. године, односи између две земље интензивирају, укључујући и сарадњу у области одбране. Србија сарађује са државама, а не са појединцима, тако да очекује да ће се успостављена сарадња у области одбране наставити и након смене претходног режима.

– Министарство одбране заинтересовано је за даље унапређење сарадње у области одбрамбене индустрије, заједничких истраживачко-развојних пројеката, производње наоружања и војне опреме, као и модернизације војних фабрика у Египту – нагласио је министар Шутановац. Такође, током разговора, понудио је капацитете за школовање и усавршавање у Србији.

Египатски министар Амр изразио је задовољство што се сарадња два министарства реализује на бази уважавања, поштовања и са позиција равноправних партнера. Он је пренео очекивања да ће раније усаглашени Споразум о сарадњи у области одбране бити потписан у наредном периоду, након стабилизације ситуације у Египту, односно након најављених парламентарних и председничких избора.

Шри Ланка

– Министарство одбране Србије заинтересовано је за успостављање сарадње у области одбране са Републиком Шри Ланком, пре свега у војноекономској сфери – истакао

ЗА ПРАВЕДНИЈИ СВЕТ

Правда, једнакост, мултикултуралност и солидарност међу земљама, али и борба против глобалних проблема који су се појавили током последњих 50 година, основне су смернице и циљеви Покрета несврстаних, оцењено је на завршној панел дискусији Међународне конференције Покрета несврстаних у Београду.

Учесници скупа су навели да, и поред искристалисане политике и успеха које је Покрет несврстаних постигао, мноштво проблема и даље постоји, због чега би требало успоставити нове облике владавине, како би свет постао свет солидарности и разумевања.

Покрет несврстаних данас чини 118 земаља пуноправних чланица. Тај број представља око две трећине чланица Уједињених нација (192), а државе чланице Покрета имају близу две милијарде становника. Покрет има и 20 земаља посматрача, међу којима је и Србија.

Први самит Покрета несврстаних земаља одржан је од 1. до 6. септембра 1961. године у Београду. Идејни творци Покрета били су председник Југославије Јосип Броз Тито, први премијер Индије Цавахарлал Нехру, други председник Египта Гамал Абдел Насер, први председник Гане Кваме Нкрумах и први председник Индонезије Сукарно. Тих пет лидера залагало се за умерену политику земаља у развоју током хладног рата између држава капиталистичког Запада и социјалистичког Истока, и њихових војних блокова.

За аутора назива „несврстани“ важи индијски дипломата и државник В. К. Кришна Менон, који је тај термин први употребио у Уједињеним нацијама, 1953. године.

је министар Шутановац у разговору са министром спољних послова Шри Ланке Гамини Лакшман Пеирисом, и подсетио да је тренутна размена између две земље око 1,2 милиона долара на годишњем нивоу у тој области. Он је понудио капацитете Министарства одбране Србије за школовање и усавршавање припадника Оружаних снага Шри Ланке.

Министар Пеирис је позвао компаније српске одбрамбене индустрије да учествују у тендерима које расписује Министарство одбране Шри Ланке. Он је изразио очекивања да ће се сарадња између два министарства проширити и на друге облике сарадње, пре свега у области војног школства и обуке.

Малезија

У разговору са министром спољних послова Малезије Анифак Хази Аманом министар Шутановац је рекао да сарадња између Србије и Малезије није на потребном нивоу, али да постоји много простора за њено унапређење. Сарадња је углавном реализована на комерцијалној основи, извозом производа наше одбрамбене индустрије у Малезију, а убудуће је билатералну војну сарадњу могуће реализовати и у области војног образовања и војне медицине.

Министар Аман је истакао да је Малезија заинтересована за успостављање билатералне војне сарадње и да подржава идеју министра Шутановца да се отпочне са процесом закључивања Споразума о сарадњи у области одбране и са разменом посета на експертском нивоу, како би се на најбољи начин сагледале могућности унапређења сарадње.

Индонезија

– Сарадња у области одбране између Србије и Индонезије углавном се одвијала кроз војноекономску сарадњу али је, и поред дугого-

дишње традиције, испод реалног потенцијала наше одбрамбене индустрије која у Индонезији још увек има референтну позицију са становишта понуде појединих роба и конкурентности са ценама – истакао је министар Шутановац у разговору са министром спољних послова Индонезије Мартијем Наталегавом. Он је подсетио да је размена у тој области на годишњем нивоу пет милиона долара. Министар је оценио да постоје потенцијали за сарадњу у војном образовању, војноекономској сфери, као и сарадњи у домену научноистраживачког рада, у области сузбијања тероризма, недозвољене трговине средствима НВО и робом двоструке намене.

На састанку је било речи о могућностима размене искустава у области учешћа у мултинационалним операцијама и помоћи грађанима у ванредним ситуацијама.

На позив министра одбране Индонезије Пурномо Јусгиантора, министар Шутановац посетиће Индонезију. Планирано је потписивање Споразума о сарадњи у области одбране и разговори о могућностима за унапређење и интензивирање сарадње у области одбране. Институционализацијом сарадње у области одбране, потписивањем споразума о сарадњи, створиће се правни оквир за њен развој у будућности.

Унапређење сарадње

Помоћник министра за материјалне ресурсе Илија Пилиповић је у одвојеним сусретима са замеником министра спољних послова Социјалистичке Републике Вијетнам Ле Луонг Минхом, подсекретаром у МСП Републике Филипини Хозеом Брилантесом, државним секретаром МСП Федералне Републике Нигерије Виолом Адаку Онвуилиријем и амбасадором Кеније у Србији са седиштем у Паризу Салма Ахмедом разговарао о даљем унапређењу билатералне војне сарадње. ■

АВИО-ЦИСТЕРНЕ ЗА ВАЗДУХОПЛОВСТВО

На свечаности уприличеној на аеродрому у Батајници, 6. септембра, амбасадорка Краљевине Данске у Србији Мете Кјуел Нилсен уручила је државном секретару Министарства одбране др Зорану Јефтићу кључеве две нове авио-цистерне. Државни секретар Јефтић захвалио је данској делегацији и амбасадорки Нилсен на другој донацији ове врсте.

– Са задовољством могу рећи да данашња донација представља наставак квалитетне и свестране сарадње наше две државе и војске. Након потписивања меморандума о билатералној војној сарадњи 2004. године Краљевина Данска донирала је преко три милиона евра Војсци Србије. То је помоћ разним програмима опремања и обуке, превасходно ваздухопловству али и другим програмима Министарства одбране као што је преобука вишка војног персонала. Захваљујем њеној екселенцији на још једном гесту који ће знатно допринети квалитету оперативне способности ВиПВО – рекао је том приликом државни секретар Јефтић.

Амбасадорка Нилсен обратила се строју данских и српских посада авио-цистерни и истакла да је обука у Данској прошла у најбољем реду и да су створена и нова пријатељства.

Догађају су присуствовали заменик команданта ВиПВО бригадни генерал Срето Малиновић, командант 204. ваздухопловне бригаде пуковник Предраг Бандић, посаде авио-цистерни из Данске и њихове колеге из 24. ваздухопловно-техничког батаљона који сада имају шест модерних авио-цистерни из те пријатељске земље. ■

П. ВОЈИНОВИЋ
Снимио Д. АТЛАГИЋ

ОБЕЛЕЖЕН ДАН КАДРОВСКЕ СЛУЖБЕ

29

Припадници Министарства одбране и Војске Србије који се баве персоналним пословима и управљањем људским ресурсима 1. септембра обележили су свој празник – Дан кадровске службе.

Тим поводом приређена је свечаност коју је организовала Управа за људске ресурсе Генералштаба. Обраћајући се присутнима, начелник те управе бригадни генерал

Добривоје Вељковић подсетио је на значај кадровске функције у Министарству одбране и Војсци Србије.

– Без стручне кадровске службе, незамисливо је функционисање војних система – истакао је генерал Вељковић и потом се осврнуо на најзначајније активности кадровске службе.

– Завршена је професионализација Војске Србије, што је био задатак од националног интереса, обустављено је служење војног рока на досадашњи, традиционалан начин, усвојена је Доктрина управљања људским ресурсима која на савремен начин дефинише ову област, Кодексом части припадника Војске Србије дефинисана су општа морална начела војне професије, њене основне вредности и норме понашања припадника Војске. Настављен је и рад на успостављању верске службе у Војсци Србије и на увођењу јединственог модела психолошке селекције кадра у Министарству одбране и Војсци Србије – рекао је генерал Вељковић.

Припадницима Министарства одбране и Војске Србије, Дан кадровске службе честитао је бригадни генерал Слаћан Ђорђевић, начелник Управе за кадрове Министарства одбране.

Припадници кадровске службе већ трећи пут обележавају 1. септембар као дан службе. Овај датум изабран је зато што 1. септембра почиње „персонална година“. Наиме, најважнији послови које током године обављају персонални или кадровски органи спроводе се и сумирају до овог датума. ■

С. С.

Генерал Су Цаихоу, потпредседник Централне војне комисије Кине

Кинеска рука пријатељства

Државе се не деле на велике и мале, јаке и слабе, богате и сиромашне. Све су равноправни чланови међународне заједнице и подједнако завређују поштовање. Унутрашња питања сваке земље треба препустити одлукама сопственог народа, а међународна питања решавати путем равноправног дијалога и договора, каже генерал Су Цаихоу, истичући да кинески развој и просперитет пружају свим земљама шансу за заједничку изградњу праведнијег света и никоме нису претња

30

На челу високе делегације Народне Републике Кине, која је боравила у вишедневnoj посети Србији, био је један од најутицајнијих војних и државних руководица из самог врха власти, генерал Су Цаихоу, који је већ седам година потпредседник Централне војне комисије Кине, ауторитативног тела које руководи и командује оружаном силом те многољудне земље у експанзији.

Његови одговори о кључним питањима кинеског развоја, војне изградње

и светске безбедносне ситуације, истичу кинеску приврженост изградњи хармоничног света, залагање за консензус земаља и народа света који воле мир и, како каже, чезну за лепшим и складнијим животом и бољом будућношћу.

■ *Господине генерале, најпре ћишање о односима Кине и Србије. Како оцењујете ниво сарадње наше две земље?*

– Република Србија је важна земља у региону Балкана, која има дугу историју и богату цивилизацију, са изузетно храбрим народом. Користим ову прилику да преко пријатеља из медија упутим топле поздраве српској армији и народу.

Постоји традиционално и дубоко пријатељство између Кине и Србије и између два народа. Од 2009. године, од када је успостављено стратешко партнерство, интензивирани су посете највишег руководства наших земаља, и на тај начин константно је јачало узајамно политичко поверење. Настављено је проширивање сарадње у свим областима. Односи између две војске, као важан саставни део у целокупним билатералним односима, успешно се развијају у свим областима. Сматрамо да постоји широки простор за развој пријатељске сарадње наше две земље. Кинеска страна придаје велику важност нашим односима и веома цени кинеско-српско пријатељство. Србију сматрамо пријатељем и партнером у југоисточној Европи, према њој гајимо велико поверење. Желимо да заједно са српском страном, на основу принципа узајамног поштовања, равноправности и обостране користи, подстакнемо стратешко партнерство Кине и Србије, да га непрекидно продубљавамо и развијамо.

■ *Кина, Србија и неке друге земље свећа, залажу се да се свећски поредак развија на ћринцићима ћравде. Како Ви видиће садржај и значење ће идеје?*

– Кинески председник Ху Ђинтао је, у септембру 2005. године, на самиту поводом шездесетогодишњице оснивања УН, први пут изнео дубоки значај идеје о подстицању изградње хармоничног света, који је утемељен на трајном

миру и заједничком просперитету. Кина сматра да хармоничан свет треба да буде свет демократизованих међународних односа и праведнијег светског поретка. Државе се не деле на мале и велике, јаке и слабе, сиромашне и богате, све су равноправни чланови међународне заједнице. Свако заврећује поштовање међународне заједнице. Унутрашња питања сваке земље треба препустити одлукама сопственог народа.

Међународна питања треба решавати путем равноправног дијалога и договора међу члановима међународне заједнице. Право сваке земље да рав-

Треба ојачати улогу Уједињених нација као главног међународног мултилатералног механизма у ћодстицању развоја свећског мира

ноправно учествује у међународним пословима, а посебно земаља у развоју, потребно је ефикасно заштити. Треба ојачати улогу УН као главног међународног мултилатералног механизма у подстицању развоја светског мира. Верујемо да ће идеја о изградњи хармоничног света сигурно имати широки консензус земаља и народа света који воле мир, и чезну за лепшим и складнијим животом и бољом будућношћу.

■ *Кина ћосћиже изузетне резултате у економском и друшћвеном развоју и војној изградњи?*

– У последњих тридесет година, од када је Кина почела своје реформе и отварање према свету, економија и друштво су заиста имали огроман напредак. Године 1978. укупан износ у спољнотрговинској размени био је само 20,6 милијарди долара; девизне резерве земље су биле 167 милиона УСД. До 2010. године укупан износ у спољнотрговинској размени је достигао 2972,8 милијарди УСД, а девизне резерве, до марта ове године, први пут су премашиле 3000 милијарди долара. Тренутно се бруто национални доходак Кине приближио 40.000 милијарди јуана, и тако је Кина постала друга економска светска сила. Међутим, ГДП по глави становника је

тек премашио 4.000 долара, тако да је Кина ниско рангирана на светској листи и још увек је највећа земља у развоју.

Кина, у складу са потребама безбедности земље и у свом прилагођавању новим трендовима војних реформи у свету, активно улаже у модернизацију и изградњу војске. Последњих година, постигла је изузетне резултате. Међутим, када се упореди са војскама развијених земаља света, Кина још увек за њима заостаје у модернизацији. Без обзира на то до ког ће се нивоа Кина развијати, она ће увек ићи путем мирног развоја, тј. путем који подразумева обезбеђивање мирног међународног окружења за сопствени развој и истовремено, путем сопственог развоја настојаће да очува светски мир. Она ће се залагати за развој на основу принципа мира, отворености према свету, сарадње и хармоније. Кинески развој и просперитет пружају свим земљама света шансу, и то није никоје претња. Кина ће увек бити непоколебљива снага за очување светског мира и подстицање заједничког развоја.

■ *Како видиће свећску безбедносну сићуацију?*

– На међународној сцени одигравају се нове, дубоке и сложене промене. Неповратни су процеси економске глобализације, мултиполаризације света и друштвене информатизације. Незаустављиви су трендови времена који воде духу мирног развоја и сарадње, али не треба заборавити да и међународно стратешко надметање и конфликти такође имају тенденцију ка ескалацији. Глобални изазови су већи, а безбедносне претње сложеније, компликованије и непредвидивије. Суочавајући се са таквим сложеним безбедносним претњама, Кина, високо држећи заставу мира, развоја, унапређења сарадње, залаже се за идеју о свеобухватној безбедности, безбедносној сарадњи и коегзистенцијалној безбедности, и настоји да се оствари нови безбедносни концепт на основу принципа узајамног поверења и користи, равноправности и кооперативности. Кина жели да заједно са свим народима света, заједничким снагама, гради међународно безбедносно окружење које пружа мир и стабилност, равноправност и поверење, сарадњу и узајамну корист.

■ Које су то нове карактеристике развоја у кинеском одбрамбеном систему и војној изградњи?

– На основу Устава, Закона о одбрани земље и других релевантних закона, гради се и усавршава механизам руковођења у систему одбране. Држава има централизовано руковођење над активностима које су везане за одбрану. Кинеске оружане снаге су под руководством Комунистичке партије Кине. Чланови Централне војне комисије кинеске КП су и чланови државне Централне војне комисије. Ова два тела врше исту руководећу функцију над војном силом НР Кине. Председник Централне војне комисије има пуну одговорност.

Кинеска војска у новој историјској епохи, са главним концептом подстицања научно утемељеног развоја одбрамбеног система и војне изградње, и главним путем убрзавања промене модела подизања борбене моћи, свеобухватно јача изградњу која је по својој садржини револуционарна, модерна и стандардизована.

Прво, настојимо да у процесу свеобухватне изградње средње развијеног друштва, идемо путем развојног модела кинеских боја, тј. сједињења војске и народа, остварујући обједињавање јачања државе и војске.

Друго, настојимо да вођени идеолошком и политичком изградњом, снажно негујемо суштинске вредности модерног, револуционарног војника, и да на тај начин у свим доменима подигнемо људске квалитете и способности војника и официра.

Треће, настојимо да са главном водећом улогом информативних технологија, подстичемо комбиновани развој механизације и информатизације, и подизање комбиноване борбене способности која је заснована на информатичким системима.

Четврто, настојимо да активно учествујемо: у изградњи виталних пројеката државе; у спасавању становништва приликом природних непогода и катастрофа; у борби против тероризма и очувања стабилности земље; у међународним мировним мисијама; у хуманитарним мисијама и сличним мирнодопским војним активностима. Играмо

Уздигнуто држећи засићаву мира, развоја и унапређења сарадње, залажемо се за идеју о свеобухватној безбедности и настојимо да се оствари нови безбедносни концепти на основу принципа узајамног поверења и користи, равноправности и кооперативности

активну улогу у подстицању економског и друштвеног развоја земље и у очувању светског мира.

Пето, настојимо да још више продубимо реформе у одбрамбеном систему и у војсци; да реорганизујемо и реформишемо војну организацију и њен политички систем; да постепено подстакнемо модернизацију у војној организацији.

■ *Шта су главне карактеристике регионалне безбедности, посебно у Тајванском мореузу? Како Кина јача безбедност и поверење са околним земљама?*

Кина сматра да је безбедносна ситуација у азијско-пацифичком региону генерално стабилна. Међутим, видљиво је и да у том делу света ситуација постаје све компликованија и непредвидивија. У неким деловима региона актуелне кризе трају дуго и не назире им се решење. Национални и верски конфликти су израженији; конфликти око права над појединим копненим и морским територијама периодично се заостравају; деловање и активности теро-

ризма, сепаратизма и екстремизма, представљају и даље велику претњу. Све азијске земље се залажу за подстицање економског развоја и регионалне стабилности. Великом снагом граде механизме за сарадњу у области економије и безбедности, који по својим диметима имају регионалну особеност.

Кина савесно спроводи дипломатију чије је начело утемељено на принципима добросуседских и партнерских односа са суседним земљама. Јача пријатељство и конкретну сарадњу са тим земљама. Активно подржава и учествује у регионалној сарадњи. Последњих година, Кина активно развија сарадњу са земљама АСЕАН-а у оквиру „10+1“ и „10+3“, као и у оквиру Шангајске организације за сарадњу. Можемо речи да је Кина дала велики допринос узајамном војнобезбедносном поверењу са околним земљама и хармоничној стабилности региона.

Кинеска влада је донела и спроводи политику за подстицање мирног развоја односа са обе стране Тајванског мореуза у новонасталим околностима. Подстиче одржање мира и стабилности око Тајванског мореуза, и тиме доприноси суштинском позитивном развоју односа са обе стране мореуза. Међутим, сепаратистичке снаге које се залажу за независност Тајвана, и њихове активности, још увек су највећа препрека и претња мирном развоју односа са обе стране Тајванског мореуза. Ми ћемо наставити политику „уједињења мирним путем“, по принципу једна земља два система“, непрекидно отворати и развијати нове перспективе мирног развоја са обе стране Тајванског мореуза.

■ *Кинеска народноослободилачка војска дала је огроман допринос светским мировним мисијама. До сада је учествовала у 22 мировне операције под окриљем УН. Укупно је послала 18.000 официра и војника у мировне операције. Како оцењујете рад и ефекте УН у домену очувања мира?*

– Треба поштовати улогу и афирмисати рад УН у очувању светског мира. Кина као одговорна, велика држава, подржава и активно учествује у мировним мисијама под окриљем УН. Наша

земља, која је стални члан Савета безбедности, највише је слала војно особље у мировне мисије. Такође је земља која је највише упућивала логистичке војне ефикасности међу земљама које учествују у таквим мировним мисијама. Она је и земља у развоју која даје највише средства за мировне мисије под окриљем УН. Стога можемо рећи да је НР Кина дала велики допринос очувању светског мира. У појединим регионима света, ситуација данас није најстабилнија. Пред нама је дуг пут и тежак задатак очувања светског мира. Кина ће наставити да под окриљем УН активно учествује у мировним мисијама, и неуморно ће радити на очувању светског мира и безбедности.

■ *Како оцењујете нове промене у светском миру, као што је тероризам. Како одговорити на ње промене?*

– Тероризам је заједнички непријатељ међународној заједници. Он представља највећи изазов међународној безбедности и стабилности. Кина је и жртва тероризма и одувек се про-

Високо ценимо допринос које је Србија дала очувању регионалне стабилности и поштујемо и разумемо ставове и ширину којим се она залаже за очување државног суверенитета и територијалног интегритета

тивни свим облицима тероризма. Она сматра да борба против тероризма треба да се одвија на основама Повеље УН и других општеприхваћених норми међународног права, под окриљем УН, Савета безбедности, уважавајући њихово вођење и координацију. Истовремено мора се јачати способност антитерористичке борбе у земљама у развоју. У борби против тероризма не смеју се примењивати дупли стандарди. Потребно је обратити пажњу на „лоцирање корена и елиминисање његових појава” и при томе је нужно ићи путем јачања међународне сарадње. Кинеска војска жели да са свим

војскама света даље јача сарадњу и размењује искуства у борби против тероризма и да тако настави да даје свој активни допринос очувању светског мира и стабилности.

■ *Како Кина, као традиционално пријатељска земља Србије, види реалност безбедносне ситуације на западном Балкану?*

– Кина примећује да се последњих година смањују тензије на западном Балкану. Трагање за стабилношћу и развојем су постале основне државне политике свих држава у региону. Кина се увек залаже да се историјска питања међу земљама у региону, решавају путем дијалога. Земље у региону треба заједничким снагама да изграде дугорочно стабилан, просперитетан и развијени Балкан.

Такође, високо ценимо допринос које је Србија дала очувању регионалне стабилности. Поштујемо и разумемо ставове и труд којим се Србија залаже за очување државног суверенитета и територијалног интегритета. Желимо да заједно са свим релевантним странама уложимо заједнички напор у настојању да подстакнемо стабилност и развој на западном Балкану и да одиграмо конструктивну улогу у томе.

■ *Господине генерале, у Вашој богатој војној каријери имали сте бројне важне функције, а септембра 2004. именовани сте за председника Централне војне комисије НР Кине. Шта су основни политички задаци и војна мисија Централне војне комисије?*

– Централна војна комисија НР Кине једина руководи и командује оружаним силама НР Кине; одлучује о војној стратегији и оперативној тактици оружаних снага; руководи и управља изградњом народноослободилачке армије; предлаже законске акте Свекинеском народном конгресу и доноси војне законе и регулативе; проглашава одлуке и команде; одлучује о систему и организацију армије; именује и разрешава, обучава, тестира, награђује и кажњава припаднике оружаних снага; одобрава системе опреме и наоружа-

ња, развојне планове, програме и обавља друге надлежности предвиђене законом.

■ *Како оцењујете војну сарадњу Србије и Кине и који су будући правци њеног јачања и продубљивања?*

– Последњих година, односи наше две војске развијали су се на здравим основама. Очувана је тенденција узajамних посета на високом нивоу, наша два министарства су 2008. године потписала Споразум о одбрамбеној сарад-

Кина ће увек бити неопходна снага за очување светског мира и подстицање заједничког развоја

њи. Постигнути су видни добри резултати у: размени искустава, сарадњи у области војне логистичке подршке, мапирању, војној медицини, обуци итд. Кина на војне односе наше две земље гледа из стратешког угла, има активан приступ према даљем продубљивању узajамног војног поверења и проширења сарадње.

За време ове посете имао сам плодне сусрете са Вашим председником, премијером и министром одбране. Постигли смо широк консензус. У протоколу које су обе стране потписале, сложили смо се да ћемо наставити ову тенденцију узajамних војних посета на високом нивоу, даље јачати стратешки дијалог и размену информација, да ћемо наставити стручне размене и сарадњу у областима војне санитарне службе, војне науке и обуке.

Господин министар одбране Шутановац и ја свечано смо узajамно линковали сајтове кинеског и српског Министарства одбране. Војна пријатељска сарадња Кине и Србије поседује велики потенцијал и има светлу будућност. Верујем да ће се, уз заједничке напоре, односи наше две војске трајно развијати на здравим основама, и да ће они дати свој допринос развоју стратешког партнерства Републике Србије и Народне Републике Кине. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Ишчекујући официрске „звездице“

Дани у униформи

Од осталих студената се издвајају јер осим индекса на испитима носе и униформе.

Однедавно, уз мушке, градом се могу видети и грациозне женске шапке, које маме погледе суграђана.

Предраг Андрић, кадет који је у 131. класи школовање завршио најбољим оценама, ових дана је вероватно најпопуларнији Лозничанин. Од осталих вршњака издваја га велико интересовање за ваздухоплове и моторе, а о школовању на Војној академији каже да је знатно сложеније у односу на остале факултете због ваннаставних активности, што његов успех чини још значајнијим.

– На Академији имамо сличне предмете као и на цивилним факултетима, међутим, терени и стажирање јесу оно због по чему се разликујемо од других – истиче Предраг, додајући да је Смер ваздухопловнотехничке службе уписао због љубави према ваздухопловству, али и чињенице да је то школа која омогућава да квалитетно знање о конструкцији и одржавању ваздухоплова.

У његовом индексу није било места за лоше оцене, а како каже

најбитније је организовати обавезе током семестра.

– Не треба бити кампањац, већ у континуитету радити током године – поручује он, откривајући тајну успеха и додаје да му је због таквог начина рада остајало времена и за „ситна“ задовољства.

– Волим да излазим и да посећујем различите фестивале – признаје Предраг.

Према његовим речима, волео би да настави усавршавање на постдипломским студијама и бави се научноистраживачким радом, па му је велика жеља да остане да ради на Војној академији. Кључна предност те високошколске установе, објашњава он, јесте што живиш са колегама и заједно решавате бројне проблеме.

– На Академији се стичу пријатељи за цео живот – закључује Предраг.

Више од жеље

Владимир Петровић из села Жуње, у општини Кнић, такође је завршио ваздухопловнотехнички смер. Други је у рангу по постигнутом успеху. После школовања у Војној гимназији желео је да се бави техником, па му је програм тог смера био најзанимљивији.

Прича да је слободно време на најчешће проводио на пливању, али и вежбајући оријентиринг, којим се бави скоро деценију.

– Круна бављења спортом јесте и прошлгодишње учешће на Првом кадетском првенству у Турској, на коме смо као екипа освојили четврто место – истиче Владимир.

Говорећи о даљим професионалним плановима, за разлику од колеге Предрага, више би волео да стечено знање примењује у пракси.

– Током студирања најтеже ми је падала одвојеност од пријатеља са којима сам одрастао. Нисам често излазио у Београду, слободне тренутке сам најрадије проводио са друговима из родног краја – искрен је Владимир.

Трећи по успеху међу будућим најмлађим официрима је инжењерац Ненад Кањевац из Чачка. Каже да је требало много труда и одрицања током школовања да би постигао успех. На Војној академији се редовно бавио и спортом.

– Трбало је много воље и одлучности да бих ускладио тренинге и учење. То је нарочито долазило до изражаја пред крај школовања када смо уз учење често одлазили на полигоне. Нисам запостављао ни друштвени живот, иако сам, како се каже, обично био „кратак“ с временом – наглашава Ненад.

Током студија рекреативно се бавио џудом, који је и раније активно тренирао. Пошто жели да настави каријеру у специјалним јединицама Војске познавање и те вештине ће му добро доћи. На Академији је започео да тренира и греплинг, борилачку вештину сличну џудоу.

Када размишља о о мотивима да студентске дане проведе у униформи, каже да се после Војне гимназије то наметнуло као логичан след. Сем тога, у односу на вршњаке који су завршили цивилне факултете је у

НАЈМЛАЂИМ ОФИЦИРИМА УРУЧЕНЕ ДИПЛОМЕ

Дипломе о стеченом звању официра Војске Србије кадетима 131. и 132. класе Војне академије уручио је начелник Војне академије бригадни генерал Младен Вуруна. Школовање на Војној академији завршило је 125 кадета 131. и 132. класе, а први пут у историји Србије, дипломе о стеченом звању официра српске војске добиле су кадеткиње.

Осим диплома, будући официри добили су значке Војне академије са ознаком своје класе, а кадетима авијације 132. класе заменик команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране бригадни генерал Срето Малиновић доделио је и летачке знакове.

Уручивању диплома у свечаној сали Војне академије, 9. септембра, присуствовали су и државни секретар Игор Јовичић, декани Факултета организационих наука и Саобраћајног факултета, проректор Универзитета одбране пуковник др Јан Марчек, родитељи и родбина кадета, представници Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије и професори и наставници Војне академије.

Најбољи кадети по рангу су Предраг Андрић, дипломирани инжењер машинства са општим успехом 9,40, Владимир Петровић, такође инжењер машинства, са успехом 9,27, и Ненад Кањевац, дипломирани инжењер менаџмента, који је школовање на Академији завршио са оценом 9,21.

Најбоље кадеткиње су Вања Мрђа (9,14), Виолета Брковић (8,86) и Марија Марковић (8,76).

Најбољем кадету Војне академије, Предрагу Андрићу, уручена је награда Фонда „Борко Никитовић“. Добитници награда за најбоље дипломске радове су кадет Саша Стефановић за рад „Тенковски вод у нападу – тактичка вежба са бојним гађањем“ у области друштвено-хуманистичких наука, и кадеткиња Марија Марковић за рад у области техничко-технолошких наука под називом „Имитатори нуклеарне експлозије за вишестратну употребу“.

Најбољи кадети – Предраг Андрић, Владимир Петровић и Ненад Кањевац

предности јер га одмах по школовању чека сигуран посао у некој од јединица Војске Србије.

Према његовим речима, жао му је што се растаје са другарима из класе, јер их везују бројне успомене. Цимер ће му сигурно бити кум, а са многима ће, нада се, наставити професионалну сарадњу.

За понос свима

Најбољи кадет на Смеру копнене војске Марко Гујаничић диплому је стекао на смеру атомско-биолошко-хемијске службе, тачније модулу војнохемијско инжењерство.

– И старије сестре биле су најуспешније студенткиње на својим факултетима, па ту традицију нисам смео да изневерим. Родом сам из Нове Вароши, а претходно сам завршио Војну гимназију одличним успехом и био пети у рангу. На Војној академији сам се бавио војним вишебојем и ове године сам постигао најбоље резултате. Као представник Министарства одбране и Војске Србије учествовао сам на Првим светским кадетским играма у Анкари у екипи војног пентатлона – набраја успехе Марко.

Објашњава да је, као и већина колега, с петнаест година напустио породицу и уписао Војну гимназију, па му није било напорно да се прилагоди начину живота и рада на Академији.

– Обе сестре су такође студирале у Београду, што ми је, искрено, било од помоћи. Више од 60 колега сам већ познавао из Гимназије. Колектив је већ постојао, само су нас командири „увојничили” – прича Марко и додаје да је увек „чистио” године на време, тако да је лета проводио у родној Новој Вароши или на мору с девојком.

Како истиче, живот на Војној академији јесте испрограмиран, мада то све у једном тренутку пређе у рутину. Као и остали, каже да је увек имао времена и за слободне активности, а најважнија је добра организација да се све постигне.

– Четири године сам у вези с најбољом кадеткињом Вањом Мрђа – каже Марко, не скривајући осмех, што је пример двоје младих људи који су успешни и на професионалном и на емотивном плану.

Најбољи кадеткиње – Вања Мрђа, Виолета Брковић и Марија Марковић

Нико у његовој породици није војно лице, а Марка је, ипак, привлачио војнички позив. Из краја је у коме је патриотизам веома изражен.

– Волим изазове, баш као и у спорту. Доказао сам себи да могу да завршим Академију и Гимназију, а сада очекујем и прве професионалне испите – истиче он, изражавајући наду да ће с Вањом бити распоређени у исто место и одаје да планирају да наставе усавршавање на мастер студијама.

Иако га у родном месту из шале већ зову „генерал”, успео је да раздвоји војни од цивилног живота. Марко сматра да је немогуће да човек буде исти и на послу и изван њега. У цивилству је, наравно, много опуштенији, што није био случај током школовања на Академији, јер војна средина захтева максималну озбиљност.

– Уверен сам – закључује он – да је свако ко 10. септембра испред Скупштине баци увис шапку човек на правом путу.

Најбоље у строју

– Морам да будем јака. Морам да истрајем и да покажем да и жена може бити сталожена и снажна колико и мушкарац – ако не увек фи-

зички, онда на сваки други могући начин – тако је, пре четири године, на пријемном испиту за Војну академију говорила Марија Марковић, сада будућа потпоручница наше војске. Са две колегинице, кадеткињама Вањом Мрђа и Виолетом Брковић, тај циљ је и остварила. Њих три најбоље су кадеткиње прве генерације жена које су похађале и успешно окончале школовање на Академији у Београду.

Вања Мрђа, родом из Босне, будућа је официрка Војске Србије. Од малена је себе видела у униформи, а војску посматрала као занимљиво и атрактивно занимање.

– Двоумила сам се између школовања у полицији и војсци. Испоставило се да сам положила пријемне и за једну и за другу школу, али сам се, ипак, одлучила за Војну академију. Током полагања пријемног испита, Академија на Бањици ми је деловала озбиљније, сигурније, а привлачна ми је била и чињеница да се уписује прва генерација девојака – каже Вања.

Како је од почетка пред себе поставила амбициозне циљеве, неће се задовољити само дипломом Војне академије.

– Школовала сам се на студијском програму војнохемијско инжењерство. За тај смер постоје радна места у Београду и Крушевцу. Волела бих да каријеру наставим у Београду због даљег усавршавања и мастер студија које планирам да упишем на Технолошком факултету, али, наравно, ако ме распореде и у Крушевац то ме неће омести у плановима – истиче будућа официрка српске војске.

Током четири године школовања на Војној академији упознала је многобројне пријатеље. Неки од њих су, како каже, за цео живот, а најбољи међу њима свакако је њен тренутни дечко, такође кадет Војне академије, с којим је у вези скоро четири године и с којим планира да заснује породицу.

Студирање на Академији оплеменили су јој и многобројни спортски успеси. На Светским кадетским војним играма у Турској у стрељаштву из аутоматске и ваздушне пу-

шке у екипном такмичењу освојила је треће место, док је на спортским првенствима Војске Србије 2008. и 2009. године заузела други пласман и понела „злато“.

Кадеткиња Марија Марковић, родом из Скопља, већ десет година живи у Нишу. На Војној академији завршила је Смер техничке службе, усмерење војнохемијско инжењерство. Стручњак је за убојна средства, или како сама за себе каже – *муницијаш*.

То је, свакако, за девојку нетипично опредељење. Марија се одлучила јер је желела да проба нешто другачије.

– Отац је војно лице, али то није утицало на моју одлуку да упишем Војну академију. Академија у његово време, баш као и војска, није била као данас, па зато он и није могао ставовима и причама да утиче на то којим ћу путем кренути. Завршила сам средњу медицинску школу, за фармацеута, али се ни секунде нисам премишљала када сам сазнала

да сам положила пријемни на Академији. Било је то оно што сам истински желела – тврди Марија.

Због такве одлуке, наводи, није зажалила, мада је било тешко бити жена у традиционално мушкој средини.

– Дисциплина и добра организација део су моје личности, али навике које се стекну на Академији могу само да користе у даљем животу. Велико је искуство бити препуштен себи у огромном колективу који ти дословно постаје породица.

Марија размишља о породици, али пре тога намерава да заврши мастер студије на техничком, хемијском или Факултету заштите на раду. Дане у униформи ће памтити по пријатељима, путовањима у иностранство, оријентирингу, у коме је 2009. године заузела прво место на Спортском првенству Војске, и по певању у хору.

Кадеткиња Смера пешадија Виолета Брковић прича о својим студентским данима на Војној академи-

ОСНОВЦИ У ПОСЕТИ БУДУЋИМ СТАРЕШИНАМА СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Ученици трећег разреда Основне школе „Горња Варош“ из Земуна били су гости Војне академије на генералној проби свечане промоције најмлађих официра Војске Србије. Они су са бине посматрали најзанимљивији део програма, свечани дефиле, после чега је уследило фотографисање и кратко дружење са будућим потпоручницима српске војске.

Војин Тривановић, Алекса Башић, Филип Тодоровић и Немања Декић, само су неки од дечака који су аплаузом бодрили кадете и кадеткиње током марша.

– Највише ми се допало оружје и униформе. Видео сам да нису само мушкарци војници, него да има и девојака. Зар и оне иду у војску – упитао је Војин. Алексу и Немању, осим „марша војника“ и строгих команди које су одјекивале платоом Војне академије, одушевило је и интонирање химне Републике Србије и свечани маршеви којима је оркестар испратио војничке кораке током дефилеа.

Филип Тодоровић, понет утиском и у потпуности обучен у маскирне војничке боје, само је кратко рекао: „Хоћу да будем војник када порастем“.

О томе да војска више није само за „дечаке“ најбоље сведочи одушевљење ученица школе „Горња Варош“, које су са својим другарима испратиле сваки покрет кадета, а међу њима и прву генерацију будућих жена официра Војске Србије.

– Свиђају ми се униформе које носе девојке. Лепо им стоје и оне су лепе у њима. Волела бих да једног дана и ја носим исту – казала нам је Катарина Цветковић. У униформи, наравно када порасту, себе виде и њене другарице Јелена Секулић и Тара

Снимио Ј. МАМУЛА

Ђурић, док су се Марији Кончаревић, Дијани Штакић и Миљани Јовановић највише свиделе нумере које је свирао оркестар током програма.

– Први пут присуствујем овом догађају, иако је наша школа већ традиционално гост Војне академије уочи промоције официра. Овим војницима треба да се поносимо, јер представљају српску војску у најлепшем светлу – истакла је директорка школе „Горња Варош“ Светлана Лукић.

ји, привикавању мушких колега на чињеницу да су међу њима девојке, али и о томе да на терену не постоје мушкарци и жене, већ да су сви првенствено – војници.

– Тата, који је војно лице, подофицер, утицао је у доброј мери на моју одлуку да се одредим за школовање на Војној академији. Томе је допринело и то што сам по завршетку средње економске школе желела да студирам нешто другачије – искрена је Виолета.

Испоставило се да је Војна академија била прави избор.

– Није било лако – каже она – али се исплатило, и сада једва чекам да ме распореде на радно место. С радошћу ћу се сећати занимљивих предмета о наоружању, путовања и пријатеља. Надам се да ћу с колегама наставити дружење у јединицама

Спремни за полетање

Ако је некоме из 132. класе време за четири године школовања пролетело, онда је то засигурно кадетима студијског програма авијације. Осим прве официрске звездице, еполете једанаесторо девојака и момака после промоције красиће и сребрна пилотска крила – знак припадности елитном виду Војске Србије – Ваздухопловству. Ања Крнета, Ана Тадић, Сандра Радовановић и Богдан Ковачевић заслужили су, напорним радом, привилегију да управљају најскупљим и технолошки најмодернијим справама у Војсци – борбеним авионима и хеликоптерима.

– Никада нећу заборавити први дан на Војној академији. После толико година маштања о томе, надања, коначно сам остварила оно што сам у животу желела – прича Ања, први пилот војног хеликоптера у историји наше војске.

Да су се определили за другачији програм студија и специфичну обуку у односу на остале колеге с Академије, „плавци“ су схватили само неколико дана по доласку. Док су остали кадети тек стицали свакодневну војничку рутину на Бањици, они су у Нишу реализовали падобранску обуку и преживљавање у природи.

– Вратили смо се на Бањицу после два и по месеца. Следило је увежбавање стројног корака, сагледавање правила по којима се живи у

Будуће пилоткиње – Ања Крнета, Ана Тадић и Сандра Радовановић

војсци... Мене су одмах одушевили одлични услови за спортске активности на Академији – велики спортски центар, базен, одлична теретана – набраја Сандра Радовановић, још једна „прва“, која је сама полетела у млазном борбеном авиону.

Девојке ипак нису успеле да преузму све лаворике једанаесторице. Најбољи међу будућим пилотима, с одличном оценом 8.90, јесте кадет Богдан Ковачевић.

– Задовољан сам што сам успешно завршио школовање, посебно због чињенице да сам био једини у класи који је на Академију дошао после Војне гимназије. Нисам ни помишљао на другачији избор јер је летење оно чиме сам желео да се бавим целог живота. Успео сам – поносно каже Богдан.

Нада се, како истиче, преласку и на други тип авиона чим савлада основну обуку млазног летења. После промоције имаће само неколико дана одмора и враћа се на Батајницу. Следе још три дела обуке – инструментално летење, борбена обука и ноћно летење. Још 60 сати налета. Истовремено, размишља где ће изнајмити стан и како ће започети самосталан живот после Војне академије.

Прве године наши, већ се може рећи, пилоти, слушали су опште војне предмете, у другој добили прилику да стручне ваздухопловне теме изучавају на Саобраћајном факултету, а у другом семестру треће године већ су шетали батајничком стајанком. Девојке су биле у центру пажње и, ако им је веровати, нису имале превише проблема због тога.

– Требало нам је времена да се навикнемо на медијску пажњу коју смо изазивале, али смо и с тим изашле на крај. Приватни живот јесте био занимљивији због свега тога, посебно у сусрету с момцима који су били помало скептични да смо пилоткиње војних авиона – каже уз смешак Ана Тадић. – На Војној академији сам стекла најбоље пријатеље, одмерила своје могућности онако како то нисам ни слутила, путовала и, најважније, добила прилику да остварим животни сан. Мало је рећи да сам срећна због тога што сам успела! ■

Биљана МИЉИЋ,
Никола ДРАЖОВИЋ,
Сергеј КОМНЕНИЋ,
Петар ВОЈИНОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Пилот Иља Аризанов (1960–2011)

Одлазак вишеза

39

Строј пилота 127. ловачке авијацијске ескадриле „Витезова“, који су у пролеће 1999. године полетели на борбене задатке у покушају да зауставе бомбардовање отаџбине, остао је без једног од оних који су први кренули у бој – потпуковника Иље Аризанова. Пилот „мига 29“ који је бранио небо Југославије током НАТО бомбардовања 1999. преминуо је 4. септембра од последица срчаног удара.

На аеродрому у Нишу, увече, 24. марта 1999. године, Аризанов, пилот „Витезова“ био је у приправности број један у кабини „мига 29“, евиденцијског броја 18112. Авион је био припремљен за полетање и наоружан за ваздушни бој са четири ракете Р-73 и две Р-27 и са 150 метака 30 мм.

Очекивани рат је почео. Авиони НАТО-а ушли су у ваздушни простор Србије и за 127. ескадрилу више није било разлога да се чека. Сигнал за полетање Аризанов је добио око 19.50, уз податак да иде на

3.000 метара висине у зону Сува Река-Ђаковица. Већ у поласку са стајанке суочио се са ценом ембарга и небриге власти за одржавање софистициране авијацијске технике. На авиону је отказао сигнализатор радарског озрачења.

Аризанов је имао сигнал радарског захвата са леве стране, од позади, без обзира на правац кретања. После полетања кренуо је курсом 295 излазним вратима Јастребац. Покушао је да се јави 31. оперативном центру сектора задуженом за навођење, али није имао везу јер је чуо само шуштање на свим каналима. Покушао је са променом канала, али опет само шуштање.

На висини од 3.000 метара окренуо је авион према радио-фару Приштина и даље према планираној зони. Укључио је радар и почео да претражује доњу полусферу очекујући крстареће ракете. По прелету радио-фара према Сувој Реци, радаром је открио један циљ који је био на десној ивици зоне осматрања, на 15 километара удаљености. Окренуо је авион према њему, али се циљ изгубио.

После неколико тренутака уочио је циљ лево од авиона под углом од 60 степени, у доласку на

већој висини. Видела се тамна силуета авиона и кондензациони траг иза њега. На висини од 3.000 метара и брзини од 900 километара на час, Аризанов је додао пуни потисак и кренуо у лево према циљу са прорачуном да изађе под 90

степени према противничком авиону и да му уђе у задњу полусферу у позицију погодну за дејство.

Радар је пребацио на режим за блиски бој. На висини од 3.600 метара, после угловног скретања за око 40 степени, Аризанов је осетио јак ударац у задњи део авиона, видео је пламен у ретровизорима, а авион је ушао у лево, у спиралу. Покушао је да успостави контролу над авионом, али команде више нису слушале. Учинио је неизбежно, у време процењено на око 20.15 часова. Повукао је ручицу механизма за активирање седишта за искакање.

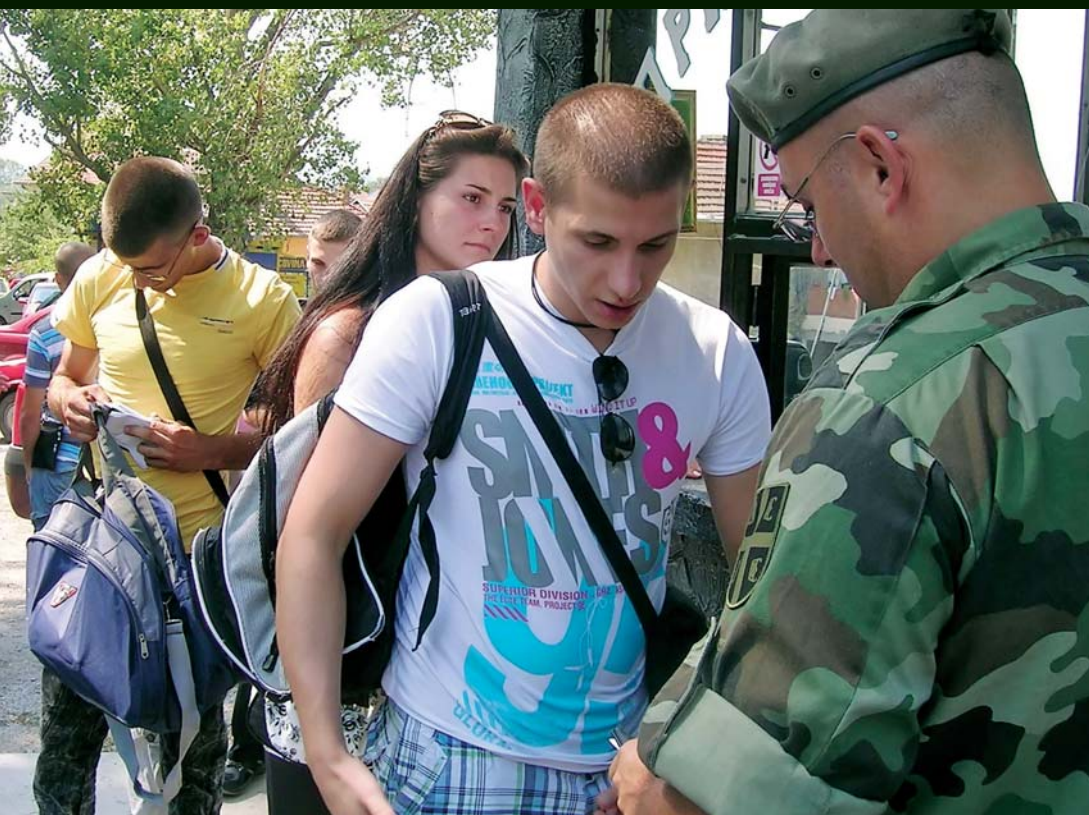
Са падобрана, видео је свој авион како пада, горећи између мотора и на левој страни трупа до крила. У ваздуху је чуо звукове још неколико авиона. Приземљио се у ширем реону Суве Реке на простору под контролом ОВК. За разлику од противничких пилота, који су могли да се спасу ослонцем на ефикасан систем борбеног трагања и спасавања, Аризанову није имао ко да помогне. Морао је сам да се пробије кроз противничку територију и тек 26. марта, око 10 часова, стигао је на аеродром у Приштини. ■

Александар РАДИЋ

Добровољно служење војног рока

Друга генерација у центрима за обуку

У центрима за обуку у Лесковцу, Ваљеву и Сомбору обуку је започела друга генерација војника на добровољном служењу и већина њих верује да им је то први корак ка професионалној војничкој каријери

У лесковачку касарну „Војвода Петар Бојовић“ почетком септембра пристигло је 200 војника на добровољно служење војног рока и 90 кадета 136. класе Војне академије и 3. класе Војномедицинске академије на реализацију основне индивидуалне обуке.

Процес обучавања у Трећем центру за обуку трајаће 45 дана и после њега ће кадети наставити студије на ВА и ВМА, док ће се војници, у зависности од војноевиденционе специјалности, упутити у центре за специјалистичку обуку. Војници пешадијске специјалности остаће и после месец и по дана у Лесковцу, како би савладали садржаје специјалистичке обуке војника рода пешадије.

Долазак војника на добровољно служење војног рока у лесковачку касарну обележиле су уобичајене активности попут пријема, задужења интендантском опремом, основног лекарског прегледа и распоређивања у јединице. У тродневном периоду прилагођавања, они су задужили лично наоружање, сагледали наоружање и опрему Трећег центра за обуку, формирали војне колективе и започели обуку.

У склопу обуке, војници на добровољном служењу војног рока имаће садржаје из физичке обуке, морала и војнострукне обуке.

– Предузели све потребне мере за организован прихват и реализацију обуке са кадетима и војницима на добровољном служењу војног рока. Посебну пажњу посветили смо индивидуалној и колективној припреми непосредних извођача обуке, како бисмо обезбедили да кадети и војници у предвиђеном року што квалитетније савладају војничке вештине, радње и поступке – истиче командант Трећег центра за обуку пуковник Мијодраг Ђуровић.

Први центар за обуку у Сомбору и Други центар за обуку у Ваљеву такође су примили војнике на добровољно служење војног рока.

Испред касарне „Војвода Живојин Мишић“ у Ваљеву владала је гу-

ВИСОКА МОТИВИСАНОСТ

Одзив војника на добровољно служење војног рока је стопроцентан, што довољно говори и о њиховој мотивисаности за оспособљавање у војсци.

Владица Кореловић из Зајечара је на добровољно служење војног рока дошао под утицајем родитеља, али први утисци говоре да ће ово бити позитивно искуство и да ће научити много тога новог.

Војно занимање је за Богдана Мијушковића из Крушевца атрактивно, авантуристичко и занимљиво, мада му је основни мотив да служи својој земљи. Марко Милутиновић и Слађан Игњатовић су комшије у Цепу код Владичиног Хана и заједно су кренули на добровољно служење војног рока са основном жељом да касније ступе у редове Војске Србије као професионални војници.

– Волим војни позив. Војска чини човека и у нашем крају је служење војске важно исто као и женидба – наглашава Слађан.

Ивана Милосављевић из Владичиног Хана воли војску од малена и сада јој се пружила прилика да оствари своју давнашњу жељу, док Наталија Николић, из Свођа код Власотинца, жели ново искуство и да се први пут опроба у гађању из пушке.

жва од раног јутра. Први војнички дан протекао је у задужењу опреме, смештају и упознавању војника са распоредом рада.

Униформу су међу првима задужили Дејан Ђукић из Владимираца, Милан Шимшић из Прибоја и Ужичанка Бојана Станојчић. Њих троје, као и већина њихових колега, наводе да је највећи мотив за долазак у Војску Србије љубав према војнич-

ком позиву и жеља да се после одслужења војног рока запосле као професионални војници.

Иста слика била је и у Сомбору. Већина војника у сомборској касарни „Аеродром“ долазак у Војску Србије сматра почетним степеником на путу до професионалног војника. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

У Пећкој патријаршији рукоположен епископ липљански Јован

Патријархов викар из 63. падобранске бригаде

У присуству више стотина Срба са Косова и Метохије, Србије, Републике Српске и дијаспоре, на светој архијерејској литургији у Пећкој патријаршији коју је служио патријарх српски Иринеј са више архијереја СПЦ, рукоположен је новоименовани епископ липљански и викар патријархов Јован (Ђулибрк).

Владика Јован изабран је за епископа на пролећном заседању Светог архијерејског сабора СПЦ.

Рукоположењу владике Јована присуствовали су у име државне власти министри за унутрашње послове и КиМ, Ивица Дачић и Горан Богдановић, саветник председника Србије Млађан Ђорђевић, одлазећи командант КФОР-а немачки генерал Ерхард Билер и представници ЕУЛЕКС-а и УНМИК-а.

Владика Јован је познат и као војни падобранац, а од 2002. је у резервном саставу 63. падобранске бригаде. Сарадник је магазина „Одбрана“, а за потребе Министарства одбране тренутно координира сарадњу Војног архива и Архива Јад Вашем у Јерусалиму.

Члан је Одбора за Јасеновац, а управо је изашла његова књига «Историографија холокауста у Југославији». ■

Ваздухопловци Војске Србије на аеромитингу CIAF 2011 Потпуковнику Ристићу

Ваздухопловци Војске Србије учествовали су на CIAF 2011 (Czech International Air Fest – Чешки међународни аеромитинг), који је одржан у граду Храдец Кралове, 120 километара од Прага, 3. и 4. септембра.

Пред неколико десетина хиљада посетилаца из Чешке и околних земаља, у летачком делу програма наступио је потпуковник Миодраг Ристић из Техничког опитног центра, који је демонстрирао врхунско умеће пилотирања авионом J-22 орао и за то добио награду организатора аеромитинга за најбољи летни приказ.

Потпуковник Ристић лети на орлу од 1991. године, а приказује га на домаћим и међународним манифестацијама од 2004. године. На том типу авиона има више од 900 часова налета.

И сам помало изненађен избором за најбољег на аеромитингу, потпуковник Ристић истакао је да је то признање читавом тиму, пре свега

техничкој екипи која пружа подршку наступима орла у Србији и ван ње, али и целом ТОЦ-у и Војсци Србије.

Награду за најбољи групни приказ добила је пољска акробатска група „Орлици“, а припадницима британског Краљевског ратног ваздухопловства (RAF) припало је признање за најбољу поставку на изложбеном делу.

највеће признање

43

Међу неколико десетина изложених ваздухоплова на статичном делу аеромитинга, посетиоци су могли да виде наше авионе *сујергалеб Г-4* и *анџонон 26*. Посаде Г-4, пилоти потпуковник Томислав Бећаговић и мајор Горан Савић, и транспортера са мајором Миланом Маловићем на челу, одговарали су на питања бројних радозналих посетилаца и колега из других ваздухопловстава.

Поред земље домаћина Чешке, на *СIAF 2011* учествовали су војни и цивилни ваздухопловци из Словачке, Велике Британије, Немачке, Француске, Пољске, Белгије, Француске, Мађарске, Латвије, САД и Србије са око 80 ваздухоплова.

Делегацију Војске Србије на Чешком међународном аеромитингу предводио је начелник штаба команде ВиПВО пуковник Душко Жарковић, а поред летачког и техничког особља Техничко-опитног центра и

138. транспортне ескадриле, у њој су били и представници 204. и 98. ваздухопловне бригаде ВиПВО и Министарства одбране.

Пуковник Жарковић је по завршетку аеромитинга истакао да су организатори и колеге из чешког и других ваздухопловстава одлично прихватили српске ваздухопловце, што потврђује и добијено признање, као и очекивање домаћина да ће авионе са ознакама српског ваздухопловства и убудуће виђати на свом небу. ■

Игор САЛИНГЕР

Изложба у Дому Војске у Београду

Мајстори банатског сликарства

Изложбу „Мајстори банатског сликарства од XVIII до XX века“ организовао је Медија центар „Одбрана“ у сарадњи са Народним музејом из Зрењанина, који на тај начин прославља век постојања

Присутне на отварању изложбе, 30. августа, поздравио је потпуковник Славољуб Марковић, директор Медија центра „Одбрана“ и најавио наставак успешне сарадње са галеријама и музејима током јесење излагачке сезоне у Дому Војске.

Директор Народог музеја из Зрењанина Божидар Воргић рекао је да тај град углавном познат као индустријски и град спорта, а ово је прилика да се представи и његова културна баштина.

– Аутори приказаних радова представљају врх српског сликарства, те ову изложбу можемо, можда мало и претенциозно, назвати – великани српског сликарства из Баната. Надам се да ће београдска публика на овај начин упознати и карактер и традицију овог дела Србије – казао је Воргић.

Ауторка поставке је Оливера Скоко, историчар уметности и кустос Народог музеја из Зрењанина. Она је рекла да је у Великој галерији Дома Војске представљен само део богате баштине која се чува у средњобанатској установи.

– Данас зрењанински музеј чува нешто више од 33.000 предмета. Ова збирка представља својеврсни пресек свега онога што се на подручју Баната дешавало од ослобађања од турске власти, тачније од XVIII до друге половине XX века – истакла је Оливера Скоко.

Публика до 1. октобра може погледати дела Уроша Предића, Константина Данила, Ђуре Јакшића, Стевана Алексића, Александра Секулића, Тивадара Вањека... Она су део ликовне збирке Народог музеја Зрењанин, која је једна од најзначајнијих војвођанских уметничких колекција. Међу 33 представљена рада су и ретко излагана слике Петера Шнајдера и Стојана Трумића. Након више од три деценије публика ће моћи да види и једну од најпознатијих слика Стевана Алексића „Весели Банаћани“. На њој је приказана сцена кафанског заноса и настала је пре сто година.

– Слика „Весели Банаћани“ је дијалог између два великана српског сликарства – Стеве Алексића и Уроша Предића. Алексић је урадио реплику Предићевог славног дела – „Пијана браћа, кукала им мајка“. Један аутор је оригиналан геније који је створио полазно дело, а други је урадио интерпретацију. Реплика има исту вредност као и оригинал баш због тога што представља драму између две слике о Банаћанима – изустио је у једном даху књижевник Раша Попов, који је отворио изложбу.

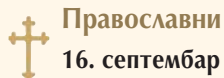
Гајдаш Вања Илијев је на свечаном отварању представио публици звуке овог старог инструмента, који се данас све ређе могу чути у Србији. Он је наступио уз пратњу вокалне групе Геронтолошког центра из Зрењанина.

Истовремено, у Малој галерији Дома Војске Србије отворена је изложба плаката из излагачке и изложбене делатности Народог музеја Зрењанин. Ауторка поставке је Милева Шијаковић, виши кустос тог музеја.

Радно време Галерије Дома Војске Србије је од 11 до 19 часова, осим недеље, а улаз је бесплатан. ■

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. септембар

Православни

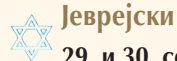
16. септембар – Свети Јоаникије први патријарх српски

21. септембар – Рођење Пресвете Богородице – Мала Госпојина

22. септембар – Свети праведни Јоаким и Ана

27. септембар – Воздвижење часног крста – Крстовдан

30. септембар – Свете мученице Вера, Нада и Љубав и мајка им Софија

Јеврејски

29. и 30. септембар – Рош Ашана

ВОЗДВИЖЕЊЕ ЧАСНОГ КРСТА – КРСТОВДАН

После Христовог васкрсења, Јевреји су крст на којем је Христос био разапет негде сакрили и скоро триста година о њему се ништа није знало. Побожна царица Јелена, мајка цара Константина, 326. године отишла је да се поклати местима страдања Господњег и почела је да трага за часним крстом.

После дугог трагања царица Јелена је са пратиоцима на Голготи пронашла не један, него три крста, па се није знало који је прави. У том је наишла погребна поворка. Замолили су их да застану, а затим је патријарх спустио покојника на крст. Пошто је покојник спуштен на прва два крста, ништа се није догодило, а кад су га положили на трећи крст, покојник оживе и устаде. Тако је непобитно доказано да је то часни и животворни крст Христовог страдања.

У спомен на тај догађај установљен је празник Воздвиженија Часног крста, Крстовдан.

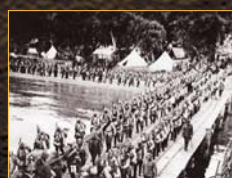
РОШ АШАНА

То је назив за јеврејску нову годину која се празнује првог и другог дана средњег месеца тишрија. Тих дана изражавају се осећаји дубоке озбиљности и моралне одговорности. Називају се и „страшни дани“ на које, по веровању, људска заједница излази пред „небески суд“.

Обичаји за време Рош Ашана углавном симболизују човекову тежњу да му година буде плодна.

16. септембар 1916.

Десна колона Дринске дивизије савладала је жичане преке и овла-

дала првом линијом ровова на Кајмакчалану. Напад је почео 12. септембра када је Дринска дивизија напала добро утврђени одсек од Старковог гроба до Флоке, који је бранила бугарска Трећа дивизија. Бугари су 26. септембра, после више поновљених јуриша, повратили положаје на Кочобеју, а затим и Кајмакчалан. Због обостраних великих губитака наступило је затишје, после чега је Дринска дивизија 30. септембра коначно сломила отпор Бугара.

17. септембар 1918.

После тродневне офанзиве, Прва и Друга српска армија су уз помоћ две француске дивизије пробиле Солунски фронт. Немци и Бугари били су приморани да се повуку. Британски премијер Лојд Џорџ записао је у мемоарима да је пробој фронта, за који се сматрало да је неосвојив, извршен таквом вештином и одлучношћу да спада међу највеће подвиге у читавом рату.

18. септембар 1914.

Почеле су борбе на Мачковом камену, на планини Јагодњи у северозападној Србији, између делова Прве српске армије и Шесте аустроугарске армије. Бројније и у артиљерији надмоћније аустроугарске снаге, савладале су српску војску и 22. септембра утврдиле су се на Мачковом камену.

20. септембар 1916.

Донета је „Уредба о војном телеграфу“. На основу уредбе мале јединице везе из састава инжињерије прерасле су у веће јединице везе ранга батаљон–пук. Доношењем Уредбе веза је постала самосталан род војске. У Војсци Србије 20. септембар обележава се као Дан Бригаде везе и Дан службе телекомуникације.

26. септембар

У Војсци Србије Дан Техничког ремонтног завода Крагујевац. Обележава се у знак сећања на дан када је

1950. основана војна радионица, специјализована војна установа техничке службе.

26. септембар 1899.

Наређењем министра војног у Београду формирана је војна музика – „Београдски војни оркестар“. Тај датум се у Војсци Србије обележава као Дан уметничког ансамбла Војске Србије „Станислав Бинички“.

26. септембар 1918.

Због успешног вођења Првом армије приликом пробоја Солунског фронта, генерал Петар Бојовић (1858–1945) унапређен је у чин војводе 26. септембра. Марта 1921. додељена му је дужност начелника Генералштаба. Одбио је положај министра војног након чега је стављен на располагање и тиме одстрањен из службе.

28. септембар

У Војсци Србије Дан атомско-биолошко-хемијске службе. Тога дана 1932. у Заводу „Обилићево“ почело је формирање Барутанског батаљона, прве регуларне јединице противхемијске заштите.

29. септембар 2006.

Наредбом министра одбране Републике Србије формирана Специјална бригада. Тај датум се обележава као Дан Специјалне бригаде.

30. септембар 1915.

Српски артиљерац Ратомир Рака Лутовац оборио је ватром из топа изнад Крагујевца немачки авион. У Војсци Србије овај дан се обележава као Дан артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства.

30. септембар 1925.

Одлуком Државног савета Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца имање општине Чачак уступљено је Министарству Војске и Морнарице на коме је требало да почне изградња Инжињеријско-техничког завода. Тај датум обележава се као Дан Техничко-рементног завода Чачак.

Припрема
мр Милан МИЛКИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ
расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за доделу стипендија професионалним
припадницима Војске Србије за усавршавање
и државним службеницима Министарства одбране
за додатно образовање на ванредним студијама
другог степена на факултетима у грађанству

У оквиру пројекта „Консолидација процеса демократизације у сектору безбедности Србије”, Одељење за демократизацију Мисије ОЕБС у Србији уз финансијску подршку Шведске агенције за међународни развој и сарадњу ће запосленим у Министарству одбране доделити стипендије за последипломске студије за школску 2011/2012. годину и то за студије на следећим програмима:

а) студије другог степена:

Факултет политичких наука Универзитета у Београду, дипломске академске студије политикологије – мастер међународних студија, модул: Међународна безбедност,

Факултет безбедности Универзитета у Београду, студијски програм дипломских академских студија – мастер.

Конкурс је отворен у периоду од 15. до 30. септембра 2011. године.

На конкурс се могу јавити професионални припадници Војске Србије и државни службеници Министарства одбране ако испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су држављани Републике Србије;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци и
- да су здравствено способни за војну службу – радни однос.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

На студије другог степена може бити упућен професионални припадник Војске Србије, односно државни службеник Министарства одбране:

- који је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од четири године са просечном оценом 8,00 и вишом и положио пријемни испит према програму школе у коју се упућује на усавршавање, ако је то у условима за усавршавање прописано од стране високошколске установе;
- који у току службе има просек оцена најмање „врло добар” (професионални припадник Војске Србије);
- који је у војној служби провео најмање пет година ефективне службе, а изузетно три године ако је основне академске студије завршио просечном оценом 9,00 и вишом;
- који познаје енглески језик најмање на нивоу 1-1-1 STANAG 6001 или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије;

- који у 2011. години није старији од 35 година и
- који у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

Између кандидата који испуњавају услове за упућивање на последипломске студије, предност под једнаким условима има кандидат који је дуже вршио дужност у мултинационалним операцијама и другим активностима у иностранству, у складу са законом којим се уређује употреба Војске Србије ван граница Републике Србије.

Сви кандидати за доделу стипендија биће упућени на проверу физичких способности. Кандидати који испуњавају услове конкурса и са успехом положе проверу физичких способности, биће упућени на процену психолошких капацитета. Термини, распоред и услови провера биће накнадно објављени.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА:

Кандидати из Војске Србије молбе достављају претпостављеним командама ранга бригаде и вишег, а кандидати из Министарства одбране својим организационим јединицама ранга управе и вишег.

У молби за пријем на усавршавање кандидати треба да наведу: назив факултета, врсту студија и смер-усмерење за које конкурише за доделу стипендије, а уз молбу прилажу следећа документа:

- правилно попуњен Упитник за школовање (допуњен и оверен потписом старешине организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије надлежне за пријем молби), прилог број 3. Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира („Службени гласник Републике Србије”, бр. 112/08, 9/09 и 17/10);
- попуњен и оверен образац „Преглед података за рангирање кандидата” (преузет од органа персоналне службе),
- оверено уверење о држављанству Републике Србије;
- изјаву, оверену од стране претпостављеног старешине, да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци;
- оверену копију дипломе – уверења о завршеном претходном школовању (ако у дипломи – уверењу нема просечне оцене успеха, прилаже се извод из предметних оцена);
- потврду високошколске да кандидат испуњава услове за упис које прописује;
- сертификат STANAG 6001, односно уверење Војне академије о степену познавања енглеског језика;
- списак научних и стручних радова;
- пример писаног академског рада на енглеском језику (већ објављеног или направљеног само за конкурс) на било коју тему;
- биографију кандидата (на српском и енглеском језику) која наглашава професионална достигнућа и лидерски потенцијал кандидата и
- мотивационо писмо (на српском и енглеском језику) у коме ће бити наведени каријерни и академски планови кандидата и њихова релевантност за процесе реформе сектора безбедности у Србији.

Сертификат о степену познавања страног језика према STANAG 6001 издат у Републици Србији има важност 3 године, а уверење Војне академије 18 месеци од дана стицања.

Упитник за школовање потписују и оверавају старешине претпостављених команди дефинисаних за пријем молби кандидата. Наведене старешине израђују предлоге за пријем са својим мишљењем за сваког кандидата посебно. У предлогу је потребно навести дужност - формацијско место на које се планира постављење кандидата након завршеног усавршавања.

Копије докумената које се прилажу морају бити оверене од стране надлежног старешине.

Надлежне организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије, са образложеним предлогом надлежног старешине – руководиоца, молбе свих кандидата са комплетном документацијом, попуњеним и овереним обрасцем са пријавом из КаИС-а за рангирање у писаном и електронском облику (на ЦД) и осталим потребним документима из службених евиденција, достављају Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране најкасније до 7. октобра 2011. године.

Непотпуне и некомплетне молбе неће се узимати у разматрање. Управа за кадрове неће враћати документе кандидатима који нису изабрани.

Копије докумената које се прилажу мора оверити надлежни старешина. Непотпуне и некомплетне молбе неће се узимати у разматрање.

На систематске лекарске прегледе, ради утврђивања здравствене способности за војну службу – радни однос, што за професионална војна лица утврђује надлежна војнолекарска комисија, а за државне службенике надлежна здравствена установа, биће упућени само они кандидати, који буду изабрани за доделу стипендије за усавршавање и додатно образовање на ванредним студијама другог и трећег степена на факултетима у грађанству.

Кандидати који буду изабрани за доделу стипендије за усавршавање ће бити у обавези да сами конкуришу на одговарајуће студијске програме на факултетима, а по пријему обавештења да су формално примљени на факултет на изабрани студијски програм, Мисија ОЕБС у Београду ће директно факултетима уплатити школарину за одабране кандидате за школску 2011/2012. годину.

Након избора кандидата за упућивање на последипломске студије Управа за кадрове ће надлежне организационе јединице Министарства одбране обавестити о резултатима конкурса.

Међусобне обавезе Министарства одбране Републике Србије и лица упућених на усавршавање регулишу се уговором.

Остала обавештења у вези са Конкурсом могу се добити у Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране (на телефон 23-691, односно 011/3201-961). ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за попуњу радног места војног службеника
у Инспекторату одбране пријемом лица
из Министарства одбране и Војске Србије,
у радни однос на неодређено време:

Место рада – Београд

1. Инспектор за управно-правне послове и материјално и финансијско пословање – један (1) извршилац, ВСС

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат држављанин Републике Србије,
- да му раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да се против њега не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест (6) месеци и
- да је здравствено способан за рад у Министарству одбране и Војсци Србије.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- завршен правни факултет,

- положен правосудни испит или државни стручни испит,

- најмање пет година радног искуства на правним пословима и

- познавање рада на рачунару.

На конкурс могу учествовати сви професионални припадници Војске Србије и државни службеници и намештеници, запослени у Министарству одбране који имају одговарајућу школску спрему и потребно радно искуство.

Пре пријема у радни однос, за кандидате који мењају статус, а испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор, уз њихову сагласност, биће извршена безбедносна провера.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Пријаве на Интерни конкурс, са приложеним доказима о испуњености услова, доставити непосредно или поштом препоручено на адресу:

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ **ИНСПЕКТОРАТ ОДБРАНЕ**

Гардијска број 7, Београд,
са назнаком „За Интерни конкурс“.

У пријави, обавезно, навести име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адресу пребивалишта, адресу на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, досадашње радно и стручно искуство кандидата и податке о посебним знањима и вештинама.

Крајњи рок за подношење пријава је 15 дана, од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

УЗ ПРИЈАВУ КАНДИДАТИ ПРИЛАЖУ:

- CV или кратку биографију,
- извод из матичне књиге рођених,
- уверење о држављанству (не старије од 6 месеци),
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању,
- оверену фотокопију уверења о положеном правосудном испиту, односно државном стручном испиту,
- оверену фотокопију сертификата или потврду факултета, на којем је кандидат завршио студије, о познавању рада на рачунару,
- уверење основног суда да се против кандидата не води кривични поступак (не старије од 6 месеци),
- уверење надлежног органа Министарства унутрашњих послова Републике Србије да кандидат није кривично осуђиван (не старије од 6 месеци),
- потврду надлежног старешине да кандидат нема негативних службених оцена и
- доказ о радном искуству.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Сви докази о испуњености услова за пријем достављају се као оригинали, или оверене фотокопије.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће бити разматране.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и са њеним садржајем биће упознати сви кандидати, у законском року.

Информације о конкурсима могу се добити позивом на телефон 011/20-64-786, на сајту Министарства одбране Републике Србије (www.mod.gov.rs) и слањем E-maila на адресу: inspektorat@mod.gov.rs. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ УПРАВА ЗА ТРАДИЦИЈУ, СТАНДАРД И ВЕТЕРАНЕ

ПРЕГЛЕД СТАНОВА У ЗАКУП ЗА РАСПОДЕЛУ

12/09/2011

Р.бр.	МЕСТО/Гарнизон	НАМЕНА / СТАТУС	СТРУКТУРА							СВЕГА	
			0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5		4,0
СТАНОВИ У ЗАКУП											
1	БЕОГРАД / Београд	има кандидата на ранг листама	1	1	1	1	1		1		6
2	БЕЛА ЦРКВА / Панчево			1							1
3	ВАЉЕВО / Ваљево			2		2					4
4	ВРАЊЕ / Врање					1					1
5	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Горњи Милановац			2							2
6	НИШ / Ниш			3		2					5
7	ПАРАЋИН / Зајечар					2					2
8	ПРИЈЕПОЉЕ / Краљево							1			1
9	РАШКА / Рашка			1							1
10	УЖИЦЕ / Ужице							2			2
11	ПОЖАРЕВАЦ / Пожаревац			1							1
12	ЧАЧАК / Горњи Милановац					1					1
СВЕГА ЗАКУП - ИМА КАНДИДАТА НА РЛ			4	8	1	9	1	3	1	27	
1	ЈАГОДИНА / Пожаревац	нема кандидата на ранг листама				2				2	
2	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Горњи Милановац		7	4					1	12	
3	ПАРАЋИН / Зајечар		3	4		8				15	
4	ПРИЈЕПОЉЕ / Краљево					1		1		2	
5	СУБОТИЦА/Бачка Топола			1						1	
6	СЕВОЈНО/Ужице		3	2						5	
7	АЛЕКСИНАЦ/Ниш			1						1	
8	ЧАЧАК / Горњи Милановац			1		2			1	4	
СВЕГА ЗАКУП - НЕМА КАНДИДАТА НА РЛ			13	13		13		1	2	42	
УКУПНО										69	

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ
РЕСУРСЕ
Управа за традицију,
стандард и ветеране**

Сагласно одредби члана 43. Правилника о решавању стамбених питања у Министарству одбране („СВЛ” бр. 38/05, 16/08, 26/08 и 39/08), Управа за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе, доставила је Управи за традицију, стандард и ветеране, пријаве и преглед за расподелу 69 станова у закуп на неодређено време у гарнизонима, односно местима, наведеним у Прегледу станова у закуп за расподелу, који вам достављамо у прилогу акта.

У наведеном Прегледу станова за расподелу пријављено је за поделу и 42 стана у закуп које није могуће поделити у складу са одредбама Правилника, јер у моменту објављивања ове информације није било стамбених интересената у местима из наведеног Прегледа.

Право на доделу наведених станова имају лица која остварују право на доделу стана у закуп на неодређено време, сагласно одредбама члана 2. Правилника о решавању стамбених питања у Министарству одбране („СВЛ” бр. 38/05, 16/08, 26/08 и 39/08 – у даљем тексту Правилник).

У смислу члана 19. Правилника, лицу из члана 2. овог правилника може се дати у закуп и стан мањи од стана који му припада по одредбама члана 18. овог правилника, ако се са тим писмено сагласи.

Напомињемо да се у смислу прописаног чланом 26. Правилника, стан у закуп на неодређено време даје лицу из члана 2. став 1. овог правилника (професионалном официру, професионалном подофициру и цивилном лицу) у гарнизону односно месту службовања, а лицу из члана 2. став 2. и 3. овог правилника (пензионисаном официру, пензионисаном подофициру, пензионисаном цивилном лицу и члановима породичног домаћинства погинулог или умрлог лица из става 1. и 2. овог члана), стан се даје у било ком гарнизону

односно месту на територији Републике Србије.

Сходно наведеном, потребно је да обавестите лица на служби у јединицама – установама из вашег састава, односно чланове Удружења војних пензионера, с тиме да уколико постоје кандидати – лица, која желе прихватити доделу конкретног стана, **морају дати писану изјаву**, оверену у јединици – установи у којој су на служби, а пензионисана лица у општини или суду, **да се одричу** доделе структурно припадајућег стана и прихватају доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначно решење свог стамбеног питања.

У датој изјави лица се морају **децидно изјаснити само за један од понуђених станова**, а уколико се изјасне за више станова, у обзир ће се узети само један стан у првонаведеном месту.

По достављању изјава од стране заинтересованих лица, донеће се нови закључци на основу којих ће се према укупном збиру бодова извршити рангирање кандидата, а станови ће бити додељени лицима који за одређени гарнизон или место у коме конкуришу за стан, буду ранжирани на одговарајућем месту коначне ранглисте у складу са Одлуком о расподели станова.

Напомињемо да су стамбени интересенти у **обавези да доставе**

(уколико претходно нису доставили) **доказе надлежног органа** који се односе на њихов стамбени статус (право на поврат станова у отцепљеним републикама, признавање болести по налазу Више војно лекарске комисије и пребивалиште за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства, пореско задужење за стан-кућу за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства), **јер ће се у супротном њихови захтеви за решавање стамбеног питања сматрати непотпуним и неће бити разматрани.**

Предлог Одлуке о расподели станова биће обухваћени сви расположиви станови, које до дана доношења Одлуке о расподели станова, пријави надлежна организацијска јединица Министарства надлежна за инфраструктуру.

Заинтересована лица треба да доставе изјаве, да се одричу доделе структурно припадајућег стана и прихватају доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначног решења свог стамбеног питања **најкасније до 14.10.2011. године**, који је одређен као дан пресека стања за доношење Одлуке о расподели станова, Одељењу за стамбене послове Управи за традицију, стандард и ветеране Сектора за људске ресурсе МО, ул. Немањина бр. 15 Београд. ■

ради **НОВОСТИ**

104,7 FM

БЕОГРАД

ГООГЛАЊЕ - ПОНЕДЕЉКОМ
ОД 20 ДО 21 ЧАСОВА -
ЕМИСИЈА ЗА СВЕ КОЈИ
ПРАТЕ И КОРИСТЕ МОДЕРНЕ
ТЕХНОЛОГИЈЕ, ОД
МОБИЛНИХ ТЕЛЕФОНА,
ПРЕКО РАЧУНАРА ДО
ИНТЕРНЕТА!

КЛАДИНИЧАРСКИ ВИКЕНД
- ПРАТИТЕ РЕЗУЛТАТЕ
СПОРТСКИХ ДЕШАВАЊА ИЗ
МИНУТА У МИНУТ! - СУБОТА
И НЕДЕЉА ОД 12.00 ДО
19.00 ЧАСОВА

**ПРОВЕРИТЕ
ЗАШТО НАС СЛУШАЈУ**

ИЗБРАНА ПАРТИЈА

КАРПОВ „НОКАУТИРАО“ АНАНДА

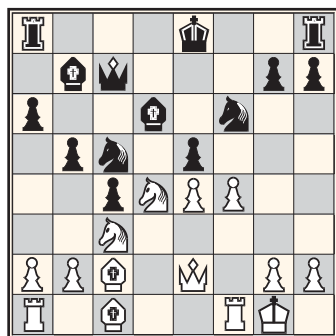
Карпов – Ананд, Лозана, 1998.

1. д4 д5 2. ц4 ц6 3. Сф3 Сф6 4. Сц3 е6 5. е3 Сбд7 6. Лд3

Прво светско првенство по „нокаут систему“ завршено је тријумфом Анатолија Карпова, који је у мечу победио Индијца Вишнаватана Ананда. Победник је одлучен тек у допунским партијама, а меч је протекао у изванредној игри. Тадашњи званични првак света Карпов приказао је игру достојну шампиона, док је Ананд био изазивач на висини задатка.

Играла се Меранска варијанта Даминог гамбита, која је добила име по месту где су је први пут применили Гринфелд и Рубинштајн 1924. године. Потез у тексту је познат и прихваћен, али је Карпов против свог великог супарника раније играо 6. Дц2. Дакле, може се говорити о малом изненађењу.

6...дц4 7. Лц4 б5 8. Лд3 Лб7 9. 0-0 а6 10. е4 ц5 11. д5 Дц7 12. де6 фе6 13. Лц2 ц4 14. Де2 Лд6 15. Сд4 Сц5 16. ф4 е5

Бели: Кг1, Де2, Та1, Тф1, Лц1, Лц2, Сц3, Сд4, а2, б2, е4, ф4, г2, х2
Црни: Ке8, Дц7, Та8, Тх8, Лб7, Лд6, Сц5, Сф6, а6, б5, ц4, е5, г7, х7

Све доведе партија је текла према теорији, а позиција је већ виђена. Међутим, светски првак не би то био да за сваку прилику нема понеко изненађење.

17. Сдб5

Потез се још анализира и нико се не усуђује да упише било који знак у смислу коначне оцене. Жртва фигуре за три пешака обично пролази добро, а тој потез би чешиће одиграли и слабији играчи!

17...аб5 18. Сб5 Дб6 19. Сдб

Дд6. 20. фе5 Де5 21. Тф5 Де7 22. Дц4 Тц8

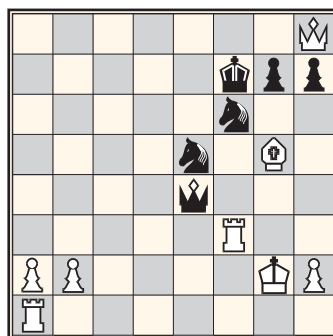
Изгледа да није било добро узети пешака путем 22...Сце4.

23. Дб5 Сдд7 24. Дб7 Тц2 25. Лг5 Дд6 26. Да8 Кф7

Боља је 26...Дб8 27. Дб8 Сб8 28. Лф6 гф6 са малом предношћу белог.

27. Дх8 Дд4 28. Кх1 Де4 29. Тф3 Тг2 30. Кг2 Се5

На први поглед црни је успео да се консолидује, јер би после 31. Таф1 и освајања квалитета имао неке изгледе за реми. Но, следи нова бриљантна игра светског првака, која заслужује дијаграм.

Бели: Кг2, Дх8, Та1, Тф3, Лг5, а2, б2, х2

Црни: Кф7, Де4, Се5, Сф6, г7, х7

31. Дг7!

Све је то, наравно, било израчунато на време.

31...Кг7 32. Лф6 Кг6 33. Ле5 Де5 34. Тг1

Два топа су иначе надмоћна у односу на даму, али је реализација често врло дуга и тешка. Та партија је трајала до 108. потеза, које не наводимо због уштеде у простору. Карпов је, разуме се, своју предност остварио и тако повео у мечу, који је на крају и добио. Можда је баш ова партија довољна илустрација све генијалности највећег шахисте данашњице.

1:0

Припремио Раде Милосављевић, мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	○	2	3	4	5	6	7	○	8	○	9	10	11	12	13	14	○	15	○	16
17									18									19			
○		20									21									22	
23				24									25								
26						27									28						
29								30									31				
32										33									34		
35			36									37									
38					39								40								
41						42									43						
44								45									46				
○		47								48									○		
49				50									51								

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА – ВОДОРАВНО: шуметина, ж, Парни ваљак, озимица, патолог, идила, пећина, похетар, Га, гар, Стана, рашомонијада, та, кона, Герасим, нелако, т. Аса, моа, срш, Карина, си, ст, Шарлот, вул, Гоа, бас, а, мандат, Каталин, Курт, Ми, Станимир, ровић, сокак, Ака, он, рикавио, ликови, такав, тарацар, наковањ, ароматичан, р, артишока.

Припремио Жарко ЋОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Помало слан, 18. Село у општини Ковин, 19. Систем за управљање ватром (скр.), 20. Посипати водом, заливати, 21. Ликер од меда, 23. Национална туристичка администрација (скр.), 24. Саставни делови нечега, 25. Становник Британије, 26. Врста карташке игре, 27. Борац с биковима, 28. Балкони, 29. Ојчати каљењем, 30. Ствар која мами да буде купљена, 31. Службени документи, 32. Детињи, инфантилни, 33. Непотписани писац (лат.), 34. Иницијали песника Драинца, 35. Иницијали вајара Лога, 36. Врста тканине од вуне или памука, 37. Наука о јеврејској религији, 38. Мушко име, Мата, 39. Авионска електроника, 40. Животиње (лат.), 41. Главни град руске републике Удмуртије, 42. Претоварање, 43. Име глумца Бедија (Сандокан), 44. Образовано, 45. Милана одмила, 46. Фудбалски клуб из Арада, 47. Безгласно (грч.), 48. Алкалоид из корена једића (хем.), 49. Организација афричког јединства (скр.), 50. Лековита биљка, алпска ружа, 51. Разбацивати на све стране.

УСПРАВНО:

1. Главни град Доминиканске Републике, 2. Справа, уређај, 3. Символ нобелијума, 4. Плод клеке, 5. Острво у Преспанском језеру, 6. Мушко име, Света, 7. На ту страну, 8. Страно женско име, 9. Састојак скробног брашна (хем.), 10. Интернет ознака Црне Горе, 11. Назив нашег магазина, 12. Општа формула за етар (хем.), 13. Један од неопходних витамина, 14. Букети цвећа, 15. Лаган сан, 16. Високи морнарички чиновни, 18. Једанаести месец француског револуционарног календара, 19. Име бившег индијског државника Раоа, 20. Бродска опрема (стр.), 21. Уништавати, сатирати, 22. Тамноцрвено украсно стакло, 24. Витаминаске таблете (фарм.), 25. Враћање снаге, окрепљење, 27. Кожаре (турц.), 28. Такса за продају рибе, 30. Главни град Либије, 31. Уникатни примерци, 33. Лек против крварења, 34. Збуњеност, пометња, 36. Краћа обука, курс, 37. Бивши политичар, Руди, 39. Знак за заустављање, 40. Место у Француској (палиндром од РОНА), 42. Енглески шахист, Џонатан, 43. Повишен тон „ц“, 45. Шеснаесто и последње слово азбуке, 46. Издавачко предузеће (скр.).

МЕДИЈА ЦЕНТАР

ОДБРАНА

АРСЕНАЛ МАГАЗИНА ОДБРАНА:

- Десет специјалних прилога.
- Преглед најновијих достигнућа војне технике у свету и код нас.
- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама,
- Из пера познавалаца, конструктора, испитивача, новинара.
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба, али и историја.
- Опремање армија света.

Цена :

- Појединачни број 400,00 динара
- Два броја 700,00 динара
- Три броја 1.000,00 динара
- Четири броја 1.300,00 динара
- Пет бројева 1.600,00 динара

НАРУЦБЕНИЦА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс : 011 / 3241-363
Жиро-рачун : 840 – 312849 – 56

Наручујем следеће бројеве „Арсенала“:

у укупној вредности од _____ динара.

Издања се плаћају унапред.

Послати доказ о уплати целокупног износа, након чега испоручујемо издања.

Купљена издања биће достављена путем *Посће експреса*, на терет купца.

Купац _____

ЈМБГ _____

Адреса становања: Улица и број _____

Место _____ Телефон _____

Потпис наручиоца _____

OVE JESENI NA VAŠOJ TELEVIZIJI

www.studiob.rs

МАРКА ЈЕ СТАТУС СТИЛ

E-mail: office@statom

060/ 6768801

011/ 3162488

011/ 3771522

Web: www.statusstil.com

Status
Stil

СТАТУС СТИЛ Програм

- Осмишљен и реализован тридесетогодишњим искуством аутора Програма.
- Са стилем из бојаштог историјског наслеђа, Програм као свевишњик да се не заљубимо и да не заборавимо.
- Спашусни симбол професије, признање истакнућим појединцима, Програм којим се даривају и награђују заслужни.
- СТАТУС СТИЛ Програм је емотивна ризница: даривање и примање признања праше јака осећања поноса, чашти и достојанства.
- Поучан је: подсећа нас где је историјско место предака и нас самих, а примером поштомцима показујемо да је узвишено одаћи признање најбољима и најзаслужнијима у породици, инстићуцији или држави.
- СТАТУС СТИЛ Програм афирмише најбоље, афирмише професију и резултате професије и темељи нову историју у континуићешу...

СРПСКА ДРАГУЉ САБЉА
позлата, драго камење

СРПСКА ОФИЦИРСКА САБЉА М. 1895/1995
позлата, посребрење

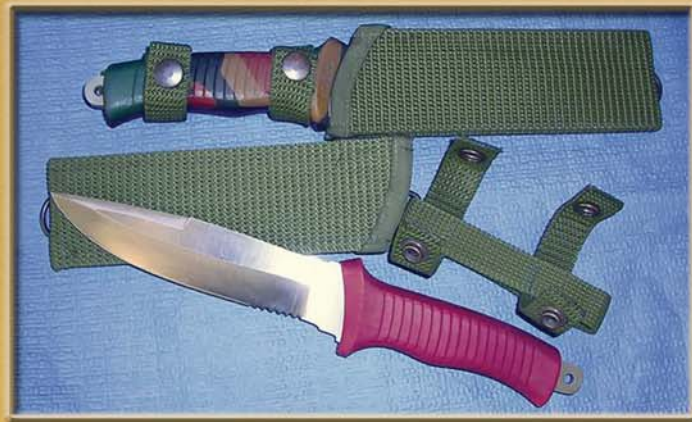
ЗАХ-ова САБЉА – оснивача ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ
позлата, посребрење, рићља кожа, змијска кожа

СРПСКА КАДЕТСКА ШПАДА
позлата, драго камење

ПАРАДНИ БОДЕЖИ
ваздухопловни, морнарићки, копнени

УНИВЕРЗАЛНИ НОЖ
црна или маскирна дршка

Авион МиГ-23
са нашим ознакама

**РАТОВИМА
ОБЛИКОВАНА
СУДБИНА**

Турска оклопна
средства

**АЛТАЈ
БУДУЋИ ТЕНК**

Модел пиштоља CZ M75

**ЧЕШКА
ЗБРОЈЕВКА**

САДРЖАЈ

Модел пиштоља CZ M75
ЧЕШКА ЗБРОЈЕВКА 2

Савремени развој лаких
летелица (2)
**КОРИШЋЕЊЕ ТРЕЋЕ
ДИМЕНЗИЈЕ У БОРБИ** 7

Италијански вишецевни
ракетни лансер Firos
**ЛАТИНСКА
ПРАКТИЧНОСТ** 14

Турска оклопна средства
АЛТАЈ – БУДУЋИ ТЕНК 17

Корисне ратне импровизације
**ХЕРОЈИ ИЗ ДРУГОГ
ПЛАНА** 23

Авион МиГ-23 са нашим
ознакама
**РАТОВИМА ОБЛИКОВАНА
СУДБИНА** 27

Уредник прилога
Мира Шведић

ЧЕШКА ЗБРОЈЕВКА

Чешки пиштољ CZ M75 модерно је оружје великог капацитета оквира, врхунске ергономије и одличног окидања. Један је од најзаступљенијих савремених борбених пиштоља. Успешно је надвладао и надживео многе моделе пиштоља који су се појавили на тржишту и после њега из најчувенијих фабрика широм света.

Међу најпознатијим фабрикама које и дан-данас успешно производе пиштоље знане свим љубитељима оружја на свету је и данашња чешка, некадашња чехословачка, „Збројевка“. Фабрика је радила и за време Другог светског рата, а главна експанзија уследила је по његовом завршетку. Веома су познати многи модели њиховог стрељачког оружја, а једна од најуспешнијих пиштоља јесте „збројевка М75“. После легендарног Colt M1911, то је најинтересантнији и најпопуларнији пи-

штољ на свету и копира се у више од двадесет земаља света (по лиценци али и директним плагирањем).

Због тадашњег комунистичког система, ова генијална конструкција остала је без било какве патентне заштите, тако да га је клонирао и копирао ко год је хтео. Најпопуларније CZ M75 моделе „клонирали“ су IMI (Jerihon-941, Израел), „Tanfoglio“ (TZ-75, TZ-90, T-95, Италија), „Sarsilmaz“ (M2000, Турска), ITM (AT-88, Швајцарска), „Sfinga“ (Mod.2000, Швајцарска), „Norinco“ (NZ-75, Кина), „Sprim-Springfield“ (P9, САД).

Новине

Давне 1968. тадашња чехословачка влада доноси одлуку о развоју новог службеног пиштоља за полицију и за војску. На чело развојног тима постављен је искусни инжењер Франтишек Куцки (František Koucky), који (са братом и остатком тима) није имао лак задатак. Захтеви су били високи, а један од њих био је оквир повећаног капацитета. Тада је то постојало код само неколико модела пиштоља у свету, међу њима Browning HP35 и S&W Mod 59, који су истовремено имали и DA/SA систем окидања. Италијанска „Beretta“ тек је била у фази развоја свог чувеног модела M92. Већина произвођача проширила је капацитета оквира на најједноставнији начин – проширењем рама за прихватање оквира повећаног капацитета. Чеси су одустали од те варијанте и кренули испочетка.

Конструкторски тим је одлучио да позајми од неких тада успешних модела пиштоља поједине делове, па је рукохват узет са HP35, који пружа високу удобност, има готово савршену ергономију, а што је најбитније, упркос повећаном капацитету, оквир није проширен. За систем рада и унутрашњост пиштоља избор је пао на најквалитетнији серијски пиштољ свих времена SIG P210. Овим су добили на прецизности и тачности пиштоља. Сигурносни систем преузет је од Browning-а, а са легендарног Colt M1911 узета је кочница (механичка) која се изузетно брзо активира, а истовремено допушта безбедно ношење запетог и законченог пиштоља са метком у цеви. То му је у великој мери омогућило да освоји симпатије Американаца, који преферирају ношење оружја у оваквом стању. Када је пиштољ укочен није могуће повлачење навлаке уназад (популарно репетирање пиштоља). О стању кочнице, односно њеном положају, јасно говори индикатор, изказан у облику црвене тачке, која се налази изнад саме полуге кочнице – када је откочена, јасно је видљива.

Ипак, и конструкторски тим је додао револуционарне новине пиштољу. До тада су сви пиштољи који су располагали окидањем двоструке акције копирали пионирске конструкције примењене још на предратном Walther P38. Механички гледано, то решење веома је

Капацитет оквира

Пиштољ користи двореди оквир, капацитета 15 метака калибра 9 mm Luger/Parabellum, док је касније тај број нарастао на 16 код стандардног модела CZ M75. Када је реч о CZ M75 Compact капацитет је 13 метака, као и у калибру .40S&W. За цивилно тржиште Америке израђује се и CZ M75 са капацитетом од 10 метака у калибру .45 ACP.

једноставно и врло поуздано. Конструкторски тим сматрао је да тај систем може да се унапреди. Уведена је двострука преносна полуга, која је имала знатно бољу геометрију, добијено је краће и лакше окидање, а што је најважнији – глатак и уједначен ход окидача у двоструком и у једноструком ходу. Сила окидања сасвим је пристојна.

Цев је хладно кована и располаже са шест жлебова и поља који имају десни смер увијања.

У изради су коришћени најквалитетнији материјали од челика, а пажљива израда са високом толеранцијом учинили су да CZ M75 постане један од најзаступљенијих борбених пиштоља тог времена, чак и саданашњице. То је до-

казао. Успешно је надвладао и надживео многе моделе пиштоља који су се појавили и после њега из најчувенијих фабрика широм света.

Реч је о модерном оружју великог капацитета оквира, врхунске ергономије и одличног окидања. Пиштољ користи двореди оквир капацитета 15 метака калибра 9 mm Luger/Parabellum, док је касније тај број нарастао на 16 код стандардног модела CZ M75. Када је реч о CZ M75 Compact, капацитет је 13 метака, као и у калибру .40S&W. За цивилно тржиште Америке израђује се и CZ

M75 са капацитетом од 10 метака у калибру .45 ACP.

Дуготрајан је и веома поуздан, чак и приликом коришћења муниције различитих произвођача и карактеристика. После испаливања последњег метка из оквира, навлака остаје у задњем положају, односно како га они зову „фиксном отвореном положају“.

Привидна лакоћа

Цео пиштољ израђен је од челика и има масу од 1.000 грама, али се захваљујући изузетном балансу оружја, ергономском облику и самом углу рукохвата, стиче утисак да у руци држите оружје много мање масе. Ергономија рукохвата је таква да је већини стрела-

ца, без обзира на величину шаке, веома погодан за руковање. Међутим, одличан утисак ергономије рукохвата квари завршна обрада, односно пластична облога рукохвата, која је у почетку деловала грубо и није лепо пријањала у шасти стрелца.

Појавом првог модела настали су мали проблеми, јер калибар 9 mm Luger/Pargellum није био усвојен као службени (службени у Варшавском пакту био је 9 mm Makarov) па је оружје прво било предвиђено за извоз. Чим је то законски регулисано, први модел је одмах усвојен и уведен у службено наоружање чехословачке полиције. Поред њих, многе земље и државе САД, те неке савезне институције и агенције користе један од модела CZ M75. Данас се у наоружању полиције налази компакт верзија CZ 75 P-01.

Светлост дана угледао је 1975. и у службену употребу усваја се наредне године, кад почиње и серијска производња. Поред тога што је био предвиђен за службено оружје, конструкторски тим много је полагао и на извозне успехе.

Код свих стандардних модела сви делови су израђени од веома квалитетног челика, док је код неких компактних модела рам пиштоља од легуре алуминијума (што смањује укупну тежину оружја). Најпознатији такви модели су CZ M75D Compact и CZ M75 P-01. Због примене веома квалитетног челика који процентуално има мало више угљеника, завршна обрада класичним брунирањем није се показала на првим моделима као најсретније решење, што је од власника – корисника захтевало додатни напор око одржавања оружја. На тим моделима се показао и веома висок степен спољног лошег утицаја на само оружје. После ових почетних модела прелази се на примену „печеног лака“, док се на данашњим моделима појављује и полимерна завршна обрада, те се отпорност на спољне услова умногоме повећава, што те моделе изједначавају са осталим на тржишту. Наравно, фирма нуди и моделе у INOX верзији (мат хром), а и duo-top (рам inox – навлака брунир).

На почетку је пиштољ CZ M75 израђиван машинском обрадом од једног комада челика док се касније технологија производње променила и тако се

сада производе техником обраде одливака микро лива. Ова новија технологија израде јесте јефтинија, али се поставља питање квалитета јер многи сматра-

ју да су први модели били много квалитетнији.

Фиксни нишани

Сви модели располажу ниским, фиксним и великим борбеним нишанима, који су јасно и лако уочљиви и којима се лако нишани. Ниједан нишан не може да се помера. Тај систем нишана назива се 3DOT (3 тачке) и омогућава групе погодака прецизном паљбом далеко изнад стандарда за један службени пиштољ. Само су код модела CZ 75 P-07 Duty, CZ 75 Shadow, CZ 75 Kadet и CZ 75 Champion задњи нишани подесиви по правцу и по висини, што веома добро утиче на тачност и прецизност оружја.

Предности и мане

Производња је сваке године расла, а са њом и ситније модификације, дораде. Најзначајније модификације настају почетком осамдесетих када поред савреног система кочења оружје добијају још један, унутрашњи сигурносни систем кочења – блокадом ударне игле. Овај систем обезбеђује већу сигурност од нежељеног опаљења метка у цеви инерционим кретањем ударне игле, нарочито у случају пада пиштоља на чврсту подлогу у случају да обарач није повучен до краја. Према захтевима неких полицијских служби, производи се и модел са полугом за спуштање напетог ударача у предњи положај (популарно „декокер“), уместо класичне кочице. Сви ти модели доби-

јају слово „В“, као на пример CZ M75 B или CZ M75 BD...

Нови модел – CZ 75 Auto излази из фабрике 1992. године. Искључиво је намењен припадницима полиције и војске. Први модели разликовали су се од осталих само у дужини цеви, која је видно вирила из навлаке, и по томе што се на раму, испред заштитника обараче, налази специјално лежиште на који се поставља оквир (окренут наопачке) и она служи као предњи рукохват. Продужена цев је на себи имала шест отвора који су служили као интегрални компензатор трзаја. Најновији модели овога пиштоља имају цеви класичне дужине. Тај пиштољ има регулатор паљбе са којим може да се дејствује јединачном, односно рафалном паљбом. Приликом рафалне паљбе теоретска брзина гађања је ни мање ни више него 1.000 метака у минути.

Један од твораца модерне школе борбеног пуцања Џеф Коупер (Jeff Cooper) сматра да CZ M75 представља најбољи пиштољ на свету, са једном једином маном – да је калибар 9 mm Para слаб метак. Да би се на америчком тржишту успешно продавао чешки пиштољ, CZ M75 модификује се и настаје сасвим нови под ознаком M97, али у калибру .45 ACP.

После почетног успеха конструкцијски тим наставља рад јер константно усавршава свој модел. Слушају примедбе и захтеве не само тржишта већ и фабричког ИПСЦ тима који бележи врхунске резултате тим пиштољем.

Поред свих тих одличних особина, пиштољ има и мање недостатке. Један од највећих недостатака који иритира искусне стрелце је да после притиска на дугме утврђивача оквира, оквир не испада из рукохвата већ

За потребе полиције

За потребе полиције прво је конструисан модел CZ 75 D, који скоро да није ни угледао светлост дана, а већ је доживео неколико модификација (CZ 75 Police). Наиме, постао је тежи, завршна обрада је мат црне боје, обарача је такође црна, нишани су опремљени са трицијумским цевчицама, рукохват и дно оквира је обложено гумом, има индикатор напуњености оружја (метак у цеви), а дугме утврђивача оквира може се монтирати и на десну страну. Такође, располаже алком на коју се монтира сигурносни канап, који се причвршћује за опасач и спречава губљење оружја.

Верзија CZ 75D Compact

Модел CZ 75 P-07

остаје у њему, те је потребно да стрелац другом руком извуче ослобођени оквир и замени га са другим. Мало је чудно јер произвођач у приручнику за употребу оружја наводи да оквир након притиска на дугме утврђивача оквира излази из рукохвата 5 до 10 mm, те се може одстранити другом руком. Други недостатак су двојне команде на већини модела тог пиштоља, а трећи, и може се рећи задњи, јесте као и код сваког модерног пиштоља – ниски профил навлаке. Наиме, у почетку, а и у случајевима брзог повлачења навлаке, могуће је да рука склизне са нарецканог дела навлаке, али се тај недостатак може елиминисати успешним вежбањем.

Расклапање пиштоља је веома једноставно и лагано. Није потребан никакав посебан алат.

Модели

Опште је познато да ако неки модел на светском захтевном тржишту наоружања добро прође, следи његово усавршавање, дотеривање и шминкање за следећи модел који се разликује од претходног само у неким малим детаљима. Таква је случај и са CZ 75, који је на опште изненађење прихваћен широм света.

Основни модел чувеног пиштоља који је из почетног калибра 9x19 Para прерастао у калибар 9x21 само из разлога да би се могао појавити на тржиштима земаља где је калибар 9x19 Para забрањен за цивилну употребу, као на пример у Италији. Поред тога, велику популарност доживео је и у калибру .40 S&W, где се оружје разликује само у мало већем габариту рукохвата, али и у томе да су водећи жлебови на телу рукохвата и навлаци постављени целом својом дужином.

Модел CZ 75 B идентичан је са основним, а разликује се само у томе што је на њега монтирано пасивно обезбеђење ударне игле. Тај осигурач пушта ударну иглу у предњи положај само када се обарача повуче кроз у задњи положај. Овај осигурач се у задње време све чешће тражи као обавезни део на моделима који се појављују на тржишту САД. Осигуравајући механизам требало би да спречи случајно опаљење метка приликом пада пиштоља са велике висине. Ти

модел се лако препознају јер је на задњем делу тела рукохвата имају механичку кочницу.

Као и претходни модел CZ 75 BD располаже словом „В“ и има пасивни осигуравајући механизам ударне игле (Firing pin Block). Поред ове налази се још једна полуга, негде на средини самог рукохвата. Притиском на ту полугу (према доле), ослобађа се ударач (ако је у запетом положају) и одлази у горњи положај, али не долази у контакт са ударном иглом. Након тога постоји могућност револверског опаљења (повлачећи обарачу, запиње се ударач и долази до окидања). Тај систем пружа сигурност код оружја када је метак у цеви, а ударач у предњем положају.

Ни модел CZ 75 DAO не разликује се много од почетног. Највећа разлика јесте

Тактичко техничке карактеристике CZ 75		
Калибар	9x19 mm Luger и 9x21 mm IMI	.40 S&W
Капацитет оквира	16	12
Механизам за окидање	Double Action (75B) и Double Action Only (75DAO)	
Нишани	фиксни	
Дужина	206 mm	
Ширина	35 mm	
Висина	138 mm	
Тежина	1.000 g	
Дужина цеви	120 mm	
Цев	хладно кована	
Кочница	мануелна – ударач	
Корице	гумене	
Завршни финиш	никлован, бруниран, двобојни и црни полимер	

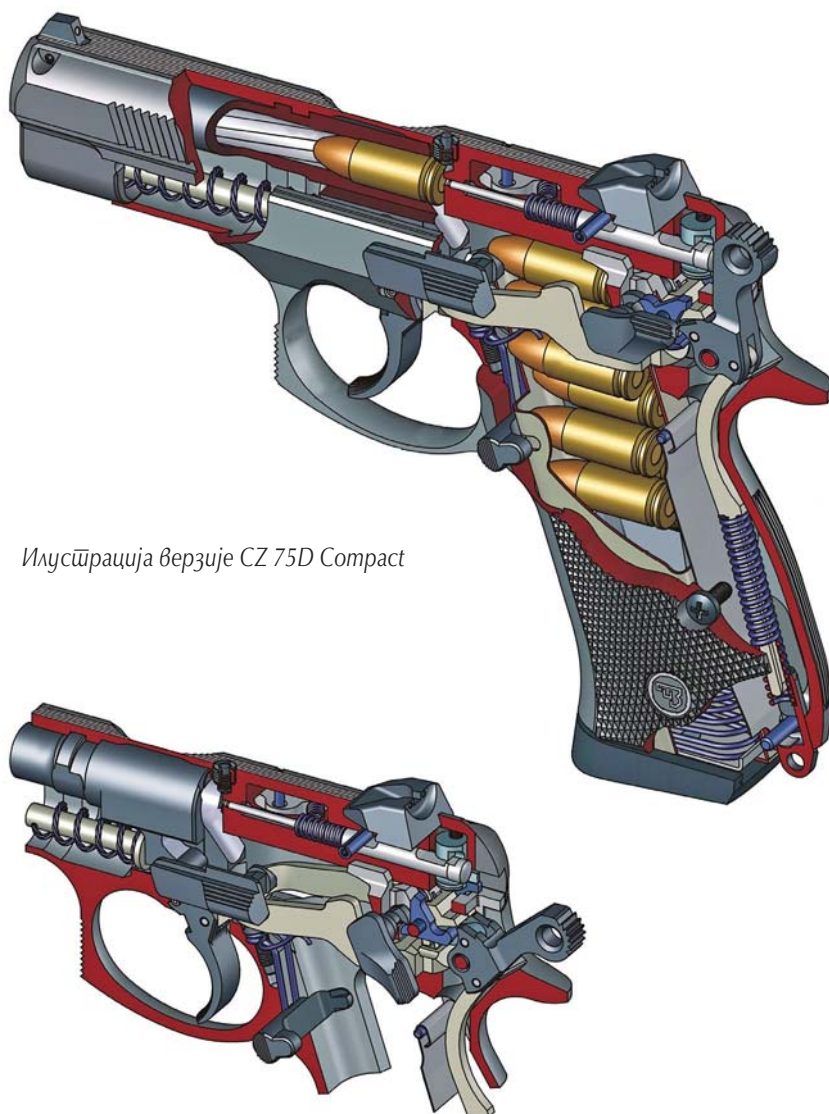
у механизму за окидање – овај модел располаже само револверским начином окидања („double action only“). То значи да приликом дејства навлака враћа ударач у задњи – доњи положај – али не остаје ту већ се враћа напред у горњи положај, али без окидања. Да би се опалило из пиштоља потребно је да стрелац повлачи обарачу у задњи положај, при чему долази до запињања обараче и

до окидања. Тај систем веома је популаран међу полицајцима у Америци јер принцип рада једноставан – повуци обарачу да би метак опалио. Када се узме у обзир и велики капацитет оквира, затвара се круг око једног савршеног пиштоља.

Модели CZ 75 Compact и Semicompact првенствено су намењени за скривено ношење оружја испод гардеробе – за личну одбрану. Тако се, на пример, код Compact модела навлака и цев краћи чак за 20 mm, док је рукохват са оквиром скраћен за 10 mm у односу на опште мере стандардног модела CZ 75. И поред тога, у оквир стаје знатна количина муниције – 13 метака 9 mm Para, односно 9x21. Код Semicompact модела, пак, само је навлака краћа, а димензије рукохвата остала су исте као и код стандардних модела, па је и капацитет оквира остао исти. Наравно, сви ти модели пиштоља могу да користе и оквире капацитета 15–16 метака, али тада оквир вири из рукохвата.

Пиштољ CZ 85 је потпуно идентичан са CZ 75, осим ситнијих детаља на рукохвату, који омогућавају лако и једноставно руковање са обе руке. Недостатак су команде које се налазе ван габарита оружја па веома лако каче опрему или одећу. Модели CZ 85 В и CZ 85 опремљени су пасивним осигуравајућим механизмом ударне игле, а Combat верзија располаже нископрофилним подешавајућим задњим нишаном. ■

Иштван ПОЉАНАЦ
(У наредном броју: Остали модели)

Илустрација верзије CZ 75D Compact

КОРИШЋЕЊЕ ТРЕЋЕ ДИМЕНЗИЈЕ У БОРБИ

С напретком савремене војне технологије, летећи пешадинач може имати исту покретљивост као авион или хеликоптер, а такође и одговарајућу убојитост. Кад се томе дода и већа прецизност дејства, онда се добије и квалитет плус на страни употребе малих летећих возила у борби.

У развојном бироу фирми „Терафуџа“ (Terrafugia) пројектовали су, у сарадњи са агенцијом DARPA, војно возило за једну или две особе, са вертикалним узлетањем директно са пута у ваздух и, наравно, истим начином спуштања. Летећи аутомобил има уређај за самосталну ГПС навигацију и друге могућности које поседују сви савремени борбени хеликоптери и авиони.

Летеће борбено возило

Летелица је названа AVX летеће борбено возило са двоструким ротором. У пројекат је уграђена технологија

која се до сада користила на тзв. VTOL летелицама (са могућношћу директног узлетања и слетања). Коаксијални ротор преузет је од хеликоптера OH-58 „кијова ратник“ (Kiowa Warriors). Возило може да преноси терет масе веће од 480 kg на даљину од 250 km са једним пуњењем резервоара, брзина лета је 80 km/h по тлу и 140 km/h у ваздуху. Подиже се за минут са пута у ваздух, а исто толико времена треба му за спуштање. У рекламној кампањи названо је први летећи војни аутомобил. Идејни творци кажу да ће сваки војник моћи да управља њиме, те да им за то неће бити потребна пилотска дозвола. Ново возило је посебно погодно за Ирак и Авганистан где се америчке трупе стално сусрећу са опасностима од бомби поред пута или импровизованих експлозивних уређаја. Пентагон тренутно разматра њихово увођење у борбену употребу, јер је неопходно наћи начин да се боље заштите војне трупе које морају да путују од базе до базе кроз непријатељску средину.

И Израелци су знатно напредовали у пројектовању оваквих врста летелица, названих „вентилаторска возила“ (fan-craft). Један од бројних пројеката је „урбана летећа мула“ (Urban Aeronautics AirMule). Та летелица способна је да узлеће и слеће вертикално. Овај пројекат је прошао бројне ригорозне тестове. Почетком 2010. представљена је јавности, након што су у јој уграђене савремене роботске команде, тако да је с овом летелицом могуће управљати даљински.

Једрилице

За разлику од авиона, једрилице немају погон. Њих вучом подижу у ваздух авиони с куком, коју откаче и остављају једрилицу у ваздуху. Захваљујући великим клизним површинама и својој малој тежини, војне једрилице могу дуго остати у ваздуху лебдећи на ваздушним струјама. У ваздуху се одржавају аеродинамичним узгоном крила. Током Другог светског рата њима су транспортовани војници и ратног материјала, углавном у војсци САД и Велике

Једрилица на аеромиџингу

Британије. Хидроједрилице имају пловке за слетање на воду. Немачка лака једрилица DFS 230 прва је једрилица употребљена током напада на белгијско утврђење Ебен-Емаел у бици за Крит 1941. и то је први једриличарски десант у историји ратовања.

Позната је наша (југословенска) једрилица „вук-Т“. То је високоспособни школско тренажни једносед. Предвиђена је за наставак обуке после двоседне једрилице. Својим перформансама она омогућава извођене програма више врста тренинга. Једрилица је пројектована, прорачуната и конструисана на најсавременији начин применом компјутера. У лабораторијама за испитивање отпорности проверени су сви елементи и издржала је сва оптерећења који се могу појавити у лету. Ова једрилица нема репни точак, већ уместо њега има дрљачу.

Споменимо и „лунар X-прајз“ (Lunar X-Prize), модел који производи NASA. То је једрилица са бројним техничким иновацијама, одличних летних карактеристика и способношћу да полеће и слеће на кратке писте. Немачки „Карсон“ (Carsona) развио је једрилицу „птеродактил“ са електричним погоном. Изливена је од пене, а названа „Skydreamer“. Без обзира на то што је реч о даљински управљивом моделу, концепт пружа могућност разраде за војну употребу.

Према извештају о дејствима америчких снага у Авганистану и Ираку за 2007/2008, борбене и извиђачке једрилице укупно су летеле у ваздуху 180 дана. Позната је и немачка једрилица „Sensa Sailplane“, која се користи за обуку у летењу и у такмичењима. Америчка, британска и немачка морнарица користе једрилице за осматрање мора. Међутим, у новије време преоријентисали су се на

употребу парагладера, вероватно због тога што те летелице заузимају мање простора за смештај на бродовима.

Хеликоптери

Хеликоптер је летелица која се креће ваздухом помоћу ротора, за разлику од авиона ког покреће елиса и одржавају крила у ваздуху. Поред тога хеликоптер полеће вертикално, без залета, јер ротор својим обртањем ствара узгон (вучну силу).

Израелска „лешѐћа мула“

У савременим ратовима хеликоптер се показао као веома ефикасно борбена и транспортна летелица, због својих способности да узлеће и слеће исправно. Он може летети ниско и користити конфигурацију земљишта и пошумљеност за маскирање лета.

За летећу пешадију занимљиви су мали хеликоптерски једноседи. Први хеликоптери једноседи појавили су се пе-

Помоћу штапа и канапа

Кинез Ву Шонгујан, иако има 20 година, израдио је 2009, такорећи помоћу штапа и канапа, летелицу с једним седиштем, коју покреће хеликоптерски мотор од 150 кубика. Он је иначе студент физике, а каже да је то урадио као брзу лекцију да покаже како лети хеликоптер. Према његовим речима тај хеликоптер намењен је за лични транспорт. Уградио је уређаје који су неопходни да би контролисао параметре лета. Управља се дојстиком и педалама, којима се одржава гас и мења брзина кретања. Делове за оквир, седиште и рам, на који је причврстио мотор са роторима, купио је у три супермаркета. Тиме је добио сто посто домаћу летелицу која може да се користи за обуку пилота и стицање рутине у спортом летењу.

десетих. Имали су погонски мотор од 150 до 230 КС, веома добре летне карактеристике и могућност управљања. Из 1957. познат је „Хилеров мали једносед“ (Hiller Small One Man Helicopter) или „Хилеров ротоцикл“. Пешадинац је представљен као „хелитрупер“ (Helitrooper), војник који користи мини хеликоптер.

У Совјетском Савезу фирма „Камов“ представила је 1971. „камаз“ КА-56, јед-

Совјетски једносед хеликоптер „камаз“ КА-56

носеди хеликоптер који се могао спаковати у транспортну врећу. Називан је и једносед „торпедо“. Шездесетих, у Италији је приказан једноседи хеликоптер GEN H-4 који може да носи терет масе 75 килограма. Има два ротора и може да прелети 50 km са једним пуњењем резервоара. Звали су га и *Да Винчи хеликоптер*.

Америчка војска је 1983. експериментисала са једноседим хеликоптером за нападна дејства (Light Helicopter Experimental /LHX/ combat helicopter). Међутим, сви пројекти су остали на нивоу класичних хеликоптера са пуним садржајем опреме и наоружања. У Јапану је 2008. представљен једносед ADEYTO са коаксијалним елисним погоном.

Бројне су варијанте и модели летећих возила са ротором у виду платформе за једног човека. Једна од њих је и „егзоскелетно возило – скакач“ (Springtail Exoskeleton Vehicle) за личну употребу.

Ракетни појас

Ракетни појас или тачније ранац јесте индивидуални реактивни уређај за пребацивање људи кроз ваздух на релативно малим одстојањима. Први конструктори таквог транспортног средства били су Немци. У Немачкој су војни стручњаци пред крај Другог светског рата тестирали прототип ракетног појаса. Уређај је назван „небески јуришник“ (Himmelstürmer) који је у ствари више скакутао него летео. Могао је кратко да носи човека у прорачунатим скоковима ис-

под 15 метара. Трошио је мало горива, али му носивост није била завидна.

„Небески јуришник“ никада није летео довољно дуго да би постигао температуре опасне по људско тело тако да употреба заштитног одела није била неопходна, као на савременим ракетним појасевима. Немачке инжењеријске јединице користиле су ту летелицу за прелазак

преко минских поља, бодљикаве жице или водених препрека. Нема праве потврде о коришћењу на фронту у реалним ратним условима. Уређај није био намењен за коришћење у обичним трупима. Крајем рата запленили су га савезници, али никада није тестиран. Касније се уређају губи сваки траг, али је ипак одиграо значајну улогу у развоју америчког ракетног појаса „Jat Pack“. Након рата, 1951, „Аероџет генерал корпорацион“ потписује са

Јонски погон

Персоналне летелице на погон са електромагнетском јонском пропулзијом су још један историјски покушај да се осавремени та врста летећих возила. Калифорнијски „Лични летећи систем“ заснива се на том принципу погона. Летелица користи јонски мотор, а гориво је инертни гас ксенон. Летелица опремљена јонским моторима може са истим износом горива да постигне 10 пута већу брзину од оне са класичним погоном. Количина ксенона која излази из трастера веома је мала. При највећем потиску, систем користи свега 3,25 mg у секунди, тако да за 24 сата непрестаног рада „под пуним гасом“ треба само 280 g ксенона. Пројекат је почео да се реализује 1980. године. Развој ракетног појаса ће се свакако наставити.

Летећи бестрзајни топ

Као и на свако моторно возило, тако је и на летећу платформу могуће поставити бестрзајни топ, ракетни бацач, бацач граната, митраљез, противавионски митраљез, бацач бомби, разбацивач противпешадијских и противтенковских мина, уређаје за задимљавање бојишта, радаре и различите сензоре, уређаје за транслацију дигиталних сигнала, сателитски и пријемник ГПС сигнала, релеје за радио везу, сигналне уређаје, те бројне друге специјалне системе које војска користи у оружаном борби.

Америчком армијом уговор о градњи првог ракетног појаса.

Године 1960 „Bell“ промовише своју верзију ракетног појаса. Погон: водоник-пероксид (Принцип рада мотора састоји се у реакцији водоник-пероксида у присуству катализатора, у овом случају сребра, при чему се ствара висока температура, а кисеоник за 1/10 милисекунде повећа своју запремину 5,000 пута, што ствара огроман потисак). Први употребљиви ракетни појас израдила је компанија „Bel aerosystems“ из САД и представила га 1961. у Форт Јустису (Fort Eustis). Састојао се од два ракетна мотора везана појасом за леђа човека. За гориво је кориштен водоников пероксид, а правац и висина лета подешавали су се ручним командама. У даљем развоју испробани су разни концепти са млазним, ракетним и другим врстама мотора. Данас се користе углавном за егзибиције и експерименте, а још постоје идеје за војном применом.

Америчка копнена војска је тај концепт назвала SRLD и развијала у Команди за транспорт, истраживања и инжењеринг. Њихов инжењер Харолд Грахам је 20. априла 1961. са тим летећим појасом извео први лет. За 13 секунди прелетео је даљину од 262 m, на висини од 18 m, брзином 96 km/h. У закључку комисије Копнене војске САД наводи се да је он идеалан за пешадију при преласку изнад минских поља, река и за коришћење у амфибијским дејствима. После више хиљада полета, тај летећи појас представљен је и

пред председником Кенедијем октобра 1961. године.

Пројекат је потом примењен у Вилијемовој истраживачкој корпорацији. Први лет уприличен је 7. априла 1969, а Мајкл Тајлор био је пилот који је летео 26 минута. До 1992. бројни истраживачи и инжењери покушавали су да начине свој ракетни појас. Забележено је да је ракеташ Ерик Скот из Даласа својим ракетним појасом на авио-митингу у Лондону прелетео 46 метара за 26 секунди, направивши неколико пируета у ваздуху са окретом од 360 степени. Касније је наступао на разним приредбама по свету.

Швајцарац Ивес Роси, некадашњи пилот борбеног ловца, наставио је истраживања у коришћењу ракетног погона. Начинио је крила дужине око три метра, од специјалног платна протканог угљеним влакнима и комбиновао кон-

струкцију са ракетним мотором. Испробао га је 2007. у Шпанији. Он је спојио својства ракетног погона и коришћења ваздушног узгона крила да би лебдео попут падобрана. У следећих пет година експериментисао је са више врста мотора властите конструкције. У контролни уређај уградио је електронске компоненте и тако могао компјутерски да контролише летне параметре. Ракетно крило с једним пуњењем горива омогућило му је да прелети 2.500 метара. Користио је мотор 30 секунди и лебдењем на крилима остао је у ваздуху још четири минуте. Брзина лета била је 190 km/h. У 2010. овај ракетни човек настава да промовише своје летеће крило по свету.

Летеће платформе

Летеће платформе су хибридне хеликоптерске или сличне летелице које за погон користе један или више ротора, а полећу усправно и исто тако слећу. Имају и назив VSTOL летелице (Vertical and/or Short Take-Off and Landing – вертикално или кратко полетање и слетање). Прва идеја родила се у Немачкој 1930. када је авион „јункерс ЕФ 009“, конструисан тако да полеће директно у ваздух без рулања по писти, постављен на реп. Идеја није реализована иако је то требало да буде јуришни ловац. Затим су Немци 1944. замислили и пројектовали авион „фокевулф“ (Focke-Wulf FW Triebflugel), који је такође полетао вертикално помоћу млазних мотора.

Израелски X-Нoук

Прво возило високих маневарских способности, које је произвео „Урбан аеронаутик“ из Израела, јесте X-Нoук. То је летелица која се покреће роторима уграђеним у тело. Мали ротори омогућавају кретање напред и назад, лево и десно и горе-доле. Прототип је произведен 2010, а тестирање заказано крајем године или почетком наредне. Након тестирања, предвиђена је комерцијална продаја за потребе војске, полиције, специјалних служби и друге потребе.

Идеја је била инспиративна за израду летећих платформи за једног човека. Већ 1955. Американци представљају Де Лакеров DH-4 хеливектор „аероцикл“ (De Lackner DH-4 „Heli-Vector“/HZ-1 „Aerocycle“), а исте године и Хилерову летећу платформу „павни“ (Hiller VZ1 Pawnee). Потом следи неколико година

NASA у трци

Марк Мур ваздухопловно инжењер из NASA-е, конципирао је и пројектовао летелицу названу „Пуфин лично ваздухопловно возило“ (Puffin personal air vehicle). То је летелица са вертикалним полетањем и слетањем, заснована на најновијим сазнањима стручњака из NASA-е из области аеродинамике и погона. Има хеликоптерски погон са два тилт-мотора (искошени мотори) који се постављају вертикално за узлетање, а хоризонтално за лет. Висина летелице је 3,7 метра, дужина 4,4 m, маса 136 килограма. Мотори су електрични, масе 45 kg, од 60 КС, што обезбеђује носивост пилота од 91 килограма. Лети брзином 150 km на час, а са једним пуњењем батерија може да прелети даљину од 80 километара.

Јетрацк летећа платформа

Ракеташ на аеро-митингу у Мелбурну 2005.

развијања класичних летелица са вертикалним полетањем, да би 1958. била представљена Куртис-Рајтова платформа VZ-7 (Curtiss-Wright VZ-7), названа летећи цип. Све те летеће платформе развијане су за потребе америчке војске.

Исте године у августу је тестиран и Бенсонов „проп-коптер“ (Bensen B-10 „Prop-Copter“) са два мотора Мак Кулох Б-10 од 72 КС (The B-10, 72hp McCullochs), са хоризонтално постављеним роторима, који су омогућавали вертикално полетање и слетање и хоризонтални лет.

Реализација сличних пројеката настављена је тек 1980. са Вилијамсовим X-џет „сигвеј“ са бензинским мотором (Williams X-Jet/WASP „Segway“). Четрнаест година касније полетео је и PAM-100B „индивидуално возило подизач“ (June, 1994, PAM Individual lifting vehicle ILV).

Неколико година касније, августа 1997, фирма „Аеро-дизајн и производња“ представила је летећу платформу „хумингбид“ (Aero-Design & Develop-

ment Hummingbird). Развој летећих платформи се унапређује па је 2004. конструисан „спрингтаил егзоскелет“ (Spring-tail Exoskeleton Flying Vehicle EFV-4A Solo-Trek XVF). Trek Aerospace израдио је 2007. летелицу X-Houk средње величине која је могла да носи осморо људи и пилота.

Како се унапређује и развија савремена технологија и напредује наука наставља се развој нових пројеката. Тако фирма „Фалкс ваздухоплови“ (Falk Air Vehicles) планира коришћење економичнијег погона са хибридним електричним мотором који се напаја сунчевом светлости. Њихова летелица (Falks hybrid-electric tilt-motor concept) користи 10 l горива за сат борбеног дејства, док за време лета може користити соларну енергију. Иначе, реч је о малој, лакој и управљивој летелици са великим маневарским способностима, специјално конструисаној за војну употребу. Завршени прототип представљен је 2009. на аеро-митингу у Фарнсворту (САД).

Летљ возила са крилом и мотором

Падобрани и параглајдери

Према дефиницији падобран је направа за смањење брзине падања тела кроз атмосферу. Служи за безбедно спуштање људи и материјала на земљу, из ваздухоплова у лету. Првенствено су конструисани како би падобранац из слободног пада успорио брзину свога тела и ублажио „динамички удар“ при-

Малезијски ракетни појас

Чак и земље које су сматране за инфериорне у наоружавању и опремању својих војски, осавременују се савременим летачким платформама. Једна од њих је и Малезија, која је за потребе своје војске развила властити концепт ракетног појаса.

ликом отварања падобрана из „пуне брзине“ тела. Омогућено је меко и безбедно спуштање на земљу.

Идеје се јављају пре појаве првих ваздухоплова, у виду вештачких крила, кишобрана и слично. У Кини су 1306. акробати падобраном скакали са високе куле за време једне свечаности. Леонардо да Винчи је још 1495. направио скицу пирамидално обликованог падобрана, а 1605. Фаусто Вранчић из Шибеника, у својој књизи „Mashinae novae“, објављује у бакрорезу слику човека са падобраном, која се сматра најстаријим приказом падобранца.

Историја нам говори да је француски физичар Жан-Себастијан Ленорман начинио падобран и скочио са торња опсерваторије у Монпељеу. Падобран је имао куполу, конопце и рам за седење. Куполу је држао отвореном жичани рам на доњој ивици платна. Падобране сличне израде, али гломазне, тешке и непрактичне, почињу употребљавати посаде балона. Рус Глеб Иванович Костељников конструисао је 1911. падобран који је имао савремене особине и облик, био је лаган, чврст и могао се отворати после одвајања од авиона, без обзира на положај. Купола је била од

Футуристичка верзија пешадинца

У футуристичкој верзији летећег пешадинца, поред егзоскелета, војник може носити летећи ранац, балон на надувавање, ракетни појас и друге системе који ће му повећати покретљивост у борби.

свиле, конопци су били подељени у две групе и причвршћени за крајеве веза. Пакован је у ранац.

Током 1913. конструисан је уређај за аутоматско безбедно отварање падобрана, а од 1922. постаје обавезни саставни део опреме посаде ваздухоплова.

Постоји више типова падобрана: за спасавање, спорт, за спуштање терета и специјални. Савремени падобрани имају облик крила и омогућавају управљање летом. Падобранство је активност која подразумева слободан пад са одређене висине, где се за приземљење користи падобран, а постало је интернационални спорт од 1951. године.

Возило за три димензије

Јапанска „Хонда“ пројектовала је возило за коришћење у три димензије: под водом, на копну и у ваздуху, названо „тркач“ (Honda Racer 2025). Пројекат би требало да се реализује до 2025. године. Мултифункционално возило има сонар за вожњу под водом, више врста сензора и команде за вожњу по тлу и за управљање у ваздуху. Наравно, све контролише компјутер. Возило има савремен футуристички дизајн, и помало личи на неког великог инсекта. Крила се склапају према напред и тако побољшавају аеродинамичке квалитете при роњењу и кретању по тлу, а шире се и омогућавају узгон при летењу.

У пројекту је предвиђено да такво возило крене из Лос Анђелеса и пређе копненим целе САД, затим под водом Атлантик, прелети Европу и Азију и да се за 24 сата спусти у Јапану.

MOLLER M200X летеће возило

Падобранац контролише правац и брзину падобрана са конопцима који се зову „команде“, са држачима за руке који се зову „хваталке“, које су закачене за падобран. То му омогућава да може веома прецизно да слети на жељено место на земљи – меко и безбедно. Већина модерних спортских падобрана су „самонадувавајуће“ коморе (обично седам или девет) у облику крила (профил) који обезбеђују савршену контролу брзине и правца.

За разлику од падобрана, параглајдер је ваздухом напуњено (рам-аир) падобран-крило, којим се полеће затрчавањем и слеће, такође, на ноге. При слободном лету параглајдером, у мирној атмосфери, за минут смањи се висина лета за око 100 метра. Уколико постоји ваздушно струјање увис, веће него пропадање параглајдера, лет може да потраје сатима. Пројектовани су за слободно летење, за разлику од падобрана којима је намена спуштање. Светски рекорд у дужини прелета параглајдером је 324 километара, а у трајању непрекидног лета од 11 часова! У новије време на параглајдере се прикаче лаке конструкције налик на картинг возила, са вентилаторским мотором, што вишеструко побољшава њихове летне карактеристике и омогућава боље управљање летом.

Ове особине падобрана и параглајдера коришћене су за специјална дејства и агенти, извиђачи или специјалци спуштали би се иза противничких борбених линија падобраном, неприметно. У Другом светском рату све војске света користиле су падобрански десант као посебан тактички поступак којим се је-

диница спуштала на погодне објекте, најчешће изненадивши противника и дејствовала по њему омогућавајући главним снагама да брже напредују.

И савремени ратови показују да предности коришћења падобрана и параглајдера остају као тактички поступак који омогућава да интервенише брзо у било ком делу света у року од 24 часа.

Скоро све армије света имају своје специјалне падобранске јединице, а код нас је то била 63. падобранска бригада. Падобранске јединице најчешће се користе за борбена дејства на тежишту акције, противоклопну борбу и дејства у насељима (градска борба), за дејство у планинским и снежним условима, за амфибијско-десантне операције (на во-

Tiranno летећи ауто са шилли-ројторима

ди и под водом) и за снајперске акције и диверзије. Наравно, постоје и други бројни задаци који се могу поверити падобранцима у оружаном борби.

Међу најсавременијим дејствима падобранских јединица треба споменути да је 2004. године у Авганистану употребљена 173. падобранска бригада „Battle Company“, подржана авијацијом и хеликоптерима, извела борбена дејства у долини Коренгал, и задатак извршила у току једног дана.

У пројекту Ваздухопловне снаге 2025 (Air Force 2025), а и у студији „Блиставе снаге“ (Brilliant force) посебно место имају јединице које задатке извршавају коришћењем треће димензије – ваздушног простора. Међутим, мало је података о конкретним пројектима који се реализују за америчку војску, осим на-

челних формулација о задацима које би извршавале.

Савремене концепције

Развој, експериментисање и представљање нових савремених летелица за једног човека (One man fly concept) или борбени тим, указује на неколико промена у савременој војној проблематици. Вероватно је на помолу нова тактика употреба копнених јединица, посебно пешадије, али ће се иновирати и стари концепти.

Мисао је увек ишла испред технологије, с обзиром на то да идеје о употреби таквих летелица постоје одавно. Међутим, нова борбена техника пружа неслућене могућности за управљање борбеним дејствима, па ће се унапредити познати концепти употребе разних летелица и увести бројне новине у тактичким дејствима на бојишту. Од операције „коњићев скок“, како су у бројним ратовима представљане ваздушно-десантне операције, па до комбиноване употребе више типова споменутих летелица, није велик корак. Битно је сагледати све могућности које пружа савремена борбена техника и наоружање, оспособити јединице и појединце да је користе и из ње извуку максимум.

Футуристички концепт

Необичан, али функционалан футуристички концепт огледа се у пројекту CCC (Concept car transforms into a

personal helicopter). Реч је о возилу којим доминира округла кабина са елисом и репним ротором, који се могу скупити када се возило креће по земљи. Тај концепт назива се и *Zui dizajn* (cirzar), а омогућава једноставно претварање возила у летелицу. Округли облик кабине омогућава да се за кретање по тлу користе покретни погонски кружни точкови, већи од кабине, а који се ослањају на саму кабину с леве и десне стране. Кокпит је у кабини, заштићен стаклом. Постоје две команде за покретање и вожњу по тлу, у виду цојстика, за летење и ножних педала.

Москито концепт

Данијел Коциба из Хамбурга (Немачка) конципирао је 2004. два типа малих летелица са роторским мотором. Први тип назван је „москито“ (Mueske), а предвиђен је за превозење једне особе и нешто личног пртљага. Изузетно је прилагодљив концепт за личну употребу, у полицијске, војне или спасилачке сврхе. Други тип је двосед, а назван је „хумел“ (бумбар). Може да понесе две особе, а према речима конструктора, основна конструкција може да буде летеће такси возило или да га користе противпожарне службе, специјалне градске службе и друго.

Ако погледамо основну карактеристику борбених дејстава, а то је брзина, сасвим је јасно да је знатно повећана брзина савремених малих летелица. То значи да њихова употреба у савременим борбеним дејствима има многобројне предности у односу на брзину дејстава копнених снага. С друге стране, много је већа управљивост таквих летелица, што опет даје нови квалитет коришћења треће димензије у оружаном борби.

Поред тога, њихова масовна производња је много јефтинија него савременог борбеног авиона или хеликоптера.

Дејство авиона и противоклопних хеликоптера на пример, након ваздушне подршке пешадији, није више јед-

ноставно и рентабилно у уништавању појединачних ватрених тачака на бојишту. Савремени ратови показују и то да су класични авиони за ваздушну подршку и хеликоптери, на малим висинама, изузетно осетљиви на дејство ручних ракетних противавионских система. Посебно се то односи на употребу у урбаним дејствима. У тим ситуацијама веће летелице могу успешно да обезбеде контролу ваздушног простора, осматрање и извиђање. Због тога је много једноставније употребити летећег пешадинца, који с напретком савремене војне технологије може имати исту покретљивост као авион или хеликоптер, али и одговарајућу убојитост. Кад се томе дода и већа прецизност дејства, онда се добије и квалитет плус на страни употребе малих летећих возила у борби.

Има наговештаја да се у Авганистану и Ираку, у борби са терористима, а посебно у урбаним борбама, увелико експериментише са употребом и те врсте технике у непосредним тактичким дејствима, укључујући и борбене беспилотне летелице. ■

Никола ОСТОЈИЋ
(Крај)

Италијански вишецевни ракетни лансер Firos

ЛАТИНСКА ПРАКТИЧНОСТ

Италијански вишецевни ракетни лансер Firos 30 можда припада хладноратовској ери, али је у употреби и данас. Одликује се, пре свега, великим дометом за свој калибар, одличном заштитом и покретљивошћу, а можда његову најјачу карактеристику представља савремен начин попуне. Према овој задњој одлици, иде раме уз раме са најсавременијим оруђима те врсте у свету, а супериоран је у односу на већину актуелних типова, чак и оних најновијих.

Током хладног рата, ретко је која западна земља поклањала већу пажњу вишецевним ракетним лансерима. Владало је мишљење да су „нерентабилни“, што је строго гледано и било тачно, јер су ракете одувек биле скупље од пројектила цевне артиљерије за ватрену подршку, а с друге стране, прецизност је била мања. Из тог разлога је за уништење

„тачкастог“ циља, утрошак муниције и укупно узевши, цена уништења таквог циља, била већа. Међутим, тиме је потпуно игнорисана чињеница да циљеви често нису тачкасти, већ просторни, да је брзина гађања одувек била од великог значаја, па није било времена за корекцију ватре и коначно, психолошки ефекат потпуног уништења веће површине у сукобу са слабије обученим про-

тивником имао је често за последицу потпуни колапс одбрамбеног положаја.

Вредност вишецевних ракетних лансера показала се још у Другом светском рату, где су их користиле практично све зарађене стране, али су континуирано развијани након тога само у СССР-у. Многим идеолошким савезницима СССР је продавао те системе, па су се у локалним ратовима показале њихове вредности. Зато су се и западне земље вратиле њиховом развоју, а циљ је најчешће био да се парира сјајном совјетском БМ-21 „град“, калибра 122 mm и обично са 40 лансирних цеви, монтираних на обртном постољу камиона.

Стандардни домет овог система са ракетама коришћеним током хладног рата био је 20.380 метара. Та бројка је западним конструкторима била циљ који треба достићи и превазићи, како би се парирало у контрабатирању. Једна од земаља која је врло озбиљно схватила овај задатак јесте Италија, односно компанија SNIA BPD, која је сопственим средствима развила фамилију система Firos, од којих је најмоћнији Firos 30. Упркос чи-

њеници да је Италија у међувремену прихватила амерички систем MLRS, Firos 30 задржан је у наоружању и то с добрим разлогом, односно разлозима.

Избор калибра

Развој овог система започео је седамдесетих и трајао је прилично дуго и Firos 25 завршен је 1981, а извезен је у Уједињене Арапске Емирате и још две државе – спекулише се о Сирији и Либији, вероватно у мањим количинама. Калибар тог система је 122 mm, као и код система „град“, што, наравно, није била случајност. Наиме, Firos 25 може да користи и ракете система „град“, што му повећава атрактивност из више разлога. Први разлог је могућност употребе ракете из сопственог арсенала, уколико постоје и совјетске, а други је употреба заплењених противничких ракета у случају рата. Што је још било важније, ос-

тварен је домет од 25 km (са касетном бојном главом 22 km), а имао је изванредно решен систем попуне празног лансера. Док се код система „град“ то обављало ручно, ракета по ракета, Firos 25 имао је два контејнера са по 20 лансирних цеви, укупно 40 ракета. Контејнери су били постављени на обртну платформу и поред ручне попуне, могли су да се једноставно замене дизалицом, постављеном на возилу за попуњу. Возило за попуњу носило је још два борбена комплета, односно два пута по два контејнера са по 20 лансирних цеви.

Једну батерију чинила су три различита типа возила: једно командно са системом за уривање ватром, шест лансирних возила и шест до дванаест пратећих возила за попуњу. Тако је у оквиру једне батерије било укупно 480–720 ракета. Камион Mercedes Benz са погоном бхб био је основа, вероватно на захтев клијентата, међутим, то се убрзо променило, појавом усавршеног система Firos 30.

Усавршен систем

Батерија система Firos 30 задржала је претходну конфигурацију, са свим предностима брзе попуње контејнерима капацитета 20 ракета (укупно 40 ракета на једном лансеру). Међутим, постојале су три корените измене: ракете су знатно побољшане, платформа је измењена у корист домаћег камиона бхб IVECO са оклопљеном кабином, а усавршен је и систем за управљање ватром.

Ракете су у односу на претходника, према укупним габаритима, остале готово идентичне: маса без бојне главе 39,5 у односу на 39,3 kg, а маса унитарне бојне главе 26 у односу на 18 килограма. Дужина без бојне главе је код Firos 30 нешто мања – 2,075 m, код Firos 25 2,098, али је зато дужина бојне главе повећана – 740 mm у односу на 658. Тако је укупна дужина ракете задржана, али је домет са унитарном бојном главом повећан на 34 km, а са касетном бојном главом на 30 километара. То је омогућено другачијим ракетним мотором снажнијег импулса (6.000–5.000 kg/s), притиска (210–190 kg/cm²) и нарочито дужине рада од 2,05 s у односу на 0,96 секунди.

На систему Firos 30, коришћено је неколико типова унитарних и касетних

Време попуње

Попуњу је могуће извести релативно брзо – од пет до седам секунди, зависно од увежбаности посаде возила. Та брзина знатно је већа него код других система. Примера ради, код система „град“ и „ураган“, време попуње је између 15 и 20 минута, док је код „смерча“ чак 36 минута. MLRS има нешто бржу попуњу од совјетских, али и даље мању од система Firos – брзина попуње је девет минута за прву верзију и нешто краће за побољшану верзију M270A1. Од Firos-а, већу брзину попуње имају само чехословачки РМ-70 и домаћи „огањ“, који обезбеђује попуњу за свега два минута јер други борбени комплет ракета калибра 122, или 128 mm, носи на возилу и има аутоматизован систем попуње.

бојних глава, где је маса касетних нешто већа и износи 31 килограм. Од унитарних, ту је разорна, парчадно-разорна и запаљива пуњена белим фосфором, док су код касетних на располагању две врсте бојних глава пуњених различитим типовима мина и бојна глава са бомбицама. Први тип касетне бојне главе може да понесе шест противоклопних мина са милиметарским радаром за откривање оклопних возила и магнетним упаљачем. Други тип носи противпешадијске мине, али у већем броју у односу на претходни тип – 66 комада, док је последњи тип пуњен са 77 вишенаменских противпешадијско-противоклопних бомбица.

Иако су димензије ракета два система практично остале исте, масе ипак нису, а то се одразило и на масу модула: модули напуњени ракетама система Firos 25 имају 1.566 и 1.806 kg (са унитарном и касетном бојном главом), односно 1.710 и 1.810 kg за систем Firos 30. Без обзира на то, у случају потребе, систем

Систем Firos 30 са лансером у маршевском положају

Firos 25

Firos 30 може да користи и ракете система Firos 25, а и система „град“ различитих произвођача.

Конечно, трећа измена подразумевала је постојање две варијанте система – једна са мануелним системом управљања, где је акценат на нижој цени и једноставности и други, са аутоматским системом управљања. Тај систем има навигациони систем, серво и балистички компјутер, који обезбеђује посади да обавља врло прецизне топографске и балистичке прорачуне.

У акцији: *Firos 30*

Након заустављања, систем може да отвори ватру за пет минута, односно свега један, уколико је присутан аутоматски систем управљања. Свих 40 ракета могуће је лансирати за 10 секунди, док се борбени положај може напустити за један минут или 30 секунди са аутоматским системом управљања. На тај начин, остварена је велика вероватноћа преживљавања у условима контрабатирања, а томе доприноси и оклопљена кабина возила, са заштитом од стрелачке муниције и парчади граната.

Попуну је могуће извести релативно брзо – траје 5–7 секунди, што зависи од увежбаности посаде возила. Та брзина је значајно већа него код других система. Примера ради, код система „град“ и „ураган“, време попуне је између 15 и 20 минута, док је код „смерча“ чак 36 минута. MLRS има нешто бржу попуну од совјетских, али још увек мању брзину од система *Firos* – брзина попуне је девет минута за прву верзију и нешто краће за побољшану верзију M270A1. Од *Firos*-а, већу брзину попуне имају само чехословачки РМ-70 и домаћи „огањ“, који други борбени комплет ракете калибра 122, односно 128 mm носе на самом возилу и имају аутоматизован систем попуне, који обезбеђује попуну за свега два минута. Прве ракете могу се лансирати за око пет минута,

Возило за *џојуну* са два борбена комплета и дизалицом

али у случају потребе даљег ватреног дејства, следећи борбени комплет може се лансирати тек након дужег времена, јер је резервни борбени комплет који се носи на возилу потрошен.

Firos 70

Firos 70 требало је да буде систем калибра 315 mm, повећаног домета од 70 km и са борбеним комплетом од четири ракете, распоређене у два лансера са по две ракете. Иако о томе нема поузданих података, није искључено да би се ове ракете лансирале са истог возила, па чак и са исте платформе као и ранија варијанта, уградњом другачијих лансирних модула, чиме би се обезбедила могућност лансирања и старијих ракета.

Уколико би био завршен и постао оперативан овај систем би представљао равноправног противника совјетском „смерчу“, калибра 300 mm и истог домета, а и бразилском систему *Astros 2* са ракетама калибра 300 mm и домета 60 километра. Међутим, *Firos 70* никад није завршен, за шта постоји неколико разлога. Први је крај хладног рата, који је ставио тачку на многе амбициозне системе на истоку и на западу. Други разлог је одлука Италијана, односно компаније SNIA BPD, да се прикључе конзорцијуму за производњу система M270 MLRS. Иако је овај систем у основној верзији са касетном бојном главом имао домет од 32 km, дакле на нивоу *Firos 30*, имао је одређене предности – могућност лансирања већих ракета типа ATACMS знатно већег домета у односу на основни MLRS али и у односу на системе *Firos 30*, па чак и *Firos 70*. Наиме, основна верзија ATACMS имала је домет од 165 km, док је постојао потенцијал за додатно повећање које је у каснијим верзијама резултирало дометом од чак 300 километара.

Зашто систем *Firos 30* није био успешнији на светском тржишту? Основни разлог је касно време појављивања и конкуренција у виду система MLRS. Наиме, када се појавио *Firos 30*, MLRS је био већ оперативан, а када је и италијанска армија прихватила MLRS, дилеме више није било.

Firos 30 остао је у употреби само оружаних снага Италије, где и даље поносно служи раме уз раме са највећим конкурентом. С временом, MLRS је доживео динамичан развој – домет ракета калибра 227 mm је са 32 km повећан прво на 45–50, а онда и на 60–70 километара. Такође, важно је да је уведен систем ГПС навођења, што се показало као рентабилније за системе већег калибра као што је MLRS (227 mm и 610 mm за ATACMS који се користи из истог лансера), него мањег у виду *Firos* (122 mm).

Тренутно, није реално да Италија развије неки нови, сопствени вишецевни ракетни систем. Та времена су прошла, чак и за богате земље. Дошло је време сарадње и поделе трошкова развоја, уз у старту обезбеђене релативно велике поруџбине. ■

Др Себастиан БАЛОШ

АЛТАЈ БУДУЋИ ТЕНК

На сајму наоружања IDEF – 2011 у Истанбулу, маја ове године, турски произвођач оклопне технике „Otokar“ представио је макету у природној величини будућег турског тенка MITÜP Altay, за који се наводи да ће од 2015. почети да се производи серијски у количини од 1.000 јединица. Тенк ће бити по стандарду треће генерације унапређених оклопњака са најсавременијим решењима дизајна и подсистема возила.

Турске оружане снаге са више од пола милиона људи (442.000 на одслужењу обавезног војног рока) друга су оружана сила у НАТО-у и осма на свету. У копненој војсци располажу великом флотом оклопних борбених возила (ОБВ) већом од 10.000 јединица: гусеничних оклопних транспортера и борбених возила пешадије је 4.829, од тога су 1.698 БВП типа AIFV, 1.380 ААРС и 650 оклопних транспортера

АРС домаће производње (око 3.000 старијих ОТ типа М113 АРС су у стокovima); 3.306 основних борбених тенкова (и око 1.980 старијих М-48А5Т1/Т2, од којих је око 1.200 у складишним депоима); око 800 самоходних артиљеријских оруђа за ватрену подршку на гусеничним шасијама; 178 самоходних минобацача; више стотина самоходних лансирних оруђа за ПО борбу и ПВО; око 500 оклопних возила точака и других ОБВ специјалне намене.

Бројна оклопна техника

Основну масу тенкова представљају тенкови друге и треће генерације који су модернизовани у Турској у сарадњи са америчком, немачком и израелском војном индустријом. Реч је о модернизованим тенковима (398) Leopard 1А3/1А4 по стандарду немачког Leopard 1А5 са турским СУВ-ом типа Volkan, тенковима М-48 Patton (2.220) преоружаних топом 105 уместо 90 mm, тенковима М60 Patton пренаоружаних (170) топовима 120 mm уз помоћ Израела – названих М60 ТМВ (турски) или Sabra Mk II MBT (израелски назив). У току је завршна фаза унапређења тенкова Leopard 2А4 (преузето 298 возила из Немачке +56 у 2010.) по стандарду најновијег Leopard 2 Revolution, који у Турској има ознаку Leopard 2 TNG (турски Leo-

pard 2 нове генерације) или само Leopard 2NG.

Према тим капацитетима Турска је најјача армија НАТО-а, после

САД, а по броју тих средстава достигла је пету позицију у свету (после САД, Русије, Кине и Индије). И према буџету за одбрану та држава заузима високу позицију – међу 15 земаља (15,6 милијарди долара планирано лане). Турске ОС учествују у више мировних операција снага УН и интервенција НАТО-а, а деценијама имају немирни источни део земље због немира и нерешеног статуса Курда.

Толики број оклопних средстава сврстан је у оклопне (14) и механизоване бригаде (14), механизоване дивизије (2), дивизију за обуку (1), у саставу 10 корпуса и четири армије КоВ. Основна разлика између оклопних и механизованих бригада је у броју тенковских и механизованих батаљона у њиховом саставу. У оклопним бригадама су по два тенковска, два механизована батаљона и два самоходна артиљеријска батаљона (дивизиона), а у механизованим бригадама по два механизована, један тенков-

ски и један самоходни батаљон (дивизион). Према споразуму СФЕ оружане снаге редуковале би се на 425.000 људи под оружјем, али се број оклопних средстава не би мењао. Међутим, како је већи број оклопних борбених возила старије и средње генерације, чији експлоатациони ресурси истичу, МО Турске планирало је да радикално модернизује своју оклопну „флоту“ производњом великог броја нових оклопних средстава у домаћој индустрији, развијених по сопственим пројектима. У наредном средњорочном периоду планира се производња око 1.000 тенкова, 2.700 тактичких оклопних возила точкаша (од 0,5 до 10 т носивости), 480 возила типа MRAP (4x4), више од 1.000 борбених возила и ОТ (6x6 и 8x8), 80 самоходних ракетних ПОЛ, наставак модернизације гусеничних ОТ и БВП, који су иначе на вишем технолошком нивоу, те конверзија старијих типова тенкова у специјална инжињеријска и логистичка возила.

У сарадњи са Републиком Корејом производи самоходно оруђе 155 милиметара Firtina (произвела око 150 оруђа од планираних 350). Турска војна индустрија је у последњих неколико деценија достигла висок технолошки ниво производње ОБВ, точкашких (Otokar) и гусеничних (FNSS), са бројним типовима возила, било модернизацијом раније примљених из САД, Немачке и Енглеске, било по сопственим пројектима. Такође, настављају интензивну техничку сарадњу са компанијама из САД, Немачке, Израела, Русије, Британије, Републике Кореје и Сингапура. Последње две деценије извезла је око 25.000 различитих врста и модела војних и оклопних возила у 15 земаља.

Историјат

Турска се 1994. бавила проценом да ли да започне производњу домаћег тенка по страном лиценци. Тестирали су неколико страних тенкова, али је одлучено да се од те замисли одустане на одређено време, због скупоће, а да се убрза модернизација тенкова набављених из САД, затим из Немачке. До 2010. модернизовани су старији тенкови до нивоа последњег модела немачког унапређеног Leopard-1A5, али је у току за-

Тенк „алтај“ с леве стране

Кућола лево назад

вршетак модернизације примљених тенкова Leopard 2A4 из Немачке, који је приказан на IDEF-2011 у Истанбулу. Управо та модернизација треба да послужи као припрема и провера оспособљености турских развојних и индустријских капацитета за нови домаћи тенк Altay MBT.

Актуелни Пројект новог тенка M TÜR Altay одвија се већ више година. Тенк је добио име по некадашњем турском генералу – Fahrettin Altay, командант коњичког корпуса у првој половини 20. века. У току 2005. израђена је Студија изводљивости и усвајање модела производње домаћег тенка. Захтев Подсекретаријата за одбрамбену индустрију МО (SSM) предат је Конзорцијуму „Koç Holding“ са главном компанијом „Otokar“, да понуди предлог основне концепције будућег тенка. Током 2006. рађен је претпројекат. Марта 2007. уговором између Подсекретаријата од-

брамбене индустрије и Извршног комитета за одбрамбену индустрију – DIEC (под председавањем премијера турске владе) и холдинга „Otokar“ потписан је Уговор за пројектовање и развој пројектовања домаћег тенка „алтај“ вредан 500 милиона долара. Предвиђен је развој четири прототипска модела, и да комплетирање прототипске партије, лабораторијска тестирања подсистема и функционално полигонско испитивање покретљивости и гађања (до фазе квалификације за почетак серијске производње), буде завршено за 78,5 месеци, како би серијска производња могла да почне 2015/2016. године.

Компанија „Otokar“, као интегратор и одговорни финалиста пројектовања, развоја и производње, после тендера склопила је уговор са јужнокорејском Агенцијом за одбрамбене технологије (ADD) и компанијом „Hyundai Rotem“, о уступању Турској технологије примењене на новом јужнокорејском тенку K-2 Black Panther. Рачуна се да ће око 60 одсто технологије бити примењено у развоју „алтаја“, али ће са напретком турских развојно-производних капацитета тај проценат бити смањиван до нивоа потпуне самосталности турске индустрије.

Априла 2009. подсекретар за одбрамбену индустрију М. Бајар изјавио је на IDEX-2009 у Абу Дабију да ће се турски тенк производити коришћењем до-

Провера способности

Тенк M60T MBT (или Sabra Mk II MBT) јесте варијанта израелског унапређеног тенка M60A3 (серије M60 Patton) – Magach 7C. Крајем марта 2002. Турска је склопила уговор са Израелом за модернизацију 170 својих тенкова M60 по стандарду тенка Sabra Mk II са одређеним побољшањима.

Прототип је прошао квалификациона испитивања 2005. и усвојен исте године. Уговор је предвидео укупна издвајања турске стране од 688 милиона долара. Тенк је финализован у Другом центру за одржавање Турске армије са компонентама које су развијене у Израелу и у Турској, у периоду од 2007. до 2009. године.

Основне карактеристике тенка су: маса 59 т, четири члана посаде, модулари пакет оклопне заштите, топ 120 mm M253 L/44, митраљез 12,7 mm M-85 у командировој куполици M-19 са којим се управља из унутрашњости тенка, кровни митраљез 7,62 mm M240, спрегнути митраљез 7,62 mm MG3A1 и минобацач 60 милиметара. Уграђен је компјутеризовани СУВ са термалном справом за командира. Балистичка заштита појачана је и према наводима еквивалентна је најновијем израелском тенку „меркава“ Mk 4.

Овај тенк био је провера спремности турске одбрамбене индустрије за нову етапу модернизације тенкова по моделу Leopard 2NG.

Сарадња

Како је „Отокар“ одабран за главног произвођача као финалиста који је одговоран за пројектовање, израду прототипске партије, тестирање и квалификовање прототипског тенка за усвајање за серијску производњу, после испитивања у возњи и гађањима, та фирма преузима на себе и финализацију објекта и серијску производњу. Занимљиво је да успешни произвођач савремених гусеничних ОТ и БВП, компанија FNSS, није изабрана за носиоца развоја и производње новог тенка, већ „Отокар“ који производи ОБВ и транспортна возила точкаше.

Да би успешније извео припремне послове до серијске производње, „Отокар“ је склопио уговор са јужнокорејском компанијом „Hyundai Rotem“ о уступању технолошких искустава, која су примењена на новом корејском тенку K-2 Black Panther. Када се заврши процес развоја и почне серијска производња, Турска ће задржати сва права на сопствени дизајн, права интелектуалне својине и одлуке да ли ће укључити тај тенк у трговинску размену за другим земљама.

Прототипски развој четири објекта новог тенка обухвата три фазе. У првој фази су: основна концепција на основу техноекономске анализе, тактичке студије и усвајања тактичко-техничких захтева, израда претпројеката система и подсистема и виртуалног модела у 3D форми. У другој фази је израда детаљних пројеката прелиминарне конструкције и критичка анализа пројекта. Трећа фаза предвиђа завршетак главног пројекта, израду четири прототипских возила и квалификовање за серијску производњу уз развој и производњу подсистема, њихово усвајање, интегрисање подсистема у функционални објекат и квалификационо испитивање подсистема и система као целине.

За подизвођаче радова уговорено је учешће турских компанија које су се у претходном периоду бавиле производњом ОБВ, наоружања, оптоелектронских система и одговорна за развој домаћег СУВ-а, радио-уређаја и командно-информационих система (C4I).

мањих капацитета и да је у току фаза развоја модела тенка у природној величини, те да ће прототип бити понуђен за три године. „Алтај“ је први пут приказан у формату 3D августа 2010, када је потврђен међдржавни споразум Турске и Кореје о сарадњи на Програму турског тенка. На сајму IDEF-2011 у Истанбулу приказан је модел прототипског тенка „алтај“ у природној величини.

Најновије вести наговештавају завршетак израде прва два прототипска возила спремна за функционално испитивање у другом половини 2012, а друга два наредне године, како би се целокупан програм испитивања и квалификовања за усвајање у наоружање, завршио у задатом року. Рачуна се са четири серије од по 250 тенкова у финалној производњи.

Паралелно са развојем нових подсистема тенка, погонског блока, уна-

пређењем електронских система, муниције, оклопа и других елемената, предвиђена је могућност уношења измена унапређених компонента у току серијске производње, што је један од разлога за примену модуларности конструкције. Биће на техничко-технолошком нивоу генерације III+, односно у врху савремених тенкова.

Према данашњим прогнозама, цена једнога серијског тенка „алтај“ износила би око 5,5 милиона долара, што је мање од сличних пројеката на данашњем тржишту, попут јужнокорејског новог тенка K-2 Black Panther (8,5 милиона долара). Међутим, рачуна се на јефтинију производњу због коришћења домаћих капацитета и радне снаге, велику серију од 1.000 тенкова, евентуално и на могућност извоза. „Алтај“ ће по мери увођења у оперативну употребу замењивати старије тенкове серије M-60 и Leopard 1Т.

Државна компанија за металопрерађивачку производњу и хемијску индустрију – МКЕК одговорна је за основно оруђе, челичана „Рокестан“ обезбеђује оклоп, а позната је по томе што је у граду Кирикале још 1943. био развијен први прототип турског тенка, али није ушао у серијску производњу. Октобра 2010. „Отокар“ је потписао уговор са немачким фирмама MTU и „Renk“ за обезбеђење погонског блока, а Извршни комитет одбрамбене индустрије Турске (DIEC) донео је решење о развоју националног мотора који би требало да буде појачан на 1.800 КС (1.320 kW). Очекује се да серијска производња тенка почне 2015/2016. године.

Дизајн и заштита

Тенк „алтај“ пројектован је по класичној концепцији основних борбених тенкова са четворочланом посадом, без аутомата за пуњење топа и стандардним распоредом унутрашњег простора: управно одељење возача напред, борбено у средини оклопног тела и у куполи, а моторно-трансмисионо позади. Предвиђа се да маса тенка буде од 61 до 65 t (по другима око 60), што је више од јужнокорејског К-2 за минималних пет тона. ТрЕбало би да се тенк креће највећом брзином до 70 km/h и да има способност кретања испод воде на дубини до 4,1 метра. У којој мери ће се задате перформансе испоштовати, видеће се у процесу развоја прототипских возила и евентуалних измена на одређеним елементима у почетној етапи производње.

Конфигурација основног облика тенка блиска је дизајну немачких унапређених тенкова Leopard 2A5/A6, који су представљени задње две године. Место возача је на средини управног одељења, а не десно као у „леопарду“. Оклопно тело је дуже од јужнокорејског К-2, са седам уместо шест потпорних точкава. Конструкција шасије израдиће се од ваљаних плоча завареног челика, профилисаних тако да обезбеди поуздану заштиту од највећег броја РБГ и ПО пројектила тенкова и ПОР. Опстанак тенка на бојишту и преживљавање посаде у случају поготка подићи ће се на виши ниво уградњом модула додатног оклопа и применом ЕРО оклопа, али нове генерације, који не угрожава пратећу

Прелазни модел

Тенк Leopard 2NG (нове генерације) приказан на IDEF - 2011 у Истамбулу, маја ове године, представља турску варијанту немачког Leopard 2A4 Revolution, презентованог на EUROSATORY-2010. Немачка је испоручила са својих стокова Турској 298 тенкова Leopard 2A4, које су

турске компаније почеле да модернизују, првобитно под називом Leopard 2Т, да би се на IDEX-2011 у Истамбулу представила стандардна варијанта модернизованог тенка Leopard 2NG. Према виђеном и датим објашњењима компаније „Аселсан“, реч је о прелазном моделу будућег тенка MİTÜP Altay. По облику тенк се врло мало разликује од немачког унапређеног Leopard 2 Revolution, осим у детаљима.

Искуства турске одбрамбене индустрије са овим тенком послужиле су за конкретизацију одлуке о примени појединих елемената и подсистема на новом домаћем тенку MİTÜP Altay, а представљају успело решење унапређења времешног тенка.

пешадију или посаду у тренутку активирања поготком противника. Модуларност композитног оклопа треће генерације омогућиће замену са новим модулима у случају оштећења, односно са савременијим – до којих ће се стићи током даљег развоја. Командир и нишанција имају заједнички отвор за улазак-излазак на крову куполе десно, а пунилац са леве стране на куполи.

Планирана је уградња система активне заштите тенка који се развија у сарадњи са јужнокорејским произвођачем. Није саопштено да ли је реч о систему за оптоелектронску заштиту са ометањем навођења ПО пројектила, са ИЦ мамцима, ласерским и радарским ометачима навођења ракета, уз активирање БДК и ометање навођења у завршној фази путање, какав је САЗ „штора“, примењен и на српском тенку М-84АБ1. Или је у припреми систем за спречавање погађања тенка и уништавање, или физичко спречавање пројектила да погоде тенк, какав је САЗ „арена“, или израелски Trophy, односно Iron Fist. Као компензацију дугова руске

стране Кореја је увезла 36 руских тенкова Т-80У и систем активне заштите „арена-е“, али је према писању у стручној штампи унапредила тај систем развијајући свој пројекат на бази искуства са руским системом. У том правцу се сада одвија сарадња и код тенка „алтај“, али се прате новости и у другим земљама. Остаје да се нагађа да ли ће „алтај“ имати и електронски систем заштите од ПТ мина, које се активирају електронским сигнаима, што је такође део пакета заштите српског тенка М-84АБ1.

Предвиђа се заштита од запаљивих боца, ПТ мина и ИЕС, а стандардно ће бити уграђен систем за спречавање настанка и гашење пожара и НХБ заштиту. Како је део топовске муниције предвиђен да се ускладишти у ниши куполе, на крову ће бити одбацијуће плоче, које би детонација муниције одбацила и ублажила последице за посаду. Структура основног оклопа није позната, али је предвиђен развој композитног оклопа у домаћој челичани и ваљаници, у сарадњи са јужнокорејском компанијом. На крову тела и куполе поставиће

се панели додатног оклопа и ЕРО због заштите од пројектила који дејствују на кров тенка. На приказаном моделу није монтирана решеткаста заштита од кумулативних пројектила, каква је примењена на унапређеном моделу Leopard 2 NG.

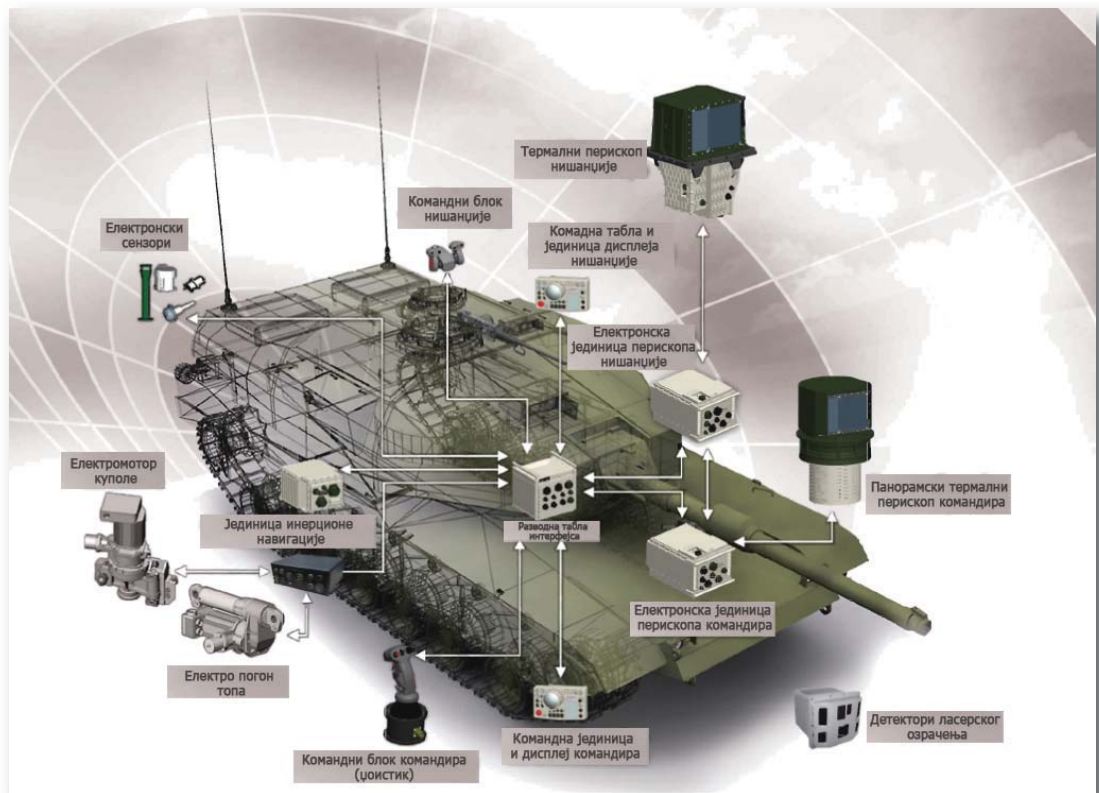
Наоружање

Наоружање тенка састоји се из основног оруђа, топа 120 mm L/55 глатке цеви, која на устима има дефлектор за аутоматски прорачун савијања цеви током гађања. Борбени комплет топа је 42 једноделна метка са полусагоривом чауром. Спрегнути митраљезом са топом је калибра 7,62 mm, а тешки митраљез 12,7 mm монтиран је на даљински управљану платформу на куполи. БДК

ће бити на лансерима по ободу куполе (по осам са обе стране). Турски пројекат тенка не предвиђа уградњу аутомата за пуњење топа, који је био разматран по узору на корејско решење за К-2.

Компанија „Аселсан“ већ има искуства у развоју и производњи система за управљање ватром и оптоелектронских уређаја за осматрање и нишањење, укључујући и термалну камеру за ноћ и отежане услове осматрања дању. У току раније модернизације тенкова Leopard 1Т (162 тенка) развила је и уградила савремени СУВ Volkan са модерним компонентама система: ласерски даљиномер са заштитом очију нишанције, дигитални балистички рачунар, ТВ (CCD) камера за осматрање дању и термална камера за ноћ и отежане услове осматрања дању (ATS-T Aselsan), метеосензор, независно стабилисане нишанске справе (панорамска за командира), дефлектор за елиминацију утицаја савијања цеви на прецизност гађања, уношење података а за сваки тип пројектила, сензоре за нагиб куполе, за константно праћење захваћеног циља и друго. Из камере се слика преноси на дисплеје нишанције и командира.

Елементи система за управљање ватром

Компанија „Аселсан“ развила је и унапређену варијанту СУВ-а Eagle Eye (означава се и као Volkan II) са бољим карактеристикама. Такође, са израелским компанијама (IMI) развила је лиценцно компоненте за компјутеризовани СУВ за тенкове М60Т (Sabra Mk II). За „алтај“ је предвиђен унапређени модуларни компјутеризовани СУВ Volkan III, који је „Аселсан“ развила у сарадњи са специјализованим одељењем одбрамбене индустрије за софтвере (STM) за примену на ратним бродовима. Она је одговорна и за развој система за командовање у борби применом електронских командно-информационих система (КИС) за прикупљање и преношење информација (С4I) радиофонским, телекомуникацијским и дигиталним сигнаlima. Приказ борбене ситуације и распореда снага на електронској мапи КИС-а и примена система за навигацију ГПС саставне су компоненте тога система.

Стабилизација топа пројектована је за обе равни са командама (joystick) за нишанцију и командира, омогућавајући им да гађају из топа и спрегнутог митраљеза са свога места. Командир ће имати

приоритет у избору циља и одлуци за отварање ватре. Он има панорамску нишанску справу, а за нишанцију је уграђена у кућиште на куполи. Справе су независно стабилисане у односу на оруђе. Уређај за праћење циља обезбеђује да се прати аутоматски све док нишанција/командир не промени одлуку о гађању другог циља или одустане од дејства. Он омогућава праћење циља и када зађе иза природне маске – растиња.

Митраљез 12,7 mm је на платформи STAMP/II компаније FNSS, која има искуства у производњи куполица са даљинским управљањем митраљезом 12,7 mm на својим ОБВ типа ACV и AIFV. Платформа је стабилисана, а за нишањење и навођење командир користи засебне уређаје и команде и има могућност кружног дејства. Подесан је за гађање надвишавајућих циљева, што је погодност за урбане борбе и на брдско-планинском земљишту.

За топовску муницију нема поузданих информација, али се из досадашње сарадње са Израелом на пројекту тенка М60Т (Sabra MkII) претпоставља да се ради на обезбеђењу најсавременијих

топовских поткалибарских и вишенарменских разорно-кумулятивних пројектила, једноделних са полусагорљивом чауром. Може се очекивати да ће њихова балистичка својства, пробојност оклопа и разорно дејство бити на нивоу немачке и израелске муниције, која пробија стандардни RHA челик дебљине до 800 mm на 2.000 метара. Вероватно ће бити развијен и ласерски вођени пројектил за гађање на даљинама од 5 до 8 km (слично руском „рефлекс“ M119M или израелском LANAT). Да ли ће се користити и интелигентна муниција са сензорским упаљачем за напад у кровне површине циља, слична јужнокорејском пројектилу KSTAT (у чијем развоју је учествовала и немачка фирма Rheinmetal), може само да се нагађа.

Мотор највеће снаге

Покретљивост тенка биће обезбеђена применом немачког турбо-прехраниваног дизел-мотора од 1.100 kW (1.500 KS) MB 873 Ka-501 фирме MTU и хидромеханичке полуаутоматске трансмисије HSWL 295 (Renk) са мењачем за континуирани пренос снаге (5+1 степен), а помиње се и аутоматска трансмисија LSGF-3000 са 6+2 степена преноса. Трансмисија нуди поуздано управљање тенком при кретању највећом брзином (до 70 km/h) и лакше савлађивање кривина на путевима, захваљујући промењивом полупречнику заокрета. Управљање се обавља помоћу волана. За прототипску партију и прва два лота серијске производње (250+250 јединица) задржаће се поменути мотор и трансмисија, за које је „Отока“ потписао октобра 2.010. Уговор о испоруци са немачким компанијама MTU и „Renk“.

За другу фазу производње тенкова „алтај“ (250+250 објеката) планира се уградња јачег домаћег мотора од 1.800 KS (1.329kW), који је у развоју. Тај мотор сличан је немачком новом MT883 Ka500/501 серије MTU 880, развијеном по стандардима Euro Power Pack, али од 1.500 KS, уграђен је у француске тенкове Leclerc продате Уједињеним Арапским Емиратима, а опитован је на британском Challenger II и америчком M1A2 Abrams. Мотор је компактно конструк-

ције, мањих габарита (1,49 x 0,97 x 0,73 метара) од стандардних мотора, те је потребна мања уградбена запремина за око 35 одсто и дужина краћа за приближно 0,5 до 1,0 метар. Рационисањем запремине моторно-трансмисионог одељења добиће се простор који може да се искористити за уградњу помоћног мотора – генератора, размештај других уређаја и подсистема, евентуално повећање борбеног комплета муниције и друге потребне опреме. Са агрегатом MB873 Ka-501 обезбеђена је специфична снага тенка 23–25 KS/t, зависно од коначне масе возила.

У другој варијанти са јачим мотором, у другој етапи производње, када се очекује уградња аутохтоног турског мотора од 1.800 KS, специфична снага биће већа (27–30 KS/t), зависно од конач-

потпорних точкова и четири носача гусеница, који олакшава ношење дужег оклопног тела, тежи оклоп и омогућава постављање боље балистичке заштите тенка. Дилеме су да ли применити хидропнеуматско вешање или еластична торзиона вратила са хидрауличним амортизерима. Иако није дефинисана коначна одлука, изгледа да је превладао став у корист другог решења – торзионог вешања са хидропнеуматским амортизерима.

Са програмом развоја и самосталне производње савременог тенка „алтај“, уз већ предузете опсежне захвате унапређења постојеће оклопне технике, посебно обимним програмом производње ОБВ точкаша у све три категорије по најсавременијој технолошкој концепцији, а и других оклопних средстава и са-

Поглед на „алтај“ из доњег предњег угла

не масе тенка. У оба случаја рачуна се на највећу брзину кретања од 70 km/h и могућност кретања испод воде дубине до 4,1 метра. Уградњом мотора од 1.800 KS турски тенк ће имати најјачи мотор који се данас уграђује у основне борбене тенкове. Вероватно да ће бити упитна и потрошња горива, која би вероватно била већ. Садашња процена радијуса кретања од око 450 km, захтеваће већи капацитет резервоара.

Гусенични ходни део сличан је као на немачком тенку Leopard 2, са седам

моходних оруђа, нема сумње да ће Турске копнене снаге имати значајну позицију у стратегији одбране суверенитета земље и запажен допринос у мисијама мултинационалних снага НАТО-а и мировних активности УН. Међутим, такав тенк је концепцијски прилагођен и за изазове операција високог интензитета и супротстављања снагама са савременим оклопним наоружањем са којима Турска војна доктрина, хипотетички, такође рачуна. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

ХЕРОЈИ ИЗ ДРУГОГ ПЛАНА

Шестог јуна ове године навршило се 67 година од највеће десантне операције у историји човечанства – искрцавања у Нормандији. У тих неколико драматичних дана у светску историју ушле су до тада непознате географске одреднице попут Сент-мер-Еглиз, Пуан-ду-Хок и Вијервил, а памте се и подвизи војника и морнара. Међутим, постоје они чији је допринос помало заборављен – то је британска 79. оклопна дивизија, популарно названа „Хобартове карикатуре“.

Камен спотицања у односима између СССР-а, Велике Британије и САД дуго времена било је питање „другог фронта“. Стаљин се упорно борио да натера савезнике на конкретне кораке у отварању „другог фронта“ на Западу, чиме би се смањило притисак фашистичке Немачке на Источном фронту. Међутим, готово до краја 1943, тачније до техранске конфе-

ренције британски премијер Винстон Черчил и председник САД Френклин Делано Рузвелт нису на себе прихватили обавезе да разраде планове за десантну операцију у Европи. Тада је договорено да се „други фронт“ отвори у западној Европи током маја 1944. године.

Операција продора у северну Француску добила је шифровани назив „Оверлорд“ и започела је 6. јуна 1944, када су

се на обалу северне Француске обрушиле хиљаде тона пројектила и бомби. Циљ операције био је прост: после форсирања Ла Манша успоставити и утврдити стратешко упориште на француској обали у Нормандији.

О овој операцији, због мноштва документарних емисија, играних филмова и серијала, али и компјутерских игара посвећених тим догађајима, зна много готово сваки тинејџер. Овога пута прича је о заборављеним ратницима из другог плана, који су дали огроман допринос великој победи.

Атлантски бедем

Шансе за успех искрцавања у Нормандији зависиле су умногоме од карактера обалских одбрамбених инсталација Немаца, које су добиле име „Атлантски бедем“ („Atlantikwall“). Први пут се тај назив појавио у јесен 1940, када су за кратко време саграђене инсталације за четири артиљеријске батерије далеког домета на обали код Па-де-Калеа, али права намена била им је локалног карактера – да контролишу пловидбу у заливу.

И поред Хитлерове директиве из марта 1942, тек после неуспешног и крвавог искрцавања савезника код Дијепа изведеног 19. августа исте године почела је изградња одбрамбених инсталација на обали Ла Манша. Током 1943. и 1944. године изградња је посебно интензивирана. Дуж обале саграђена је линија бетонских одбрамбених објеката – бункера са артиљеријским оруђима и куполама са топовима запленим или застарелим тенковима окренути ка мору и пољска артиљерија која је покривала обалу.

Готово све инсталације припадале су Б (два метра армираног бетона) и Б1 (1–1,2 метра армираног бетона) категорији немачког стандарда за фортификације. Током тог периода употребљено је 13.302.000 кубних метара бетона и 1.200.000 тона метала и за то утрошено 3,7 милијарди рајхсмарака. До половине 1944. *Атлантски бедем* није завршен јер су недостајала новчана средства и грађевински материјал, па је план инжењеријских радова на обали Па-де-Кале био остварен 60 одсто, а на обали Норманди-

је само 18 одсто. Положаји артиљеријских батерија углавном су били спремни, али оруђа нису постављена свуда, а понегде су се артиљеријске батерије састојале од заплењених француских оруђа.

Почетком 1944. фелдмаршал Ервин Ромел добио је задатак да ојача одбрану. Он је сматрао да дотадашњи систем утврђења не може довољно добро да испуни своју улогу и по његовим упутствима подигнут је низ армирано-бетонских бункера дуж обале и на самој обали, а у плитком мору посејани су редови мина и челичних и бетонских препрека, како би се потенцијално искрцавање зауставило на самој обали. Велики део оруђа за „Атлантски зид“, укључујући чак и мине, бодљикаву жицу и препреке, скинуте су са старе „линије Зигфрида“, чак и са старих белгијских и чешких одбрамбених линија.

Неконвенционалне мере које је Ромел предузимао изазивале су озбиљна неспелања и спорове са осталим немачким високом официрима. По наређењу Ромела учињено је све што је било могуће да се направе препреке на путу савезника – постављана је бодљикава жица, ископано много противтенковских ровова, ескарпи, контраескарпи и јежева. У зонама погодним за слетање савезничких једрилица и доскок падобранаца укопавани су стубови (тзв. „Ромелови аспарагуси“ – „Rommelspargel“), побијани многобројни метални клинови, плављена поља, постављане „белгијске капије“ – челични рамови висине око три метра и масе 1.400 kg за запречавање проласка на путевима и обали.

На плажама и у плиткој води постављани су челични и бетонски „змајеви зуби“, пирамиде и јежеви направљени од старих железничких шина – сваки од њих могао је да оштети дно десантног чамца и избаци из строја гусеничне транспортере и тенкове. Тешке металне пирамиде од железничких шина постављане су на дно отприлике триста метара од обале и биле су међу собом повезане челичним сајлама које су десантним пловилима ометале прилаз обали. Током плиме, пирамиде се нису могле приметити у води. Пловила или амфибијска возила која би се насукала на те препреке постале би лака мета за обалску артиљерију.

На свим секторима обале погодним за десантирање постављана је велика количина брижљиво камуфлираних мина

Један од немачких артиљеријских бункера код Лонг-сур-Мера и осмајрачница на обали са које је навођена вајбра

„Белгијска капија“ или „Елемент Ц“ – до данашњих дана сачувана препрека првобитно намењена за употребу на „Мажино линији“, да би по наредби Ромела маса њих прикупиљена и из Белгије пренесена и распоређена на „Атлантском бегему“

(око шест милиона). Уз обалу, испод нивоа воде, постављено је мноштво специјалних мина „Küstenmine A“ (КМА) – „обалске мине А“ које су Британци прозвали „Katymines“. На француској обали, између Авра и Булоња, Немци су поставили тридесетак редова таквих мина са 40 до 150 мина у реду и само је на западној обали Француске касније разминирао чак 6.128 таквих експлозивних направа. То су контактне мине које су постављане на дубину 5–10 m и биле су намењене за потапање десантних пловила.

„Обалска мина А“ била је бетонски блок који се спуштао на морско дно. Са горње стране је била фиксирана конструкција у виду треношца на који се постављала метална антена са хемијским детонатором, а експлозивно пуњење, масе 70 kg, смештано је у шупљину у бетонском блоку. Како десантни чамцац може да прође изнад антене и да је при том не закачи, Немци су осмислили модифи-

кацију: на антену је причвршћена сајла са пловком па је до детонације могло доћи ако би десантни чамцац закачио и повукао сајлу. Ових мина није било довољно, те се убрзо појавила импровизирана копија КМА мина названа „Nussknackermine“, израђена од заплењених француских артиљеријских граната и металне шипке која би активирала упаљач гранате када би је закачио или

померио десантни чамцац.

Биле су постављане и једноставне импровизације са стандардним противтенковским минама „Tellermine“: најпре су то били прости стубови са минама „Mitterpfalf“, потом су стубове са минама почели да постављају под углом осигуране са треножним ослоњцима и то удаљене једне од других 10 до 15 метара – „Hemmbalk“. Од 304 потопљених десантних чамцаца око 150 настрадало је на тако припремљеним минским препрекама. Ту су биле и „Tellermine“, њих шест, причвршћене за сплав од дрвета који се конопцем „анкерисао“ за бетонски блок на дну – „Schwimmende Balkenmine“, те појединачне „Tellermine“ на пловцима – „Armsperre“. Све те импровизације имале су дискутабилну ефикасност јер „Tellermine“ нису биле израђене да дуго времена буду потопљене под водом.

Хобартове карикатуре

Успех савезника у Нормандији у доброј мери осигурала је инжењеријска техника посебно израђена за пролазак преко утврђених линија обалске одбране. Током првог дана искрцавања савезници су претрпели знато мање губитке од очекиваних – око 9.000 убијених и рањених уместо очекиваних 30.000–40.000. Амерички губици били су знато већи од британских, делом и због тога што су са извесним потцењивањем гледали на британске разраде инжењеријске технике. Често су амерички војници били неспремни да за кратко време савладају утврђену линију одбране противника.

Још од фијаска приликом искрцавања у Дијепу било је јасно да пешадија и стандардни тенкови не могу да се носе са разним препрекама током десантне операције, те су из тог искуства извучене поуке и зачете нове идеје. Указала се потреба за тенковима који могу да уништавају бункере и друге фортификације непријатеља, чисте минска поља, прелазе водене препреке и слично. Пошто такви тенкови нису постојали у нужној форми, требало је да се пре искрцавања у Нормандији конструишу и тестирају, а њихове посаде обуче за извршавање тих специфичних задатака.

Разрадом тих идеја и конструкцијом инжењеријске оклопне технике занимао се пуковник (касније генерал и носилац титуле „сер“) Перси „Хобо“ Хобарт, човек занимљиве војне каријере. Тврди се да је он праотац идеје онога што је постало познато као „блицкриг“, а познати британски историчар сер Бејзил Лидел-Харт описао га је у једној реченици: „Он је био један од малог броја војника које сам познавао а који се са правом може описати као војни геније.“

„Hottelbalk“ – низ импровизованих прејурека за десантне чамце, искошених греда са проширеним крајевима. У време пиле конструиције налазе се под водом.

Са Хобартом на челу, 79. оклопна дивизија постала је скуп најнеобичнијих, строго специјализованих оклопних возила инжењерије због којих је добила надимак „Hobart’s Funnies“ – у слободном преводу „Хобартове карикатуре“, мада се код нас среће и превод „Хобартови весељаци“ (реч „Funnies“ означава шлајфну комичног стрипа какви су се некада објављивали у дневним новинама).

У јединици је сваки војнички предлог који се тицао унапређења инжењеријских

машина пажљиво разматран. Испитивањима у команди дивизије, на полигону Орфорд, није било краја и Хобарт се тог задатка прихватио са великим ентузијазмом. Главни командант савезничких снага у Европи, генерал Двајт Ајзенхауер брзо је схватио важну улогу коју ће имати те необичне направе и заложиио се да се у САД, које су имале потребне ресурсе, произведе што више надградњи потребних Хобартовој 79. оклопној дивизији.

Током искрцавања у Нормандији возила те дивизије нису самостално учествовала у борбеним дејствима, већ су њени делови придодавани другим јединицама. Тенкисти-инжињерци били су одлично обучени за све начине извођења борбених дејстава и убрзо заслужили епитет једне од најбољих оклопних јединица савезника на Западном фронту.

Необична челична менаџерија

Савезници су велике наде полагали у пливајуће тенкове. Главно средство подршке пешадијским јединицама првог таласа требало је да буду пливајући тенкови типа DD (од Duplex Drive – двојни погон), а војници су ту скраћеницу дешифровали као „Donald Duck“ („Паја Патак“), што и није далеко од истине – тенк је заиста могао да лагано заплива, попут патке. Овакав начин обезбеђивања пловности изум је Николаса Штрауслера. Рад на пројекту Duplex Drive започео је још током 1941. и обухватао је разраду специјалне опреме која би обезбедила пловност, у почетку лаким британским тенковима, да би се касније показало како је амерички тенк М4 „шерман“ са дизел мотором добра платформа за овај пројект.

Опрема која тенку обезбеђује пловност састоји се од пар елиса на задњем делу тенка, покретаних тенковским мотором преко гусеница и екрана од импрегнираног платна постављеног око шасије тенка са компресором за надувавање вертикално постављених гумених црева. Да би се тенку обезбедила пловност, упумпан је ваздух под притиском у 36 гумених црева која су подизала и платнени екран, који је достигао висину од око три метра. Затим се тај екран осигуравао разним утегима и обручима и тиме је тенк био спреман да запливи.

Неконвенционални Хобо

Перси „Хобо“ Хобарт је за само неколико месеци током 1939. успео да британску 7. оклопну дивизију (касније названу „Пустињски пацови“) формира у Египту, реорганизује и од ње начини респектабилну јединицу, али је пензионисан 1940. због, како су тада говорили, „неконвенционалних“ идеја о оклопном рату. Потом, током 1941. под занимљивим околностима поново бива активан. Прекомандован је у британску 11. оклопну дивизију, али му 1942. наводно због година и нарушеног здравља, не дозвољавају да са јединицом оде у Тунис. Добија команду над 79. оклопном дивизијом која је само неколико месеци касније, у

Сер Перси Клегорн Стирлинг Хобарт (1885–1957) командант 79. експерименталне оклопне дивизије краљевске инжењерије

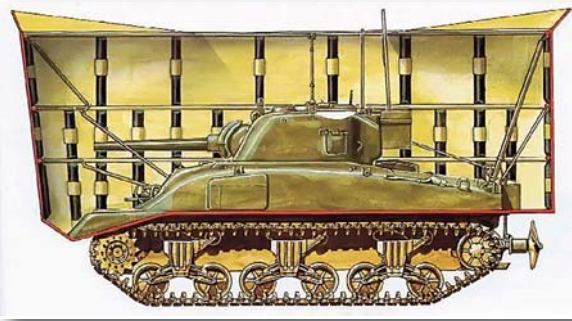
марту 1943, расформирана због недостатка ресурса. Међутим, догађа се још један обрт. Начелник Империјалног генералштаба фелдмаршал сер Аленбрук позива Хобарта да своју дивизију трансформише у специфично опремљену јединицу, што он није прихватио док није добио уверавања да ће то бити оперативна јединица. Дивизија тада добија име „79. експериментална оклопна дивизија краљевске инжењерије“, и постала је скуп најнеобичнијих, строго специјализованих оклопних возила инжењерије због којих је добила надимак „Hobart’s Funnies“ – у слободном преводу „Хобартове карикатуре“.

Ако из овог описа нисте схватили како су те силне тоне челика одржавале на води, ево једног баналне паралеле: поставите циглу у ведро и засигурно ће оно моћи да је одржава на површини. Пар елиса омогућавало је да „шерман“ DD постигне брзину на води већу од четири чвора. Управљање на плаву био је задатак командира тенка, који је стојећи на посебној платформи на куполи посматрао преко горње ивице екрана и тенк наводио веома простим кормилом. Када би тенк достигао обалу, елисе (које су добијале погон од гусеница) су подизане навише да не би закачиле тло, а екран би за неколико секунди био спуштен и сложен око шасије тенка, а тенк се даље користио као било који стандардни „шерман“.

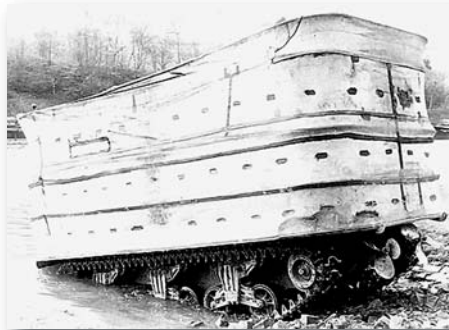
После практичне демонстрације „шермана“ DD британски адмиралитет остао је сумњичав поводом његове практичне примене, али су га пуковник Хобарт и фелдмаршал Бернард Монтгомери прихватили са великим ентузијазмом, кога су покушали да пренесу и на врховног заповедника савезничких снага генерала Двајта Ајзехауера. Због тога је до почетка искрцавања, тим тенковима опремљено десет америчких, британских и канадских оклопних батаљона. Њих су транспортовали велики десантни чамци типа LCT („Landing craft tank“) и то британски и канадски по пет, а амерички по четири „шермана“ DD. Обично би се DD тенкови „поринули“ у воду на око три километра од обале, пловили до ње и одакле преузели улогу ватрене подршке пешадијским јединицама и инжењеријским

„Шерман“ DD у борби: ватрена подршка француским моринцима из групе Филипa Кифера током борби недалеко од Уисирехама

Илустрација која показује „шерман“ DD са подигнутим екраном који ти обезбеђује пловност

„Шерман“ DD форсира водену прејреку

тенковима, а њихове посаде посебно су обучаване да погађају отворе немачких топовских бункера.

Учинак DD тенкова током искрцавања у Нормандији креће се од успеха до фијаска, али је генерал Ајзехауер сматрао да савезничке снаге без њихове подршке нису имале шансе да утврде своје положаје на обали. На сектору „Cord“, DD тенкови испунили су сасвим солидно свој задатак, иако су „поринути“ на око четири километра од обале. У том сектору море је било мирно и није било потопљених тенкова, осим једног на кога је на обали налетео десантни чамец, док је њих пет са истог LCT-а искрцано директно на обалу због оштећеног екрана водећег тенка.

На сектору „Голд“ DD тенкови „поринути“ су на свега око 650 метара од обале, али са закашњењем, јер у том сектору нису успели да заштите чистаче мина „шерман краб“. Море је било немирно, па је осам тенкова потонуло, док су се остали до-

копали обале, где им је значајне губитке нанела немачка одбрана, али је, генерално, напад успешно прошао. На сектору „Џуно“ свих 29 тенкова „поринути“ на више од 3,5 km од обале, дошли су до плаже, док један број канадских DD тенкова због немирног мора није напустио своје LCT. На сектору „Јута“ остала је само четвртина од укупног броја DD

тенкова јер су ту LCT-и претрпели знатне губитке које им је нанела немачка артиљеријска ватра. Преосталих 27 од 28 тенкова дошло је до обале са малим закашњењем и није се сусрело са јачим немачким отпором.

Међутим, на сектору „Омаха“ готово сви „поринути“ тенкови су потонули. Из америчког 741. оклопног батаљона, од 29 „поринутих“ DD тенкова, само су се два докопала обале, али су готово све посаде спасене. Остали тенкови из 741. и 743. оклопног батаљона (осим четири DD тенка) искрцани су директно на обалу. До данашњег дана остало је непознато шта је разлог за тако велике губитке. Зна се да је у том сектору било изузетно немирно море са таласима и до два метра, док је опрема DD тенкова била пројектована за таласе висине до једне стопе (нешто више од 30 cm). Очито, то су били услови за које DD тенкови нису били спремни. Уз то, ти тенкови из 741. оклопног батаљона били су из непознатог разлога „поринути“ на више од 10 километара од обале. Била је то несрећа која је само чекала да се догоди.

После искрцавања у Нормандији DD тенкови су модернизовани и коришћени су у још неколико операција, значајно са форсирањем Елбе код Артленбурга 29. априла 1945. године. Осим „шермана“, мала количина тенкова „валентајн“ опремљена је комплетима опреме која је обезбеђивала пловност, а тенкови су добили ознаку „валентајн“ DD. Они су у већини коришћени за обуку, али је неколико тенкова из британске 27. оклопне бригаде доживело борбену употребу приликом савезничког продора у Италију. ■

(Крај у идућем броју)

Драган АВРАМОВ

Снимко А. РАДИЋ

Авион МиГ-23МЛ са ознакама ЈРВ и ПВО 1992. у заводу МОСТ у групујуу ирачких МиГ-21

РАТОВИМА ОБЛИКОВАНА СУДБИНА

Руски ловац са промењивом стрелом крила – МиГ-23 – никада није уведен у наоружање нашег РВ и ПВО, али је један примерак носио југословенске ознаке. Реч је о авиону ремонтаном за Ирак, који је остао код нас најпре због Заливског рата, а потом и југословенског грађанског рата.

Авион МиГ-23 полако се повлачи са позорнице. Преостале су понеке летелице које се користе у основној ловачкој намени и фронтоски бомбардери МиГ-27, који и даље чине велики део инвентара РВ Индије. У Либији су, пак, до почетка оружане интервенције, ловци МиГ-23 били главни ослонац система противваздухопловне одбране.

Прича о старој слави МиГ-23 води у седамдесете када су то били престижни авиони и код главног корисника – СССР

и у низу савезничких држава. Силуета МиГ-23 лако се препознавала по промењивој стрели крила, која се сматрала за главни адут тог авиона – полетало се и слетало на максималном размаху од 16°, а при положају крила са стрелом од 45° до изражаја је долазила маневарбилност. На максималној стрели крила од 72° постижане су максималне брзине које су потребне за пресретачке задатке. Сложени хидраулични механизам ручно се покретао из пилотске кабине.

Производња

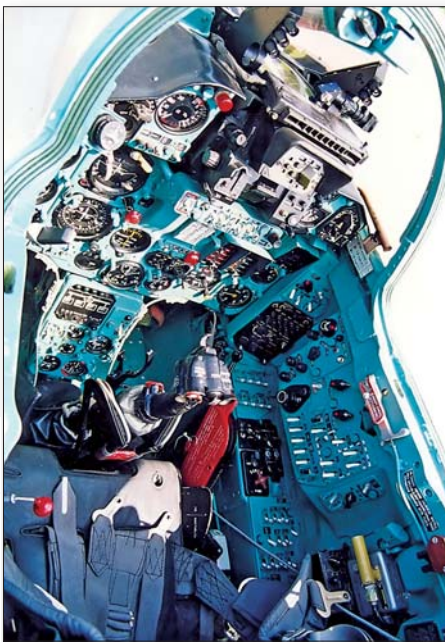
Први покушај бироа МиГ да пројектује ловца максималне брзине 2–2,3 маха погодног за полетање са релативно кратких полетно-слетних стаза био је прототип 23-01 из 1967. године. На том авиону комбиновани су млазни мотор за крстарење и два ракетна мотора за полетање. Делта крила била су једноставно увећана крила са МиГ-21. Због смештаја сразмерно великог радара (који је требало да буде једна од главних одлика ловца нове генерације) у носу авиона, уводници ваздуха премештени су на бокове. После неколико летова прототипа 23-01 у бироу МиГ схватили су да нису на правом путу и тим маштовитих и смелих пројектаната понудио је потпуно ново решење – са променљивом стрелом крила.

Нови прототип 23-11 полетео је 10. јуна 1967. године. За командама је био легендарни пробни пилот Александар Васиљевич Федотов, чије су примедбе уважавали пројектанати. Први лет Федотов је извео са крилом на 16°, наредни са променом до 72° и на трећем лету дошао је до брзине од 1,2 маха. После основног програма лета закључено је, јула 1968, да је промена стреле крила довела до вели-

ког смањења дужине полетања и слетања у односу на сличне авионе, затим да је пилотирање једноставно на свим режимима, а добијени су и велика почетна брзина пењања и велики долет на режиму крстарења. Технички проблеми и недостаци, природни за нови авион, решавани су у ходу, и паралелно је припремана производња.

Федотов је 28. маја 1969. извео први лет са првим МиГ-23С из серијске производње. Реч је о ловцу пресретачу са радаром РП-22 „сафир“ (какав и данас користе МиГ-21бис из наоружања ВиПВО ВС). Првих 50 МиГ-23С израђени су у фабрици „Застава рада“ у централном делу Москве. У међувремену, проведене су измене на крилу, тзв. модификације 2 – са повећаном површином и карактеристичним зубом. Стрела крила повећана је за 2°40', али су из практичних разлога у документацији авиона и показивачу остале старе вредности. Руски показивачи ионако нису били нарочито прецизни. Крило модификације 2 уграђено је на све подваријанте МиГ-23, почев од 1972, све изведене ловачко-бомбардерске подваријанте и МиГ-27.

Стандардни фронтоски ловац у РВ СССР седамдесетих био је МиГ-23М. Имао је „зубато“ крило, мотор Р-29-300 потиска 81,34 kN, односно 119,5–122,5 kN са ДС, осматрачко-нишански систем С-23С-Ш са усавршеним радаром „сафир-23Д-

Снимко Александар РАДИЋ

Пилоћска кабина МиГ-23МЛ број 23269

Ш“, ИЦ сензор ТП-23 и колиматорски нишан АСП-23Д. У наоружање су уведене полуактивно радарски вођене ракете ваздух-ваздух Р-23Р, даљине гађања циља величине ловца до 25 km у горњој и 14 km у доњој полусфери и инфрацрвено самонавођене ракете Р-23Т, које су требале да се користе против циљева изван визуелног контакта. У почетку је за блиски маневарски бој МиГ-23 носио ракете Р-13М, а касније Р-60.

„Зубащо“ крило

Авион МиГ-23М производио се масовно – од 30 до 40 комада месечно. За извоз је израђиван МиГ-23МС са осиромашеном авионицом и наоружањем у односу на основни пакет за фронтоску авијацију. Имали су радар и нишан са МиГ-21бис и нису користили ракете породице Р-23. Такви авиони летели су са ознакама неколико арапских ваздушних сила. Извозни еквивалент МиГ-23М са ознаком МиГ-23МФ извозио се у две подваријанте предвиђене за тржиште Варшавског пакта и Трећег света.

На основу искустава из јединица и нових техничких решења, настао је 1976. МиГ-23МЛ са појачаним мотором. Суфикс „Л“ представља скраћеницу за „лаки“, јер се, пре свега применом нове, знатно лакше електронике, уштедело на маси 1.250 килограма. Знатно су побољшани сви системи авионике.

Јуришници из породице МиГ-23

Јуришници изведени из ловачког МиГ-23 чине посебну породицу прилагођену намени – тим авионима нису били потребни велики пресретачки радари, али се тражила добра прегледност из пилотске кабине. Зато су уместо великог конусног носа имали кратак закошен са нишанско-навигацијским системом. Бочне стране кабине заштићене су панцирним плочама. Родоначелник породице јуришника – МиГ-23Б полетео је 1970. и уведен у серијску производњу годину дана касније. Накнадно су настали МиГ-23БН, БМ и БК са мотором Р-29Б-300 и усавршеним нишанско-навигацијским системом.

Показало се да авион треба модификовати у већој мери како би се приближио захтевима за јуришника. Зато МиГ-27 има

низ измена на крилима прилагођених лету са великим променама положаја центра масе са подвешеним бомбама и ракетама. Примењени су уводници ваздуха са

фиксним пресеком (уместо са промењивим) како би се поједноставила конструкција, додуше на штету високих брзина. Пуно труда уложено је у развој аутоматизованог навигационо-нишанског система којим се авион доводио до циљева са познатим координатама без визуелног контакта. Интегрисано је моћно наоружање – шестоцевни топ ГШ-6-30 калибра 30 милиметара са 260 граната.

Летелица МиГ-27 може да понесе до 4.000 kg борбеног терета на седам носача, укључујући вођене ракете; МиГ-27К, Д и М имали су усавршену авионику за јуришне задатке и проширени избор вођених средстава. Авиони МиГ-27 производили су се за фронтоску авијацију у фабрици у Иркутску, а МиГ-27Л по лиценци у фабрици ХАЛ у Индији.

Споља гледано, МиГ-23МЛ нема велики корен вертикалног стабилизатора, карактеристичан за прву генерацију двадесеттroje. Уместо мотора Р-29-300 уграђен је Р-35-300 потиска 83,79 kN без ДС и 124,5-127,4 kN са ДС. Авион МиГ-23МЛ има шест носача наоружања – четири подтрупна и два под фиксним делом крила. Могао је да користи ракете Р-24 са већим дометом (35 km у горњој и 17 km у доњој полусфери за „радарску“ Р-24Р и 11 km за Р-24Т) и побољшањима на електроници.

Производња једноседа завршена је 1984. и фабрика „Застава рада“ преусмерила се на једноседе МиГ-29. Двоседи МиГ-23УБ у Иркутску су се производили годину дана дуже од једноседа.

Поверљиво средство

У ремонтним заводима СССР од 1982. до 1985. значајан број МиГ-23МЛ/МЛА, који су се налазили на редовном ремонту, модификован је у МиГ-23МЛД. Низ измена био је усмерен на побољшање борбених одлика авиона у блиском маневарском ваздушном боју. Тако су проведене измене на аеродинамици и командама лета, интегрисан је радар Н008 са посебним модом за блиски бој и ИЦ самонавођене ракете Р-73, као изузетно вредан адут унутар визуелног домета. Споља се МиГ-23МЛД разликовао од МЛ по великим сребреним бацачима ИЦ и радарских мамаца, који су смештени на горњи део тупа.

Независно од њих, наменски се за самостални вид територијалне ПВО производио МиГ-23П (пресретач) са радаром Н006 и системом за навођење са земље. Одлике тог система сматране су за време хладног рата врло осетљивом информацијом па МиГ-23П није био на извозној листи и третиран је као поверљиво средство. У фабрици у Москви произведено је 4.278 једноседа МиГ-23, а у фабрици у Иркутску 769 тренажни двоседа МиГ-23УБ.

Већина авиона повучена је из наоружања током деведесетих. Чланице бившег источног блока жртвовале су те летелице у корист модернијих МиГ-29 или за одржавање јефтинијих МиГ-21. Листа корисника авиона од готово тридесетак

Несуђени извиђач

Почетком 1992, у време када се МиГ-23 23269 налазио у Бихаћу, разматран се план о томе да се модификује у авион за стратешко извиђање за потребе ЈРВ и ПВО. У то време у 352. извиђачкој авијацијској ескадрили у Бихаћу летела су четири МиГ-21МФ модификована за систем LORAP (Long Range Aerial Photography) са камером КА-112А за косо аеро-фото снимање територије са висина од 8.000 до 15.000 m у дубини до 150 километара. Ипак, МиГ-21МФ није био идеална платформа за тај систем јер се камера смештена у подвесник, масе 590 kg, великог попречног пресека, показала као превелик терет за мали ловачки авион. Само врсни пилоти летели

су на извиђачке задатке са LORAP-ом јер се због ниског клиренса није смело ни замислити „тврдо“ слетање које би оштетило софистициране уређаје.

Процене су указивале на то да би МиГ-23МЛ био погодна извиђачка платформа посебно због добрих перформанси на већим висинама лета, потребним за задатке са LORAP-ом. МиГ-21МФ са камером могао је да се попне до 12.500 m, али се на тим висинама тешко одржавала брзина од 0,82 маха, потребна за рад са аеро-фото камером. Са МиГ-23МЛ оперативна висина би се без тешкоћа подигла до 14.000 метара. Од намере за преправком одустало се првенствено због нерешеног имовинског статуса авиона.

На први поглед, МиГ-23 није елегантног дизајна, већ функционално и робустно средство рајне технике

држава свела се на ратно ваздухопловство Сирије. Може се само претпоставити да понеки МиГ-23 лете у РВ Кубе и Северне Кореје. У грађанском рату у Либији тамошњи МиГ-23 нису добро прошли. Неки су уништени пре стране интервенције (један побуњенички оборен је изнад Бенгазија у присуству ТВ камера), а неки у настојању савезника да униште систем противваздухопловне одбране.

Извозне варијанте МиГ-23МС и МФ нису се прославиле у рукама арапских пилота. Сиријски ловци „масакрирани“ су лета 1982. у сукобима са израелским F-15 изнад долине Бека. Два ли-

бијска авиона оборена су 1989. у кратком дуелу са „томкетима“ америчке ратне морнарице.

За поражавајуће резултате борбене примене МиГ-23 криви су, пре свега, недостатак квалитетне обуке и понекад лоши савети високих официра ПВО СССР, који су сматрали да се динамика ваздушне борбе може свести на математичке предвидљиве величине. Тактика у којој је МиГ-23 на средњој висини лета био мамац за израелске авионе, показала се неэффективном. У пракси, противникове летелице радарске осматрачке станице откриле би заседу.

Ратно ваздухопловство СССР извело је хиљаде борбених авио-полетања са МиГ-23МД у дејствима у Авганистану против муџахедина.

Ирачки авиони

Ирачани су средином седамдесетих набавили ескадрилу од 18 МиГ-23МС са осиромашеном авионицом и наоружањем. Касније су пристигле велике количине МиГ-23МЛ извозне подваријанте Б. У време ирачко-иранског рата пилотима МиГ-23МЛ поверавани су задаци пратње бомбардера и јуришника, заштите ваздушног простора изнад Багдада, Басре, великих рафинерија и положаја ирачке копнене војске.

Током осмогодишњег рата утрошени су ресурси већине борбених авиона, који су често одржавани према потребама, а не према „папирима“. Када се рат завршио, 1988, у РВ Ираку су припремили амбициозан програм обнове ресурса. Зато су са низом држава потписани уговори о ремонту и поправкама на авионима који су преживели велики број борбених задатака. Авиони су истовремено послати у више чланица Варшавског уговора.

Обратили су се и СФРЈ. Добили су понуду за ремонт МиГ-21 и (на посебан захтев) МиГ-23МЛ, иако је реч о авионима какви никада нису коришћени нити ремонтовани у домаћим заводима. На основу уговора потписаног 1989. требало је провести средњи ремонт МиГ-23МЛ и генерални ремонт МиГ-21СМТ. Носилац ремонта за ирачки програм био је завод „Змај“ из Велике Горнице, који се за потребе ЈРВ и ПВО бавио ремонтом свих МиГ-21, затим „галеба“ Г-4 и, са заводом „МОСТ“ из Батајнице, делио је ремонт „галеба“ и „јастреба“, према годишњем плану обнове ресурса. У последњим годинама постојања СФРЈ завод „Змај“ радио је изузетно квалитетно и припремао се за предстојећи велики задатак – освајање ремонта авиона МиГ-29.

Ремонт ирачких МиГ-21 за завод „Змај“ био је рутински задатак јер су добро познавали тај авион. Према званичним документима реч је о подваријанти са суфиксом СМТ, али су по свему ирачки авиони били еквивалентни МиГ-21бис. Једина већа разлика била је у томе што су имали „ер кондишн“.

Сиријски пилот мајор Агел Басем пребеглао је 11. октобра 1989. са авионом МиГ-29МД у Израел. Изнад Голанске висоравни пребеглао је границу и на висини од само 100 фита и брзини од 1.250 km/h слетио је после седам минута на аеродром Merugo (Israel defense Forces).

СНИМЦИ М. РИСТИЋ

Изворни ирачки евиденциони број 23269 на носу авиона

Тек је требало да се савлада проблем ремонта МиГ-23МЛ. Недостајала је техничке документације, барем за одржавање. Са РВ Мађарске постигнут је поверљиви договор према којем су од 18. септембра до 12. новембра 1989. два техничка официра (технички директор завода и шеф ремонта) и два пилота прошли преобуку на МиГ-23УБ и МиГ-23МФ у бази Папа код Балатонског језера у 1. ескадрили „Шаман“ (Sámán) 47. пука. Званично, документација могла се само добити на увид, али су домаћини прећутно дозволили да се у „антонову“ Ан-26 доведе машина за фотокопирање и да се кроз њу пропусти све што је било од значаја за радове на МиГ-23.

Преобуку за авион прошао је Омер Авдаковић, у то време пробни пилот завода „Змај“, а сада пензионер у Београду. Авдаковића су колеге из ловачке авијације сматрале, са пуно разлога, за живу легенду. Он је на МиГ-21 почео да лети 1968. у Бихаћу у 117. ловачком авијацијском пуку, који је те године дошао на тек завршени аеродром. У јединици и касније у заводу Авдаковић је имао прилике да „у душу“ проучи МиГ-21.

Други пилот на преобуци у Мађарској био је Жељко Мендаш, пилот МиГ-29 из 127. ловачке авијацијске ескадриле.

За рад са југословенским пилотима одређена су два искусна мајора – Ласло Варвогли и Карол Сопрони (погинуо је 1990. на аеро-митингу у бази Папа за командама МиГ-23МФ). Наши пилоти су током курса потпуно овладали са МиГ-23УБ/МФ, чак су увежбавали пресретачке мисије. Авдаковић се после повратка у „Змај“ укључио у рад на ремонту, а Мендаш се вратио у јединицу и никада није летео на ирачком МиГ-23МЛ.

Ремонт

Десет МиГ-23МЛ превезено је демонтирано у Ил-76ТД из Ирака до аеродрома Плесо. Прва два са ознаком РВ Ирака 23252 и 23269 примљена су 10. августа 1989. године. Остали авиони примљени су појединачно до 17. јануара 1990. по редоследу: 23292, 23267, 23260, 23279, 23288, 23278, 23290 и 23272. Одмах после пријема авиони су улазили у процедуру ремонта почев од дефектације, односно растављања на делове. Један авион остао је читав како би служио као пробни сто за проучавање параметара авиона, који су први пут у заводу скидани и обрађивани помоћу рачунара.

Челни авион за освајање ремонта био је 23269 (фабрички број 25056). Зато су радови на њему далеко предњачили у односу на остале. Авдаковић се сећа како

је пажљиво пратио све фазе ремонта да би што боље проучио авион, јер је преобуку прошао на МиГ-23МФ, а не на МиГ-23МЛ за који је одређен за пробног pilota.

Услед сложености задатка програм за први пробни лет после ремонта израђен је према моделу какав се користио за прве летове нових авиона у Ваздухопловном опитном центру. Зато су пилоти и техничари ВОЦ-а дошли у „Змај“ да прате припреме и први лет и водили су летачки део програма.

У припреми су изведена два затрчавања и заустављање, уз примену кочећег падобрана скинутог са МиГ-21бис. На првом лету 11. јула 1990. Авдаковић је за сваки случај оставио извучен стајни трап и крила на минималној стрели од 16°. Летео је на висини мањој од 1.000 метара брзином од 550 km/h.

Активности на „ирачком програму“ прекинула је агресија Садама Хусеина на Кувајт августа 1990. године. До тада је у Ирак већ враћен део ремонтваних МиГ-21СМТ, али је преосталих осам примерака и свих десет МиГ-23МЛ остало због међународног ембарга у правном лимбу. Донета је одлука да се обуставе радови на МиГ-23МЛ. У том тренутку осим авиона 23269, чији се ремонт сматрао завршеним, остале летелице биле су у различитим фазама ремонта – на 23292 проведено је 70 одсто радова, на 23267 – 60 одсто и на 23260 – 55 одсто. На још четири авиона завршено је 30–45 одсто посла, а на 23272 и 23252 урађено је само два, односно шест одсто посла. Авиони су конзервирани и требало је да остану у заводу до даљњег.

У међувремену, пред амбисом се нашао и СФРЈ. Радници завода „Змај“ долазили су редовно на посао, али се чекао тренутак када ће се све променити. У лето 1991. када су оружани инциденти били све чешћи већина радника послата је на одмор. Никада нису поново дошли у завод. Хрватска полиција окружила је завод и аеродром Плесо. Затворени су сви путеви око аеродрома и постављени бетонски блокови, јежеви и противтенковске мине на прилазима.

У пар километара простора између главног дела аеродрома и завода налазили су се одбрамбени положаји ЈНА са тенковима Т-55, борбеним возилима пешадије М-80 и самохоткама М-53/59. У заводу су били припадници 63. падобранске бри-

Снимко Милан МИЉЕВСКИ

У заводу МОСТ после преборавања југословенских ознака са приметним ушлицајем дугог сјајања на ошвореном простору

гаде. Размене ватре биле су честе па је, да би га сачували, МиГ-23МЛ смештен у једно од армирано-бетонских склоништа. Падобранци су намеравали да униште авион ако хрватске јединице уђу у завод.

Авдаковић је проучавао могућност за изненадни прелет авиона са рулне стазе уместо са полетно-слетне. То је испитао на следећи начин – провозао се брзо аутомобилом дуж стаза како би проверио дужину и прилике у околини. Процењено је да ће рулна стаза од 650 метара

бити довољна да се нађе у ваздуху и крене у пењање. Рачунао је на то да ће тенкови буком мотора прикрити покретање авионског мотора. Проблем су представљали положаји ПВО које је морао да прелети одмах после полетања.

Хрватске снаге су проверавале стање одбране аеродрома сталним борбеним узнемиравањем, али се пат позиција одржала током јесени 1991. с обзиром на то да су проценили како немају шансе да продру на аеродром. Преговарачи са обе стране, уз посредовање посматрача ЕЗ, потписали су 22. децембра 1991. споразум о неометаном исељавању завода на простор под контролом ЈНА. Велика сеоба завода морала се брзо провести и ирачки МиГ-23МЛ, а и остала техника, утоварени су у камионе и превезени кроз Босну до ремонтног завода „Мома Станојловић“ (МОСТ) на аеродром у Батајници.

Прелет

МиГ-23МЛ број 23292 демонтиран је за једну ноћ и припремљен за превоз. Авдаковић је добио сагласност да 23269 прелети. Извучен је из склоништа и прегледан. Уследило је разочарање јер се показало да је у лошем техничком стању. Кабину су морали да отворе силом, крила нису реаговала на команде, навигациони систем и радар нису радили, а неки од бранилаца аеродрома откинули су по неки део као сувенир на рат.

Снимко Александар РАДИЋ

Омер Авдаковић, пробни пилот завода „Змај“ поред МиГ-23МЛ

За пробу мотора (13. децембра) механичари су отворили хангар само онолико колико су оценили да је потребно за издвни млаз. Страхovalo се од саботаже, посебно када се установило да су резервоари горива празни, иако је требало да буду пуни. Проблем горива решен је тако што су из Бихаћа у Ан-26 превезена три пуна стандардна додатна резервоара за МиГ-21 од 490 литара. Затим, искоришћен је и Ан-26 који је долетео са пуним резервоарима – увучен је у хангар и постављен са крилом изнад МиГ-23МЛ како би се резервоари пунили слободним падом. Гориво су наточили директно уз помоћ мале бустер пумпе.

Прелет са аеродрома Плеса на бихаћки планиран је 14. децембра, али се од тога морало одустати због магле. Следећи дан био је последњи рок за пресељење завода и одлагања више није било. Авдаковић је сео у кабину одлучан да полети. Због високог ризика од отказа одлучио је да остави стрелу крила на 16° и да не увлачи точкове. Према условима договореним за пресељење, хрватска ПВО преузела је обавезу да неће дејствовати, али није било гаранција да ће тако заиста и бити. Зато је Авдаковић после полетања одмах подигао авион на висину изнад 4.000 m изван домета противавионске артиљерије и лаких преносних ракетних система. На руку му је ишла сумглица која је онемогућила захват циља са „стрелом-2М“.

Пред полетање МиГ-23МЛ техничари су се још једном позабавили хидрауликом крила због проблема који је могао да изазове талог хидроуља. Авдаковић је повукао команду у кабинџи, а један инжењер из ВОЦ-а полуку на хидромотору до које се долази после скидања неких 150 завртњева. Чуо се благи прасак и крило се померило до 40°. Мотор је после пробе угашен и брзо су завртњи враћени на место. Коначно, било је јасно да се стрела не сме променити. Авдаковић је полетео у 15.45 часова и кренуо са аеродрома Плесо после залета од око 600 метара маршрутом коју је одобрила хрватска страна – преко Сесвета и Иванић Града на југ до Бихаћа. Слетео је у 16.15 часова у зимски сумрак. Авион је смештен у претпоље подземне галерије „А“.

На аеродрому у Бихаћу, два дана после прелета, МиГ-23МЛ је променио озна-

ке – уместо ирачких добио је прописне ознаке ЈРВ и ПВО са петокраком. Задржан је изворни ирачки евиденцијски број 23269.

Авион МиГ-23МЛ задржан је у Бихаћу само краће време – колико је било потребно да се проведе детаљан технички преглед и потребне поправке. После једног пробног лета, јануара 1992, био је припремљен за прелет на исток. Авдаковић је полетео из Бихаћа 2. фебруара 1992. у 10 часова 35 минута и слетео у Батајницу у 11 часова и 10 минута. Формално, 20. марта 1992. године МиГ-23МЛ

примљен је у завод МОСТ на одржавање, а осталих девет авиона конзервирани су и смештени у 160. базу у Панчеву.

Авдаковић је имао само још једну прилику да лети на МиГ-23МЛ – 24. априла 1992. полетео је у 12 часова и слетео у 12.25 часова. Током тог лета достигао је висину од 4.000 m, уз пуну промену стреле крила.

После тога МиГ-23МЛ 23269 више није летео. Остављен је у кругу завода МОСТ да чека на решење статуса. Једина промена биле су нове ознаке 1992. године, када су и остали авиони ЈРВ и ПВО

остали без петокрака. Касније су националне ознаке префарбане тамнозеленом бојом у облику камуфлажне мрље.

Када је НАТО покренуо оружану интервенцију 24. марта 1999. у једном од првих налета пројектили су пали близу МиГ-23МЛ, али је авион преживео. До краја рата налазио се на путу аеродрома. Авион 23269 одвучен је трактором 12. новембра 2000. из завода МОСТ у музеј на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду.

Није дуго остао на том месту јер је Министарство одбране Ирака показало интересовање за статус авиона посланих на ремонт у „Змај“. Зато је авион 23269 изузет из музејске збирке и враћен у завод МОСТ. Потом су Ирачани изгубили интересовање за старе авионе. Ваљда ће, на крају, авион под бројем 23269 коначно бити враћен тамо где му је место – у музеј. ■

Александар РАДИЋ

После бомбардовања, марта 1999. године

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ МИГ-23МЛ

Погонска група: један турбомлазни мотор Р-35-300, потисак 83,79 kN без ДС и 127,4 kN у посебном режиму ДС горива за краткотрајни рад

Димензије:

- дужина без пито-цеви.....15,65 m
- висина.....4,82 m
- размах крила на стрели 16°..... 13,90 m
- размах крила на стрели 72°..... 7,78 m

(стварне вредности положаја стреле су 18°40', 47°40' и 74° 40')

Масе:

- празан10.550 kg
- нормална полетна.....14.700 kg
- максимална полетна17.800 kg

Перформансе:

- максимална брзина на великој висини2.500 km/h
- максимална брзина на нивоу мора1.350 km/h
- почетна брзина пењања230 m/s
- врхунац лета18.000 m
- максимални долет са додатним резервоарима горива.....2.820 km

Наоружање:

- двоцевни топ ГШ-23Л калибра 23 mm до 2.000 kg борбеног терета на два поткрилна носача и четири подтрупна носача